คู่มือปฏิบัติงาน

การจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรม

การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

โดย

นางฒามรา สุมาลย์โรจน์

นักจิตวิทยา

งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

มหาวิทยาลัยมหิดล

คำนำ

คู่มือปฏิบัติงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น โดยมีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้พื้นฐาน วิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพัฒนาการล่าช้า และเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ให้กับพ่อแม่ญาติพี่น้อง ผู้ดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ และบุคลากรสาธารณสุข ได้แก่ แพทย์และนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า โดยผลที่คาดว่าจะได้รับคือผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจความแตกต่างของเด็กแต่ละคนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก บุคลากรสาธารณสุขสามารถประเมินพัฒนาการเด็กและให้คำแนะนำพ่อแม่การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม ส่งผลให้เด็กเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นและมีโอกาสพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ ให้สมกับวัยหรือมีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการยอมรับจากสังคม

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง จึงได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติฉบับนี้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้ได้งานที่มีคุณภาพตามที่กำหนด

นางฒามรา สุมาลย์โรจน์
นักจิตวิทยา
งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้จัดทำ

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

1 บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความจำเป็น/ความสำคัญ 1
1.2 วัตถุประสงค์ 6
1.3 ขอบเขต 6
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ/คำจำกัดความ 6

2 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

2.1 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่ง 8
2.2 ลักษณะงานที่ปฏิบัติ 8
2.3 โครงสร้างการบริหารจัดการ 8

3 หลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติงานและเงื่อนไข

3.1 หลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน 11
3.2 วิธีการปฏิบัติงาน 11
3.3 เงื่อนไข/ข้อสังเกต/ข้อควรระวัง/สิ่งที่ควรคำนึงในการปฏิบัติงาน 11
3.4 แนวคิด/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 12

4 เทคนิคในการปฏิบัติงาน

4.1 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 44
4.2 วิธีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 54
4.3 จรรยาบรรณ/คุณธรรม/จริยธรรมในการปฏิบัติงาน 54

5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขและพัฒนางาน

5.1 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานและแนวทางการแก้ไข 56
5.2 ข้อเสนอแนะ 58

บรรณานุกรม 59

ภาคผนวก 62

ภาคผนวก ก 63
ภาคผนวก ข 75
ภาคผนวก ค 85
ภาคผนวก ง 92
ภาคผนวก จ 94

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	เส้นทางการสร้างองค์ความรู้ก่อนมาเป็นหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	1
2	ตำราของนายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยกลุ่มผู้พ่อแม่ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล	2
3	หนังสือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมฉบับความสุขและฉบับการละเล่น [e-book]	3
4	เครือข่ายบุคลากรสาธารณสุข หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	4
5	การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กออทิสติก โรงพยาบาลบ้านลาด จ. เพชรบุรี	5
6	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จัดตั้งคลินิกเด็กดีครบวงจร ประกอบด้วยการฉีดวัคซีน คัดกรองพัฒนาการ ให้ความรู้พ่อแม่ และจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็ก ดูแลเด็กพิเศษ เด็กออทิสติก	5
7	The Learning tree Model	15
8	ลำดับขั้นการพัฒนาระบบประสาทในเด็ก	17
9	หลักการสร้างสัมพันธภาพผู้ใหญ่กับเด็ก	18
10	ภาพรวมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์	22
11	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	25
12	ปิรามิดแห่งการเรียนรู้	34
13	การจัดรูปแบบที่นั่งแบบแถวหน้ากระดานและรูปตัว	35
14	หนังสือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมฉบับความสุขและฉบับการละเล่น [e-book]	51
15	ลักษณะของการจัดที่นั่งกับพื้น	51
16	ปฏิทินหลักการองค์รวม	57

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เทคนิคการส่งเสริมพัฒนาการตามขั้นพัฒนาการ	19
2	แนวทางการสังเกตพัฒนาการอารมณ์ สังคม ในเด็กปกติ และเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ	20
3	แนวทางการสังเกตความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก	21
4	เทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม ข้อดีและข้อจำกัดในแต่ละเทคนิค	32
5	แสดงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของสื่อแต่ละชนิด	37
6	เปรียบเทียบคุณลักษณะด้านบุคคลระหว่างผู้เรียนวัยเด็กและผู้เรียนวัยผู้ใหญ่	38
7	เปรียบเทียบการสอนเด็กและการสอนผู้ใหญ่	39
8	ตัวอย่างแผนงานประจำปี พ.ศ. 2562	47
9	รายละเอียดการปฏิบัติงาน	53
10	การประเมินหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	54
11	ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และแนวทางการแก้ไข	56

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่		หน้า
1	แสดงกระบวนการปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	44
2	ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม	45
3	ขั้นตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้	47

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความจำเป็น/ความสำคัญ

วิสัยทัศน์ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล คือ สถาบันวิชาการระดับชาติมุ่งมั่นสร้างสรรค์นวัตกรรมและความร่วมมือในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัวเพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน โดยตลอด 12 ปีที่ผ่านมางานคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวได้พยายามศึกษา ค้นคว้า หาองค์ความรู้ ฝึกปฏิบัติร่วมกับเครือข่ายกลุ่มพ่อแม่ จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทำงานวิจัย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่เหมาะกับบริบทของสังคมไทย (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 เส้นทางการสร้างองค์ความรู้ก่อนมาเป็นหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม

การสร้างองค์ความรู้ก่อนมาเป็นหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมเกิดจากปัญหาที่พบในการทำงานส่งเสริมพัฒนาการของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น คือ 1) วิธีการรักษาเชิงพฤติกรรมที่ใช้วิธีการปรับพฤติกรรมและสอนเด็กให้ทำตามคำสั่ง ส่งผลให้เด็กไม่สามารถคิดหรือสื่อสารได้อย่างเหมาะสม 2) ผู้ปกครองขาดการมีส่วนร่วมในการบำบัดรักษา ส่งผลให้ผู้ปกครองขาดความรู้ วิธีการในการ

ส่งเสริมพัฒนาการบุตรที่บ้าน และมีทัศนคติว่าการส่งเสริมพัฒนาการเป็นหน้าที่ของแพทย์และนักบำบัด 3) จำนวนบุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการทำให้เกิดคิวนัดสะสมยาวนาน และกระทบต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการของหน่วยงาน ที่ไม่สามารถให้บริการได้ทันกับความต้องการและไม่สามารถรับผู้บริการรายใหม่ได้ และเกิดจากผู้ปกครองกลุ่มหนึ่งที่ต้องการหาความรู้มาช่วยเหลือลูกเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการทำกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ของพ่อแม่เด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษที่ผลัดกันนำความรู้ต่างๆ ที่ศึกษามาแลกเปลี่ยนกัน จนพบว่ามีแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ในการส่งเสริมพัฒนาการนอกเหนือจากการรักษาเชิงพฤติกรรม

แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พัฒนาขึ้นโดยศาสตราจารย์นายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปน เป็นแนวทางหลักการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กกับเด็กทุกกลุ่ม ทั้งเด็กที่มีพัฒนาการปกติ เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษโดยเฉพาะกลุ่มเด็กออทิสติก มีหลักการสำคัญ คือ 1) มองเด็กแบบองค์รวม โดยเน้นพัฒนาการพื้นฐานด้านอารมณ์ สังคม (D - Functional Emotional Development) 2) เข้าใจความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก (I - Individual Differences) และ 3) เน้นสัมพันธภาพ ความอบอุ่น ใกล้ชิดระหว่าง เด็กกับผู้เลี้ยงดู (R – Relationship based) ฟลอร์ไทม์ คือช่วงเวลาพิเศษที่ ผู้ใหญ่ลงมาเล่น ทำกิจกรรมกับเด็ก โดยให้เด็กเป็นผู้นำการเล่น เป็นเทคนิค วิธีการที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามหลักการ DIR แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ มีจุดเด่นที่สำคัญ คือ มีเส้นทางในการช่วยนำพาเด็กที่ชัดเจน นอกจากนั้นรูปแบบการกระตุ้นพัฒนาการสามารถทำได้ที่บ้าน (home based intervention program) ผ่านการเล่นและการใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัว (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561)

ช่วงเริ่มต้นของการเรียนรู้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่จากต่างประเทศ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ร่วมกับภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาลัยมหิดล ได้ศึกษาตำราและวีดิทัศน์ของนายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มพ่อแม่ โดยมีพ่อแม่ แพทย์ นักวิชาชีพ ในเขตกรุงเทพ ปริมณฑล และต่างจังหวัด เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน กิจกรรมจัดเป็นประจำทุกเดือน อย่างต่อเนื่องตลอด 4 ปีเต็ม เพื่อร่วมกันตกผลึกองค์ความรู้ และนำมาปรับใช้ ให้เข้ากับบริบทของกลุ่มพ่อแม่ชนชั้นกลางของประเทศไทย (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ตำราของนายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยกลุ่มผู้พ่อแม่ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการนำองค์ความรู้ DIR/ฟลอร์ไทม์ มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ พ่อแม่พึ่งพานักวิชาชีพลดน้อยลง ความถี่ในการเข้ามารับบริการในคลินิกลดลง พ่อแม่สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้นในส่วนของบุคลากร แพทย์ และนักวิชาชีพ มีการเปลี่ยนแปลง คือ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของพ่อแม่มากขึ้น สร้างสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ และพัฒนารูปแบบการให้คำแนะนำ สอนแสดงในห้องฝึก เพื่อให้พ่อแม่เรียนรู้วิธีสังเกต เข้าใจลูก เกิดทักษะในการนำแนวทาง วิธีการไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้านและในชีวิตประจำวัน (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, ประพา หมายสุข และฒามรา สุมาลย์โรจน์, 2559)

ในปี 2553 กิ่งแก้ว ปาจรีย์ และแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ (Pajareya K, Nopmaneejumruslers K. , 2011) ได้ทำการวิจัยนำร่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกก่อนวัยเรียนด้วยเทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ จำนวน 32 คน พบว่า บิดามารดาที่ได้รับคำแนะนำตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ สามารถใช้เวลากับลูกที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความเครียดของพ่อแม่ลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลที่ได้ไม่แตกต่างจากงานวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุมจากต่างประเทศ (Solomon R, Van Egeren LA, Mahoney G, Huber MS and Zimmerman P, 2014) และเด็กมีอาการแสดงของภาวะออทิสซึมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อจากนั้นผู้วิจัยยังได้ติดตามผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกก่อนวัยเรียนที่ใช้เทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ เป็นเวลา 1 ปี (Pajareya & Nopmaneejumruslers, 2012) พบว่า เด็กออทิสติกมีพัฒนาการดีขึ้นในระดับดีและความรุนแรงของภาวะออทิสซึมลดลง

หลังจากนั้นคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวได้มีการปรับเปลี่ยนระบบบริการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของพ่อแม่ ร่วมกับการนำองค์ความรู้ที่เน้นพัฒนาการอารมณ์ สังคม มาเป็นหลักในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) และได้ศึกษาวิจัยการติดตามผลการรักษาเด็กออทิสติกที่ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พบว่า ร้อยละ 54.5 ของกลุ่มเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการมีพัฒนาการดีขึ้นมาก ร้อยละ 23 สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป โดยมีระยะเวลาในการรักษาเด็กออทิสติก เป็นระยะเวลา 3-7 ปี (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, ประพา หมายสุข และฒามรา สุมาลย์โรจน์, 2559)

เมื่อได้องค์ความรู้ที่ประยุกต์แล้วงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นได้เผยแพร่ผ่านหนังสือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมฉบับความสุขและฉบับการละเล่น [e-book] website www.mahidolclinic.com (ภาพที่ 3) และนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม

ภาพที่ 3 หนังสือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมฉบับความสุขและฉบับการละเล่น [e-book]. จาก http://www.mahidolclinic.com

ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบัน งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดอบรมหลักสูตร“การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม” โดยเผยแพร่ให้กับ แพทย์ นักวิชาชีพ บุคลากรสาธารณสุข ครู บุคลากรที่ทำงานด้านเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ และพ่อแม่ โดยได้ทำการอบรมแพทย์ นักวิชาชีพ บุคลากรสาธารณสุข (หลักสูตรพื้นฐาน) ไปแล้ว จำนวน 181 คน 104 โรงพยาบาล/44 จังหวัด (ภาพที่ 4)

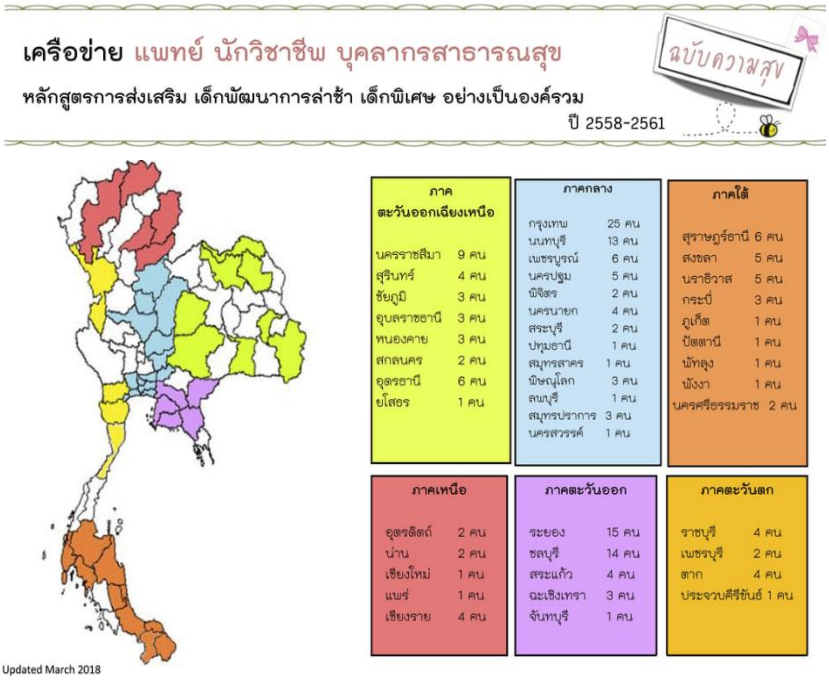

ภาพที่ 4 เครือข่ายบุคลากรสาธารณสุข หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม จาก http://www.mahidolclinic.com

ผลจากการอบรมพยาบาลวิชาชีพที่ผ่านการอบรมหลักสูตรฯ ได้นำแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่เน้นส่งเสริมพัฒนาการอารมณ์ สังคม การสื่อสาร และกระบวนการคิด ผ่านการเล่น นำไปประยุกต์ใช้ ณ คลินิกพัฒนาการเด็ก โรงพยาบาลบ้านลาด จ. เพชรบุรี และทำวิจัย โดยติดตามเด็ก 6 คน (4 คนมีพัฒนาการล่าช้า และ 2 คน ได้รับการวินิจฉัยออทิสติก พบว่าในระยะเวลา 3 เดือน เด็กพัฒนาการล่าช้าทุกคนมีพัฒนาการอารมณ์สังคมและการสื่อสารดีขึ้น ส่วนกลุ่มเด็กออทิสติกพบมีพัฒนาการอารมณ์สังคมดีขึ้น และเริ่มมีพื้นฐานการสื่อสารเพิ่มขึ้น คือ สนใจคนมากขึ้น มองหน้า สบตา ยิ้ม และใช้ท่าทางในการสื่อสารเพิ่มขึ้น พ่อแม่มีความเครียดลดน้อยลง เกิดชุมชนการเรียนรู้ ช่วยเหลือกันในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า และพบว่าพ่อแม่ปู่ย่า สามารถประยุกต์ใช้บริบทของพื้นที่ชุมชน มาส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ โดยมีพยาบาลที่ได้รับการอบรมแล้วช่วยให้คำแนะนำ (วีรวรรณ ยุวภูมิ, 2559) (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กออทิสติก โรงพยาบาลบ้านลาด จ. เพชรบุรี จาก http://www.mahidolclinic.com

ปี พ.ศ. 2561 โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ได้นำองค์ความรู้การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ไปประยุกต์กับคลินิกเด็กดี โดยมีระบบคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยด้วยแบบประเมิน DSPM ตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข และจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กพิเศษ เพิ่มเติมไปจากคลินิกเด็กดี โดยมีช่วงเวลาวันศุกร์บ่าย เป็นเวลาเฉพาะสำหรับกลุ่มเด็กออทิสติก โดยขณะนี้อยู่ในระหว่างพัฒนาระบบงาน (ภาพที่ 6) (โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช,2561)

ภาพที่ 6 โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จัดตั้งคลินิกเด็กดีครบวงจร ประกอบด้วย การฉีดวัคซีน คัดกรองพัฒนาการ ให้ความรู้พ่อแม่ และจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็ก ดูแลเด็กพิเศษ เด็กออทิสติก. จาก https://www.youtube.com/watch?v=nimr9WftEEo&t=1170s

ทั้งนี้องค์ประกอบส่วนหนึ่งอันจะช่วยให้การจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนา

เด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง คือ คู่มือการปฏิบัติงานที่ช่วยให้การปฏิบัติทำให้ได้งานที่มีคุณภาพตามที่กำหนด บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สามารถทำงานแทนกันได้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วเมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่งงาน ช่วยลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบ ช่วยในการออกแบบระบบงานใหม่และปรับปรุงงาน ผลการดำเนินการจัดการความรู้ดังกล่าวทำให้คนทำงาน "รู้งาน" ผู้บังคับบัญชา "ได้งานมาตรฐานเดียวกัน องค์กร " มีประสิทธิภาพ" ผู้รับบริการ "พึงพอใจ" ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นคู่มือการปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

2. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

3. ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถศึกษาคู่มือและนำไปปฏิบัติงานฝึกอบรมทดแทนกันได้

1.3 ขอบเขต

คู่มือการปฏิบัติงานฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดอบรม และกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สำหรับผู้ที่จะนำคู่มือปฏิบัติงานฉบับนี้ไปใช้เหมาะสำหรับบุคคลากรสาธารณสุข เช่น แพทย์ พยาบาล นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยมีประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ และ/หรือ ผู้ที่เคยผ่านการอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ/คำจำกัดความ

หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และทักษะตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบไปด้วย

1. หลักสูตรพื้นฐานสำหรับพ่อแม่ผู้ ดูแลเด็ก เป็นหลักสูตรที่เน้นปรับเปลี่ยนทัศนคติมุมมองความเข้าเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษพ่อแม่ครูจะได้เรียนรู้เทคนิคเบื้องต้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้านผ่านการเล่นและการใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัว

2. หลักสูตรสำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ

2.1 หลักสูตรพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่เรียนรู้หลักการและแนวทางการประเมินพัฒนาการพื้นฐานของเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พื้นฐานระบบประสาทเพื่อแก้ไขปัญหาพฤติกรรมอย่างยั่งยืน และสามารถให้คำแนะนำพ่อแม่การส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

2.2 หลักสูตรภาคปฏิบัติ (เฉพาะผู้ที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐาน) เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติ การเล่นกับเด็กเพื่อส่งเสริมตามขั้นพัฒนาการ

2.3 หลักสูตร Coaching (เฉพาะผู้ที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐาน) เป็นหลักสูตรเรียนรู้ความแตกต่างของพ่อแม่ และกระบวนการนำพาพ่อแม่ให้เกิดการเรียนรู้

การฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถและทัศนคติในการปฏิบัติงานการส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษ ตามแนวคิด DIR/ฟลอร์ไทม์

การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หมายถึง การจัดบริการช่วยเหลือแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี หรือในเด็กที่อายุมากกว่า 6 ปีแต่ยังมีปัญหาพัฒนาการที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการหรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้า เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นมีโอกาสพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ ให้สมกับวัยหรือมีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ

เด็กพัฒนาการล่าช้า หมายถึง เด็กที่ได้รับการคัดกรองพัฒนาการแล้วพบว่า มีพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งหรือทุกด้านล่าช้ากว่าเด็กวัยเดียวกันและได้รับการประเมินซ้ำเพื่อยืนยันแล้วในช่วง 1 เดือน เช่น เด็กอายุ 20 เดือนแต่ยังเดินไม่ได้ ในขณะที่เด็กปกติเริ่มเรียนรู้ที่จะเดินและเดินได้ในช่วงอายุ 9 - 15 เดือน เป็นต้น

เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่ได้รับคำวินิจฉัยจากแพทย์แล้วและควรได้รับการส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการ เช่น เด็กสติปัญญาบกพร่อง เด็กออทิสติก เด็กดาวน์ซินโดรม และเด็กสมองพิการ เป็นต้น

บทที่ 2
บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

2.1 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่ง

นักจิตวิทยา ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการทดสอบปัญญาของคนไข้ เด็ก และเยาวชน ทดสอบทางจิตเพื่อเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยและรักษาโรคของแพทย์ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล และหมายความรวมถึงตำแหน่งที่ปฏิบัติงานทางจิตวิทยาคลินิก ซึ่งได้แก่ ตำแหน่งที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้บริการตรวจ วินิจฉัย และรักษาคนไข้ทางจิตเวช และผู้มีปัญหาสุขภาพจิต รับผิดชอบงานด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิต งานด้านศึกษาวิจัยทางคลินิก ตลอดจนการให้คำปรึกษาทางวิชาการด้านจิตวิทยาและสุขภาพจิตแก่หน่วยงานต่างๆ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ความชำนาญในวิชาการจิตวิทยา และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.2 ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

นักจิตวิทยา งานคลินิกเด็กและวัยรุ่นที่ทำงานในส่วนของคลินิกพัฒนาการเด็กมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ส่วนคือ

1. งานบริการ คือการให้บริการบำบัดรักษาเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยประเมินพัฒนาการ สอนการกระตุ้นพัฒนาการ และให้คำแนะนำกับผู้ปกครองเพื่อสามารถนำกลับไปส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน และบันทึกข้อมูลการบำบัดรักษา การบริการสำหรับเด็กปกติมีการประเมินพัฒนาการและให้คำแนะนำเรื่องการเลี้ยงดู

2. งานบริการวิชาการ คือ บริการศึกษาดูงานและฝึกงานในสาขาจิตวิทยา เรื่องพัฒนาการเด็ก เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจากหน่วยงานต่างๆ เป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม และศึกษาวิจัยพัฒนาแนวทาง เทคนิค วิธีการ รูปแบบและกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น การจัดทำคู่มือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

3. งานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2.3 โครงสร้างการบริหารจัดการ

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารดังนี้

2.3.1 โครงสร้างการบริหารภายใน สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

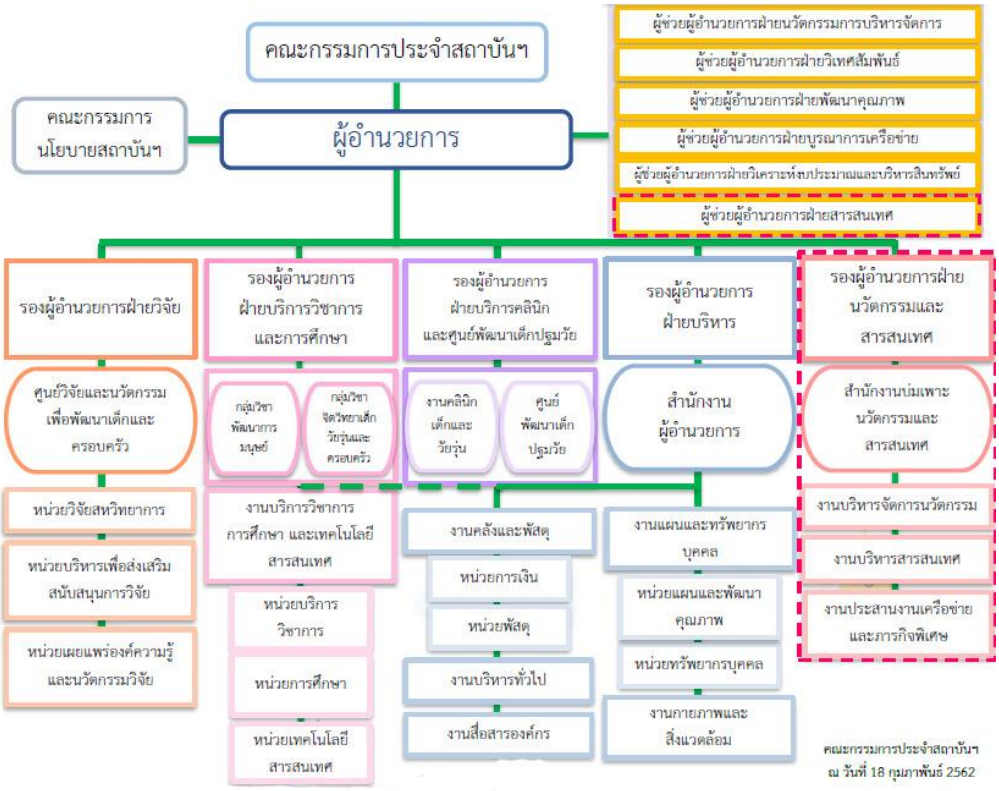

2.3.2 โครงสร้างการบริหาร

การจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวมของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น ประกอบไปด้วย

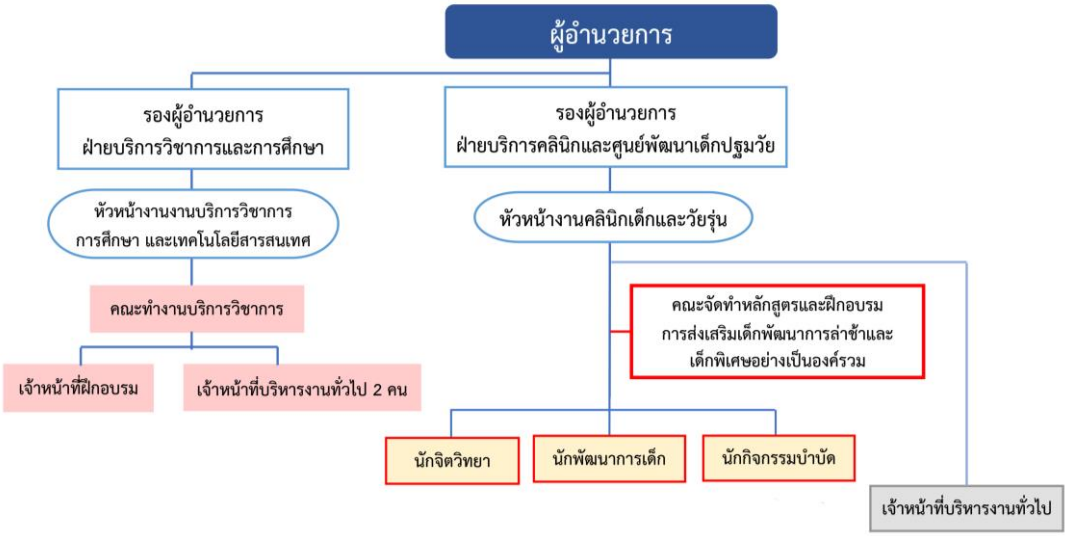

ผู้รับผิดชอบ

1. ผู้อานวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว: มีอำนาจหน้าที่พิจารณาอนุมัติหลักสูตร พิจารณาอนุมัติงบประมาณ

2. รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการคลินิกและศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย: มีอำนาจหน้าที่พิจารณาหลักสูตร เป็นผู้ควบคุม กำกับ ดูแล ให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. หัวหน้างานคลินิกเด็กและวัยรุ่น : มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเสนอขออนุมัติหลักสูตรก่อนเสนอรองผู้อำนวยการ โดยกำกับ ดูแล ให้ข้อเสนอแนะ ให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

4. กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก : เป็นหัวหน้าหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ประสานงาน วางแผน ดำเนินการจัดทำหลักสูตร ติดตามผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร และเป็นวิทยากรในการอบรม

5. นักจิตวิทยา : มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการร่วมจัดทำหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์ รายละเอียดเนื้อหา ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ กำหนดวิธีการประเมินผลหลักสูตร จัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เตรียมวางแผนการใช้หลักสูตร ประสานงานในส่วนต่างๆ และเป็นวิทยากรในการอบรม

6. นักพัฒนาการเด็ก : มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการร่วมจัดทำหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์ รายละเอียดเนื้อหา ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ กำหนดวิธีการประเมินผลหลักสูตร ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย และเป็นวิทยากรในการอบรม

7. นักกิจรรมบำบัด : มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการร่วมจัดทำหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์ รายละเอียดเนื้อหา ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ กำหนดวิธีการประเมินผลหลักสูตร ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย และเป็นวิทยากรในการอบรม

8. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น: มีหน้าที่ดำเนินการขออนุมัติโครงการ หนังสือเชิญวิทยากร การเงิน

นอกจากงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นแล้ว ในขั้นตอนการฝึกอบรมงานบริการวิชาการ การศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ จะช่วยดำเนินงานในการจัดอบรม โดยมีผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1. รองผู้อำนวยการบริการวิชาการ การศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ: มีอำนาจหน้าที่ เป็นผู้ควบคุม กำกับ ดูแล การทำงานของงานบริการวิชาการ ให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. หัวหน้างานบริการวิชาการ การศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ให้ข้อเสนอแนะ ให้การดำเนินการของงานบริการวิชาการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. คณะทำงานบริการวิชาการ การศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม และเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 2 คน มีหน้าที่ในการการเตรียมงานด้านการฝึกอบรม

บทที่ 3
หลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติงานและเงื่อนไข

3.1 หลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน

การจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวมได้ใช้แนวคิด Developmental-Individual-Difference Relationship-Based Model : DIR/ฟลอร์ไทม์ ร่วมกับผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ที่ผ่านมาในการจัดทำหลักสูตร โดยผู้จัดทำหลักสูตรและวิทยากรอบรมจะต้องเป็นผู้ที่ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ในการบำบัดรักษาเด็กพัฒนาการล่าช้า และเด็กพิเศษ

3.2 วิธีการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและการฝึกอบรมฯ มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ให้ถูกต้องตามข้อบังคับ กฎระเบียบ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย โดยกระบวนจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม มีกระบวนการ 3 ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

ขั้นตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตร

3.3 เงื่อนไข/ข้อสังเกต/ข้อควรระวัง/สิ่งที่ควรทำในการปฏิบัติงาน

ในการอบรมหลักสูตรวิธีการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ได้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เข้าอบรม โดยใช้ศึกษากรณีตัวอย่างจากวีดิทัศน์และการสาธิตปฏิบัติจริง จึงมีความจำเป็นต้องบันทึกวิดีโอการบำบัดรักษาเพื่อนำมาจัดทำกรณีตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็ก การเชิญเด็กและผู้ปกครองมาทำการสาธิตปฏิบัติจริง สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ต้องพิทักษ์สิทธิและข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้ป่วยตามประกาศ “คำประกาศสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย” (ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๘) ในข้อที่เกี่ยวข้องได้แก่ 6,7 และ 9 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

> 6. ผู้ป่วยมีสิทธิได้รับการปกปิดข้อมูลของตนเอง เว้นแต่ผู้ป่วยจะให้ความยินยอมหรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ เพื่อประโยชน์โดยตรงของผู้ป่วยหรือตามกฎหมาย
>
> 7. ผู้ป่วยมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการเป็นผู้เข้าร่วมหรือผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ
>
> 9. บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้

จาก “คำประกาศสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย” จึงได้มีการนำมาปฏิบัติในงาน ดังนี้

1. การขออนุญาตและความยินยอมผู้ปกครองเด็กทุกครั้ง โดยชี้แจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดให้ผู้ปกครองเด็กทราบก่อนจะถ่ายภาพ บันทึกวิดีโอ อัดเสียง หรือเชิญเด็กมาเป็นกรณีศึกษาในการอบรม และใช้ในการอบรมเท่านั้น ไม่นำไปเผยแพร่ต่อ

2. รักษาสิทธิประโยชน์ของเด็กและผู้ปกครองโดยไม่อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมอบรมถ่ายภาพ วิดีโอ หรือบันทึกเสียง

3. การรักษาความลับและข้อมูลส่วนตัวของของเด็กและผู้ปกครอง เช่น เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ ยกเว้นข้อมูลที่ใช้ในการอบรมเท่านั้น เช่น ผลการวินิจฉัย อายุ ระดับพัฒนาการและผลการรักษาด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการ

3.4 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์ได้ศึกษาแนวคิด งานวิจัย เพื่อนำมาสู่การจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรม ได้แก่ 3.4.1) แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการ 3.4.2) แนวคิดและหลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ 3.4.3) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร 3.4.4) กระบวนการฝึกอบรม 3.4.5) จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่ 3.4.6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการ

ในการศึกษาแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเพื่อใช้เป็นแนวทางจัดทำหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การส่งเสริมพัฒนาการในช่วงต้นของชีวิต (Early intervention)

การส่งเสริมพัฒนาการ (Early intervention) เป็นการจัดบริการช่วยเหลือแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 3 ปี ในบางแห่ง อาจครอบคลุมเด็กอายุ 6 ปี ที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการหรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้า เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นและมีโอกาสพัฒนาความสามารถด้านต่างๆให้สมกับวัยหรือมีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าหรือกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อความผิดปกติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมในเด็กที่มีความเสี่ยงและ/หรือบำบัดเด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาการและลดความรุนแรงของความพิการ ทั้งนี้เน้นการเฝ้าระวังติดตามพฤติกรรมของเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นระยะและการให้กระตุ้นพัฒนาการตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่งเป็นระยะที่สมองมีโอกาสเจริญเติบโตและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถป้องกันหรือลดความล่าช้าของพัฒนาการ (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ และนิตยา คชภักดี, 2551,น. 338 และ นพวรรณ ศรีวงค์พานิช, 2556, น. 94)

กลุ่มเด็กที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ

กลุ่มเด็กที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2554, น. 247-248) แบ่งเป็น 4 กลุ่มต่างๆ ได้แก่

1. เด็กที่มีความบกพร่องชัดเจน เช่น เด็กพิการทางร่างกาย เด็กสมองพิการ เด็กตาบอด เด็กหูหนวก เด็กกลุ่มอาการดาวน์ เด็กกลุ่มอาการออทิสติก เด็กพัฒนาการล่าช้าหรือเด็กสติปัญญาบกพร่อง เป็นต้น

2. เด็กที่มีปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ เช่น เด็กเกิดก่อนกำหนด เด็กน้ำหนักตัวน้อย ภาวะติดเชื้อแต่กำเนิด เป็นต้น

3. เด็กที่มีปัจจัยเสี่ยงทางสังคม เช่น บิดามารดาติดยาเสพติด เด็กถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำทารุณกรรม ภาวะยากจนขาดการกระตุ้นจากที่บ้าน เป็นต้น

4. เด็กที่บิดามารดาสงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัย โดยในขณะนั้นเด็กอาจจะยังไม่ได้รับการประเมินพัฒนาการหรือวินิจฉัยจากแพทย์

หลักการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ

หลักการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการในปัจจุบันได้ปรับจากการมุ่งเน้นช่วยเหลือเฉพาะเด็กเป็นเน้นให้ครอบครัวและเครือข่ายในชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยครอบครัวเป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเด็ก เห็นจุดแข็งของเด็กและพัฒนาเด็กได้สำเร็จ ครอบครัวมีความหวังในอนาคตของเด็กและรณรงค์ให้กับเด็ก รวมทั้งสามารถให้ความช่วยเหลือครอบครัวอื่นได้ทั้งนี้ต้องมีการประสานความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายในการดูแลช่วยเหลือเด็ก (จันท์ฑิตา พฤกษานานนท์, 2554, น. 132)

การจัดโปรแกรมให้เหมาะสมโดยการประเมินเด็กก่อนว่ามีพัฒนาการอยู่ในระดับใด มีจุดเด่น (Strength) และจุดด้อย (Weakness) อยู่ที่ใดบ้าง โดยมีหลักพิจารณาดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม (global child developmental approach) ควรส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆด้านไปพร้อมๆกัน ไม่เน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ให้รวมถึงการกระตุ้นผ่านทางประสาทสัมผัสทั้งห้า ฝึกทักษะทางกล้ามเนื้อการพูดและการใช้ภาษา การช่วยเหลือตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นต้น แต่อาจให้ความสนใจในการกระตุ้นในด้านที่เป็นปัญหาเพิ่มมากขึ้น

2. จัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละราย (individualized program) เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีปัญหาต่างกัน มีจุดเด่นและจุดด้อยที่ต่างกัน มีพื้นฐานทางอารมณ์และบุคลิกภาพแตกต่างกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการให้ได้ผล

การส่งเสริมพัฒนาการให้ได้ผลดี ต้องอาศัยปัจจัยเหล่านี้ (จันท์ฑิตา พฤกษานานนท์, 2554, น.132-133) ดังนี้

1. เลือกชนิดของกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและพัฒนาการของเด็ก ถ้าง่ายเกินไปจะทำให้เด็กขาดแรงจูงใจที่จะทำ ถ้ายากเกินไปเด็กจะกังวลและหงุดหงิด ใช้เวลาในการฝึกให้เหมาะกับความสนใจของเด็ก

2. ให้บิดามารดามีส่วนร่วมและเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ เนื่องจากเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านกับบิดามารดาและคนในครอบครัว บุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความรู้ ให้กำลังใจ และทำให้บิดามารดามีความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถที่จะส่งเสริมพัฒนาการให้ลูกเองได้ เป็นการลดความกังวลความเครียดของบิดามารดา

3. ต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมในสหสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักกายภาพบำบัด และนักกิจกรรมบำบัด เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก เพราะเด็กจะมีพัฒนาการในหลายๆด้านไปพร้อมๆกัน จึงต้องมีการดูแลร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่าย

4. การส่งเสริมพัฒนาการ ทั้งทีมงานและบิดามารดาต้องมีความสนใจ เข้าใจ เห็นใจ ดูความพร้อมของเด็กและตอบสนองอย่างเหมาะสม ไม่เร่งรัดเกินไป เด็กควรอยู่ในสภาวะตื่นตัว พร้อมที่จะเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ไม่หิว ไม่ง่วง ควรสร้างแรงจูงใจให้เด็กร่วมมือในการฝึก

5. การส่งเสริมพัฒนาการควรทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง และมีการติดตามผลเป็นระยะๆ ว่าบิดามารดาสามารถไปทำเองที่บ้านได้มากน้อยเพียงไร ถูกต้องตามที่ต้องการหรือไม่ เพื่อจะได้ปรับความเข้าใจและวางแผนการส่งเสริมพัฒนาการในแต่ละขั้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม

ผลการส่งเสริมพัฒนาการ

การส่งเสริมพัฒนาการอาจมีการใช้การเล่นกับเด็กเป็นสื่อในการส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อเน้นการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม โดยสอนทักษะให้พ่อแม่ในการปฏิสัมพันธ์ตอบสนองกับลูกซึ่งพ่อแม่จะได้นำความสามารถนี้ไปใช้ในการพัฒนาทักษะและพฤติกรรมของลูกต่อไป (นพวรรณ ศรีวงค์พานิช, 2556, น. 99)

1. เด็กได้รับการพัฒนาทักษะเต็มศักยภาพ ลดความบกพร่องของพัฒนาการ สามารถปรับตัวและช่วยเหลือตัวเองได้ ลดปัญหาพฤติกรรม เช่น กระตุ้นตัวเอง ทำร้ายตนเอง มีความพร้อมในการเรียนและมีความสามารถในการเรียนรู้ดีขึ้น สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการยอมรับจากสังคม

2. พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูมีความเครียดลดลง ปรับตัวได้ ครอบครัวเข้มแข็ง มีความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีความคาดหวังและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อลูก ลดปัญหาทอดทิ้งหรือทำร้ายเด็ก

3. รัฐลดค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาพิเศษ การฟื้นฟูสมรรถภาพและบริการด้านสุขภาพต่างๆ

4. กลุ่มเด็กฐานะยากจนหรือขาดการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้า พบว่าหลังจากจบโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการมีค่าคะแนนเชาว์ปัญญาเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม นอกจากนี้ยังลดความจำเป็นของการจัดการศึกษาพิเศษ เด็กมีโอกาสสำเร็จการศึกษามากกว่า ก่ออาชญากรรมน้อยกว่าและมีความจำเป็นต้องรับสวัสดิการสังคมน้อยกว่า

5. เด็กกลุ่มที่มีความปกติที่ทำให้เกิดพัฒนาการล่าช้า เช่น กลุ่มอาการดาวน์ สมองพิการ เป็นต้น จะมีพัฒนาการดีขึ้นในระยะสั้นโดยเฉพาะในกลุ่มที่รุนแรงน้อย โดยพบว่า ในกลุ่มอาการดาวน์นั้น ทักษะด้านที่ดีขึ้นมากที่สุด คือ ทักษะด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการช่วยเหลือตัวเอง

6. เด็กเกิดก่อนกำหนดหรือน้ำหนักน้อยการส่งเสริมพัฒนาการมีผลในการเพิ่มทักษะของพ่อแม่เด็กมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นและพัฒนาการดีขึ้น

3.4.2 แนวคิดและหลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

แนวคิดและหลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พัฒนาขึ้นโดยศาสตราจารย์นายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปน จิตแพทย์เด็ก จากมหาวิทยาลัยวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ทำงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษ เด็กออทิสติก มานานกว่า 40 ปี เป็นแนวทางใหม่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีจุดเด่นที่สำคัญ คือ มีเส้นทางที่ชัดเจนในการช่วยนำพาเด็กไปสู่การมีพัฒนาการเป้าหมาย นอกจากนั้นมีโปรแกรมการกระตุ้นพัฒนาการสามารถทำได้ที่บ้านผ่านการเล่นและการใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัว (กิ่งแก้ว ปาจรีย์, 2553, น.35-84; แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2552, น.249-253)

แนวคิดพื้นฐานสำคัญของ DIR/ฟลอร์ไทม์ มี 3 ประการ ได้แก่

1. ภาษา สติปัญญาและทักษะทางสังคมของมนุษย์เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการแลกเปลี่ยนการรับรู้อารมณ์ซึ่งกันและกัน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความอบอุ่นปลอดภัย และความ

รักความผูกพันซึ่งมีให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการด้านการสื่อสารของเด็ก ทั้งการส่งเสียง การแสดงกิริยาอาการ และการพูด เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกและความต้องการของตัวเอง

2. สมองของเด็กมีความแตกต่างกันในเรื่องการรับรู้สิ่งเร้า การประมวลผลข้อมูล การวางแผนการสั่งการกล้ามเนื้อ เมื่อเด็กมีความบกพร่องของการรับรู้สิ่งเร้า การประมวลข้อมูล และการวางแผนสั่งการกล้ามเนื้อ จึงทำให้มีการแสดงออกของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ในเด็กบางคนไม่ชอบสระผม เนื่องจากมีความไวต่อระบบประสาทสัมผัสมากกว่าปกติ เด็กบ้างคนแสดงอาการหวาดกลัวเมื่อได้ยินเสียงรถจักรยานยนต์ เนื่องจากอาจจะมีความไวต่อเสียงมากกว่าปกติ เป็นต้น

3. พัฒนาการของเด็กแต่ละด้านจะต้องสอดคล้องกัน โดยมองภาพรวมว่าเด็กสามารถนำทักษะมาใช้ประโยชน์ได้จริง ในการพูดนั้นจะดูว่าเด็กสามารถพูดเพื่อบอกถึงอารมณ์และความต้องการที่แท้จริงของตนเองหรือไม่ เป็นต้น

หลักการแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

หลักการแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ นี้เป็นไปตามตัวอักษรย่อ DIR (Developmental Individual Relationship based Model) คือ 1) Functional Emotional Development (D) พัฒนาการด้านอารมณ์สังคม 2) Individual differences (I) ความแตกต่างพื้นฐานระบบประสาท 3) Relationship (R) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลกับเด็ก

ส่วนคำว่า ฟลอร์ไทม์ เป็นเทคนิควิธีการตามหลักการ DIR

แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ สามารถนำมาใช้ได้กับเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กพัฒนาการล่าช้า และเด็กพิเศษ โดยศาสตราจารย์นายแพทย์สแตนลีย์ กรีนสแปนได้เปรียบเทียบการพัฒนาเด็กเหมือนกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ เรียกว่า The Learning tree Model (ภาพที่ 7) โดยเปรียบ **ราก** เปรียบเสมือนกับความแตกต่างพื้นฐานระบบประสาทของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน (Individual differences) **ลำต้น** เปรียบเสมือนพัฒนาการหลักที่เด็กทุกคนจำเป็นต้องทำได้ เพื่อให้มีชีวิตรอด สามารถพึ่งตนเองได้ เรียกรวมๆ ว่า พัฒนาการอารมณ์ สังคม (Developmental) **คนดูแลต้นไม้**เปรียบเหมือนพ่อแม่ ผู้ดูแลที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก (Relationship based)**ใบไม้** เปรียบเสมือนทักษะ วิชาการต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน เป็นต้น

ภาพที่ 7 The Learning tree Model. จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* : การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ (น.249), โดยแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม (Functional emotional development) หมายถึง พัฒนาการหลัก หรือความสามารถโดยรวมของเด็กที่มีอารมณ์ แรงจูงใจเป็นแรงผลักดัน หรือเรียกว่า พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ใช้วิธีการประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม โดยแบ่งระดับพัฒนาการพื้นฐานเป็น 6 ระดับ (กิ่งแก้ว ปาจรีย์, 2553, น.56-59; แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2552, น.249-253) ดังนี้

1. พัฒนาการขั้น 1 สงบ สนใจ จดจ่อ (อายุ 0-3 เดือน) ช่วงแรกเกิดจนถึง 3 เดือน ทารกจะค่อยๆ ปรับตัวกับโลกภายนอกครรภ์มารดา และค่อยๆ สนใจสิ่งเร้าภายนอก เช่น ภาพ เสียง สัมผัส เป็นต้น โดยจะสามารถจดจ่ออย่างสงบได้นานมากพอ

2. พัฒนาการขั้น 2 ผูกพันกับคน (อายุ 2-5 เดือน) ต่อมาทารกเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างจะแสดงความดีใจเมื่อเห็นคนคุ้นเคย เช่น การยิ้ม ส่งเสียงอ้อแอ้ ยกแขนยกขา เป็นต้น เริ่มรู้จักใช้มือสำรวจหน้าตาของคนที่อยู่ใกล้ๆ ถ้ารู้สึกหงุดหงิด เด็กจะแสดงอารมณ์โดยการร้องไห้

3. พัฒนาการขั้น 3 ภาษากาย (อายุ 4-9 เดือน) ทารกจะค่อยๆ เรียนรู้และตอบสนองผู้ใกล้ชิดด้วยภาษากาย เช่น ยิ้ม หัวเราะ แสดงท่าทางดีใจ หรือส่งเสียงแสดงสีหน้าโกรธ ไม่พอใจ รู้จักเล่นสนุกกับคน เป็นต้น

4. พัฒนาการขั้น 4 เริ่มเป็นตัวของตัวเอง สื่อสารแก้ปัญหา (อายุ 9-18 เดือน) เด็กจะค่อยๆ เรียนรู้อารมณ์ของผู้ใกล้ชิดจากน้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง และจะสามารถเข้าไปหาคนใกล้ชิดเพื่อสื่อสารถึงความต้องการและความรู้สึกได้อย่างชัดเจน เช่น อยากเอาขนมก็วิ่งมาดึงมือแม่ ส่งเสียงเรียก ชี้ไปที่ประตู ร้อง กระทืบเท้า เป็นต้น ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มเลียนแบบผู้ใหญ่ เช่น เอารองเท้าแม่มาสวมเดินไปเดินมา เป็นต้น เมื่อมีเรื่องที่เด็กสนใจหรือตื่นเต้น เขาจะเรียกหรือทำท่าทางให้คนอื่นมาสนใจด้วย

5. พัฒนาการขั้น 5 ภาษาและการเล่นสมมติ (อายุ 18-30 เดือน) เด็กมักจะพูดได้แล้ว โดยเริ่มเรียกชื่อคนใกล้ชิด และบอกความต้องการได้ก่อนจะพูดโต้ตอบ และเริ่มเล่นสมมติ เช่น ป้อนข้าวตุ๊กตา เล่นทำกับข้าว เป็นต้น

6. พัฒนาการขั้น 6 เชื่อมโยงเหตุผล (อายุ 30-42 เดือน) เด็กสามารถพูดเชื่อมโยงความคิด 2 เรื่องเข้าด้วยกัน เช่น หนูเสียใจ เพราะแม่ไม่ซื้อขนมให้, หนูดีใจ..ที่ได้เล่นกับเพื่อน เป็นต้น

ความแตกต่างพื้นฐานระบบประสาท (Individual differences) หมายถึง ความแตกต่างระบบประสาทพื้นฐานของเด็ก ในเรื่องระบบการรับรู้ การประมวลผล และการวางแผนสั่งการกล้ามเนื้อของเด็กแต่ละคน เด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษ มีความแตกต่าง ความไม่สมบูรณ์ หรือความบกพร่องของพื้นฐานระบบประสาทที่จำเพาะแตกต่างกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรมที่แสดงออกที่แตกต่างกัน พื้นฐานระบบประสาทที่สำคัญ (ภาพที่ 8) ได้แก่

1. ระบบประสาทสัมผัส (sensory system) เช่น การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส การกอดสัมผัส การทรงตัว เป็นต้น

2. ระบบการรับรู้สัมผัสและการเคลื่อนไหว (sensory motor development) เช่น การสั่งการกล้ามเนื้อ (motor planning) การทรงตัว การรับรู้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เป็นต้น

3. ระบบการรับรู้และสั่งการที่ซับซ้อน (integrated perceptual motor development) เช่น การรับรู้ผ่านการฟังและภาษา (auditory processing and language) การรับรู้มิติสัมพันธ์ผ่านการมองเห็น (visual spatial perception) การมีสมาธิ การกำกับตัวเอง เป็นต้น

4. การรู้คิด และเชาว์ปัญญา (cognition and intelligence) เช่น การเรียนรู้วิชาการ ทักษะชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ภาพที่ 8 พื้นฐานระบบประสาทในเด็ก จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* : การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ (น.251), โดยแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลกับเด็ก (Relationship based) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลกับเด็ก การใช้สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ดูแลกับเด็กเป็นใบเบิกทาง โดยมีหลักการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก คือหลัก I – CARE (ภาพที่ 9) มีรายละเอียดดังนี้

I : Interactive & playful คือ สร้างความผูกพันกับเด็กในทุกอารมณ์ เช่น ร่วมเล่น มีอารมณ์สนุก มีความสุขด้วยกัน และถ้าเด็กแสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม หงุดหงิด โกรธ พ่อแม่ยังคงความรัก ความอ่อนโยน แต่ชัดเจนในการกำกับวินัย

C : Comfort คือ รู้จักปลอบโยน เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของเด็ก

A : Acceptance & Adapt คือ การมีปฏิสัมพันธ์ให้เข้ากับความแตกต่างของเด็ก เช่น เด็กไวเสียง พ่อแม่เรียนรู้ที่จะใช้น้ำเสียงเบาลง เพื่อไม่ให้เด็กตกใจกลัว เป็นต้น

R : Read & Response คือ รู้จักอ่านภาษากายและอารมณ์ของเด็ก โดยการสังเกตสีหน้า แววตา น้ำเสียง คำพูดของเด็ก และฝึกที่จะตอบสนองทุกการสื่อสารของเด็กจะช่วยให้เด็กอยากสื่อสารมากขึ้น

E : Empathy & Encouragement คือ สร้างโอกาสในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยให้โอกาสเด็กริเริ่ม ให้โอกาสเด็กเป็นผู้คิด ลงมือทำ แก้ปัญหา จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้มีของเล่นหลากหลาย เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย พาลูกเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้เล่นกับเพื่อน

ภาพที่ 9 หลักการสร้างสัมพันธภาพผู้ใหญ่กับเด็ก, จาก http://www.mahidolclinic.com

ฟลอร์ไทม์ เกิดจากการผสมของคำว่า Floor ที่แปลว่า พื้น กับคำว่า time ที่แปลว่า เวลา หมายถึง ช่วงเวลาพิเศษที่สมาชิกในครอบครัวใช้ส่งเสริมพัฒนาการให้เด็ก ในบรรยากาศที่รู้สึกได้ถึงความอบอุ่น เป็นสุข สนุก และปลอดภัย ซึ่งมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการแต่ละขั้นที่สมบูรณ์และก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ โดยใช้ความสนใจและอารมณ์ของเด็กเป็นเครื่องนำทาง เพื่อให้เด็กไว้วางใจ และอยากสื่อสาร รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับพัฒนาการ ระบบการรับข้อมูล และการวางแผนสั่งการกล้ามเนื้อของเด็กแต่ละคน

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ คือการส่งเสริมพัฒนาการในช่วงเวลาพิเศษระหว่างเด็กกับสมาชิกในครอบครัว ที่เรียกว่า “ฟลอร์ไทม์” ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการได้แก่

1. ทำในบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นสุข และปลอดภัย ในสภาพแวดล้อมที่เด็กคุ้นเคย ก่อนที่จะขยายทักษะที่เด็กทำได้ไปใช้ในสภาพแวดล้อมนอกบ้าน

2. ทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผู้ปกครองจะต้องบริหารจัดการเรื่องเวลาที่ใช้ฝึกให้มากและถี่พอ โดยพยายามดึงข้อดีของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว มาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด

3. เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการองค์รวม (Functional emotional development) และความแตกต่างระบบประสาทของเด็กแต่ละคน (Individual differences) โดยใช้สิ่งที่เด็กสนใจเป็นเครื่องนำทาง

ฟลอร์ไทม์มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการกระตุ้นพัฒนาการ ผู้ใหญ่ที่ลงมาเล่นกับเด็กต้องสามารถประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม (Functional emotional development) ของเด็กได้และใช้เทคนิคได้ตรงกับระดับพัฒนาการของเด็ก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เทคนิคการส่งเสริมพัฒนาการตามขั้นพัฒนาการ

พัฒนาการอารมณ์สังคม	เป้าหมายของฟลอร์ไทม์	เทคนิค วิธีการ
พัฒนาการขั้น 1 – 2	ส่งเสริมให้เด็กสงบ สนใจ จดจ่อและผูกพันกับคน	● เล่นสนุก ● ปลอบโยนเวลามีอารมณ์
พัฒนาการขั้น 3 – 4	ส่งเสริมให้เด็กสื่อสารด้วยภาษากายได้ต่อเนื่องและแก้ปัญหาได้	● เล่นสนุก รอ แกล้งงง ● เพิ่มการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น และส่งเสริมให้เด็กคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ● ช่วยให้เด็กรู้สึกประสบความสำเร็จ
พัฒนาการขั้น 5	ส่งเสริมให้เด็กใช้ภาษาในการบอกความต้องการ ความคิด และการเล่นสมมติ	● เล่นสมมติ แสดงความคิด จินตนาการผ่านการเล่น ● ชวนพูดคุย ให้เด็กแสดงความคิดผ่านชีวิตประจำวัน ● ใช้ภาษาพูดบอกอารมณ์ ช่วยให้เด็กเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวเอง
พัฒนาการขั้น 6	ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจและสื่อสารบอกเหตุผล	● พูดคุย สอบถาเหตุผล ● ช่วยให้เด็กพูดบอกเหตุผลของอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ

หมายเหตุ. จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* (น. 253), โดยแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

การประเมินพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR

การประเมินพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ จะใช้วิธีการสังเกตขณะเด็กเล่นอิสระ โดยเด็กเป็นผู้นำการเล่น สามารถเลือกเล่นได้ตามความสนใจ หรือ ตามความสามารถของเด็ก การประเมินพัฒนาการเด็กจะทำตามหลักการ DIR คือ ประเมินพัฒนาการอารมณ์ สังคม (Functional emotional development) (ตารางที่ 2) ประเมินความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก (Individual differences) (ตารางที่ 3) และประเมินสัมพันธภาพระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดู (Relationship based) โดยใช้การประเมินตามหลักการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก คือ หลัก I – CARE (ภาพที่ 9)

ตารางที่ 2 แนวทางการสังเกตพัฒนาการอารมณ์ สังคม ในเด็กปกติ และเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ

พัฒนาการอารมณ์ สังคม	เด็กปกติ	เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ
พัฒนาการขั้น 1 สงบ สนใจ จดจ่อ	● สงบตัวเอง สนใจ จดจ่อ สิ่งแวดล้อมตามวัยได้ เช่น มองโมบาย ฟังเสียงแม่ ● เมื่อมีอารมณ์ไม่พอใจ โกรธ เสียใจ สามารถสงบตัวเองได้โดยมีผู้ใหญ่ช่วย หรือค่อยๆ สงบตัวเองลง	● ไม่จดจ่อ ไม่สนใจมอง ไม่สนใจฟังสิ่งรอบตัว ● อยู่ในโลกส่วนตัว ไม่สนใจคน หมกมุ่นกับวัตถุ สิ่งของ
พัฒนาการขั้น 2 ผูกพันกับคน	● เด็กยิ้มตอบ แสดงสีหน้าดีใจเมื่อเห็นหน้าพ่อแม่ ● เด็กรู้สึกปลอดภัย ผ่อนคลาย เมื่อพ่อแม่ปลอบโยน อุ้มกอด ● แสดงสีหน้า เสียใจ ผิดหวัง มองหา เมื่อพ่อแม่หายไป	● แสดงอารมณ์สนุก หรือสนใจอยู่กับคนใกล้ชิดได้สั้น
พัฒนาการขั้น 3 ภาษากาย	● เล่นสนุกกับพ่อแม่ได้ เล่นได้นานต่อเนื่อง แสดงอารมณ์สนุก สนใจ ชอบ ผ่านสีหน้า แววตา น้ำเสียง ท่าทาง ● แสดงสีหน้า ท่าทาง และส่งเสียงชัดเจน เมื่อโกรธ กลัว ไม่พอใจเช่น ผลักออก หลบหน้า หนี ร้อง ส่ายหน้า ขยับตัวหนี	● เล่นสนุกกับคนใกล้ชิดได้สั้นๆ ● สีหน้าเรียบ ไม่แสดงออกอารมณ์ ความรู้สึก ● ไม่ริเริ่มสื่อสาร แสดงออกความต้องการได้บ้าง ไม่หลากหลาย
พัฒนาการขั้น 4 เริ่มเป็นตัวของตัวเอง สื่อสารแก้ปัญหา	● แสดงอารมณ์และท่าทางได้ต่อเนื่อง สามารถแก้ปัญหาได้ตามวัย เช่น ลงมือทำจนสำเร็จ หรือสื่อสารให้คนอื่นมาช่วย ● แสดงความเป็นตัวของตัวเองชัดเจน เริ่มกำกับตัวเองได้ อาจทำตามคำสั่ง หรือไม่ทำตาม	● ไม่จดจ่อกับการแก้ปัญหา สื่อสารด้วยท่าทางได้สั้นๆ ไม่ต่อเนื่อง ● เมื่อแก้ปัญหาไม่ได้แสดงออกเป็นพฤติกรรมหลบหนีเปลี่ยนเรื่อง แยกตัว หรือแสดงออกเป็นพฤติกรรมซ้ำๆ
พัฒนาการขั้น 5 ภาษาและการเล่นสมมติ	● เริ่มเลียนแบบสิ่งรอบตัว เล่นสมมติ ขยายเรื่องราวง่ายๆ ใกล้ตัว ● แสดงความคิด พูดบอกความต้องการของตัวเองได้ ● พูดบอกอารมณ์ ความรู้สึกตัวเองได้ ตามวัย	● การคิด ริเริ่ม จินตนาการด้วยตัวเอง มีน้อยกว่าวัยมากๆ ● ไม่ค่อยพูดโต้ตอบ อาจมีพูดทวนคำ พูดซ้ำๆ ตามบท นิทาน ทีวี หรือมีภาษาที่มาจากความจำ
พัฒนาการขั้น 6 เชื่อมโยงเหตุผล	● พูดบอกเหตุผลอารมณ์ต่างๆ ได้ตามวัย เช่น หนูโกรธ เพราะแม่มารับช้า , ผมไม่ชอบมันมือน่ากลัว เป็นต้น ● เชื่อมโยงเรื่องราว พูดบอกเหตุผลสิ่งที่ทำ ● พูดบอกแสดงความคิดของตัวเองโต้เถียงต่อรองได้ตามวัย	● การตอบคำถามที่มาจากความคิด ความรู้สึกของตัวเองจะตอบไม่ค่อยได้ ● ใช้ภาษาพูดแบบสะเปะสะปะ ไม่สามารถบอกเหตุผลของการกระทำ ● ความคิดไม่ยืดหยุ่น เมื่อมีอารมณ์ด้านลบอาจพูดสะเปะสะปะ เปลี่ยนเรื่อง หรือแสดงออกเป็นพฤติกรรม

หมายเหตุ. จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* (น. 257-258), โดย แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

ตารางที่ 3 แนวทางการสังเกตความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก

visual spatial processing tacking and scanning visual thinking	**เด็กตอบสนองต่อการมองเห็นเป็นอย่างไร** ● การมองสิ่งเร้ารอบตัวคล่องแคล่ว กว้างขว้างเพียงใด เช่น เล่นเป่าฟองลูกโป่ง วิ่ง ให้เด็กฝึกมองตามการเคลื่อนไหว เป็นต้น ● การมองรายละเอียดเล็ก กลอกสายตาไปมา มอหาของเป็นอย่างไร เช่น อ่านหนังสือ ชี้ชวนให้เด็กมองหาสิ่งที่ซ่อนอยู่ที่ภาพ หาของในตู้เสื้อผ้า หยิบของที่ซ่อนอยู่ ● ถ้าอยู่ในที่วุ่นวายมีภาพเคลื่อนไหวเยอะๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ห้องทีวี เด็กเป็นอย่างไร ดูสับสนหรือไม่ ● ห้องรกๆ หรือห้องโล่งๆ การจดจ่อในการเล่นของเด็กแตกต่างกันหรือไม่
Sensory modulation and processing ระบบรับความรู้สึกเฉื่อย หรือไวกว่าปกติ ● การสัมผัส (touch) ● การมอง (sight) ● การได้ยิน (sound) ● การดมกลิ่น (smell) ● การรับรส (gustatory) ● การเคลื่อนไหว (movement/vestibular) ● การรับรู้ตำแหน่งของร่างกายและข้อต่อ (proprioceptive sense)	**เด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร** ● เวลาเดินชอบสัมผัสของรอบตัว เด็กชอบเอามือแตะโน่นนี่ เอามือระข้างฝา ไม่ค่อยรู้เวลามีคนมาชน ไม่ค่อยรู้ว่ามีแผล ไม่ร้องเจ็บ (ระบบสัมผัสเฉื่อย) ● เด็กไม่ชอบหวีผม สระผม ไม่ชอบเสื้อผ้าเปียก ไม่ชอบให้หน้าเปียกน้ำ ไม่ชอบเสื้อผ้าเปียก (ระบบสัมผัสไว) ● เด็กชอบเล่นเสียง ฮัมเพลง พูดคนเดียว เพื่อช่วยให้ตื่นตัว เด็กมักเหม่อลอยทำเหมือนไม่ค่อยได้ยิน เวลามีคนพูดด้วย (ระบบการได้ยินเฉื่อย) ● เด็กไม่ชอบเสียงดัง กลัวเสียงเครื่องปั่น เครื่องซักผ้า ชอบเอามือปิดหู เวลาอยู่ในที่มีเสียง หรือห้องแคบ (ระบบการได้ยินไว) ● เด็กชอบจ้อมองของหมุนๆ มองประตูปิดเปิด เรียงของเป็นแถวแล้วมองกลับไปมา (ระบบการมองเห็นเฉื่อย) ● เด็กไม่ชอบแสงจ้า เอามือปิดตา วุ่นวายไม่สงบในห้องที่มีแสงสว่าง (ระบบการมองไว) ● เด็กชอบเล่นเคลื่อนไหวแรงๆ โลดโผน ชอบเล่นกระโดด ไม่ค่อยอยู่นิ่ง (ระบบการเคลื่อนไหวเฉื่อย) ● เด็กชอบเล่นนิ่งๆ ที่ไม่ต้องเคลื่อนไหวมากนัก หลีกเลี่ยงเครื่องเล่นสนามเด็กเล่น เมารถเมาเรือง่าย (ระบบการเคลื่อนไหวไว)

หมายเหตุ. จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* (น. 259), โดย แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

ภาพรวมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR ประกอบด้วย 4 วิธี

1. โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน (Home-base intervention program) ที่พ่อแม่ทำได้เองที่บ้าน ประกอบไปด้วย 4 วิธีการ (ภาพที่ 10) ได้แก่

1.1 ฟลอร์ไทม์ ช่วงเวลาพิเศษที่ผู้ใหญ่ลงมาร่วมเล่นกับเด็กโดยให้เด็กเป็นผู้นำในการเล่น ในกลุ่มเด็กพิเศษ เด็กออทิสติก โดยทำฟลอร์ไทม์ 4-6 รอบ/วัน วันละ 20-30 นาที

1.2 การฝึกพื้นฐานระบบประสาท เป็นการฝึกความคล่องแคล่ว ว่องไว ความทนทานให้กับพื้นฐานสมองและร่างกาย

1.3 การฝึกแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เป็นการฝึกที่ผู้ใหญ่เป็นผู้เลือกกิจกรรม โดยมีเป้าหมาย

ชัดเจน เช่น การฝึกการช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

1.4 การเล่นกับเพื่อน ควรเริ่มเมื่อเด็กเริ่มสนใจคนอื่น เริ่มเล่นเลียนแบบเพื่อน โดยเริ่มต้นพ่อแม่อาจต้องคอยเชื่อมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ เล่นด้วยกัน

2. การฝึกกับนักวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการแยกย่อยเฉพาะด้าน เช่น การฝึกออกเสียงและการใช้ภาษากับนักอรรถบำบัด ฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก Sensory Integration กับนักกิจกรรมบำบัด เป็นต้น

3. การศึกษา การเข้าสู่ระบบการศึกษา ควรเข้าเรียนเมื่อเด็กมีความพร้อม คำว่าพร้อมในแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ หมายถึง เด็กเริ่มสนใจคน เริ่มเลียนแบบคนอื่น

4. การรักษาอื่นๆ เช่น การใช้ยา การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ

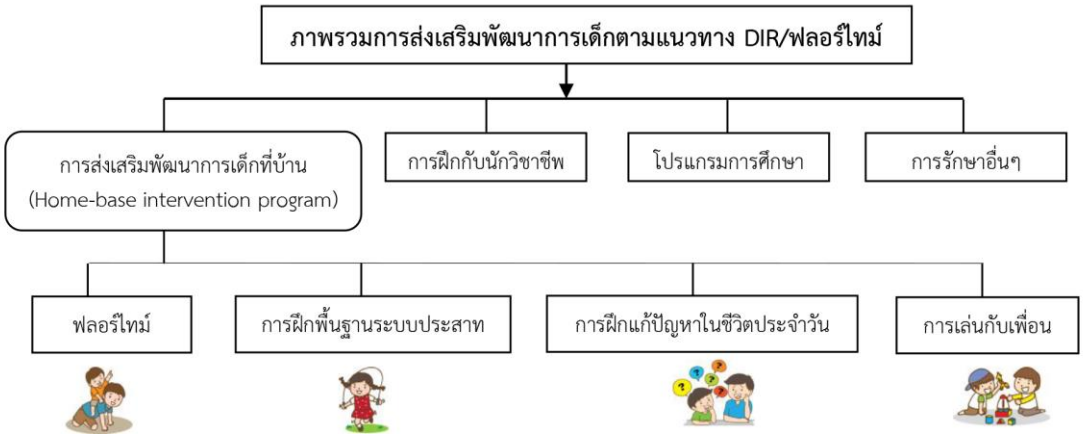

ภาพที่ 10 ภาพรวมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ จาก *ตาราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* : การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ (น.254), โดยแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ, 2561, กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด

3.4.3 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

ในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการดำเนินการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ทาบา (Taba, 1962, p.12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ แผนการเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายเฉพาะหลักสูตร ชี้ให้เห็นถึงการเลือกและจัดเนื้อหา พร้อมทั้งบ่งบอกหรือแสดงแนวทางที่แน่นอนของการเรียนการสอน ไม่ว่าจะมีจุดหมายหรือการจัดเนื้อหาสาระเป็นตัวกำหนดหรือไม่ก็ตาม ประการสุดท้ายหลักสูตรจะรวมโปรแกรมการประเมินผลไว้ด้วย

เซเลอร์,และอเล็กซานเดอร์ (Saylor, & Alexander, 1974, p.6) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

หลักสูตร ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (น.1134) ได้นิยามว่า หลักสูตร คือ ประมวลวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558, น.3) หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นแนวทางสำหรับจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้มีคุณสมบัติตามที่สังคมคาดหมาย

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร คือ แผนที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาประเภทใดและระดับใดจะขาดหลักสูตรเป็นองค์ประกอบไม่ได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดประสบการณ์ เป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2542, น.9 -10) ได้กล่าวว่าความสำคัญของหลักสูตรไว้ 2 แนวทาง ดังนี้

1. ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษาส่วนรวม หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตรคือหัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการศึกษาก็ย่อมดำเนินต่อไปไม่ได้ ในการจัดการศึกษานั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือการกำหนดมาตรฐานเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน โดยมีรายละเอียดที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนควรเรียนรู้อะไร มีเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงไรควรได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในด้านใด และควรมีพัฒนาการทั้งในส่วนของร่างกาย จิตใจ สังคม และ
สติปัญญาอย่างไร

2. ความสำคัญของหลักสูตรต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กัปตันหรือครูสอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทาอะไรบ้าง ต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์อะไร จะต้องการตรวจสอบประเมินผลอย่างไร หรือต้องปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร การสอนนั้นตัวผู้เรียนต้องทราบล่วงหน้าว่า ต้องเตรียมการอย่างไร และจะได้รับผลอย่างไร ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อทั้งผู้สอนและผู้เรียนในการช่วยกำหนดแนวทางการเรียนการสอนเพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน จนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, น.7) ได้กล่าวถึงว่า หลักสูตรมีความสำคัญและจำเป็นสาหรับการจัดการศึกษาของประเทศในระดับและประเภทต่างๆ ตั้งแต่การจัดการศึกษาผู้เรียนก่อนวัยเรียนการประถมศึกษา การมัธยมศึกษา การศึกษานอกระบบ การศึกษาประเภทอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย

2. หลักสูตรเป็นหลักหรือแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรมการเรียนการสอนงบประมาณ อาคารสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของหลักสูตร

3. หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายแผนการศึกษาชาติ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4. หลักสูตรเป็นเครื่องมือบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมของประเทศ

5. ระบบหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผล สำหรับการจัดการศึกษาของผู้สอนและผู้บริหาร

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม

องค์ประกอบของหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2543, น.20-22) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ตามแนวคิดของทาบา ไว้ 4 ประการ คือ

1. จุดประสงค์ (Objectives) มีความสำคัญยิ่งเนื่องจากจุดประสงค์จะเป็นแนวทางการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนรู้ว่ามีจุดประสงค์อะไรบ้างในการสอน ต้องสอนเนื้อหาอะไร สอนใคร สอนทำไม และจะมีวิธีการสอนและประเมินผลอย่างไร

2. เนื้อหา (Subject matter) หมายถึง สาระของความรู้และประสบการณ์ในการแสดงหาความรู้ตามศาสตร์สาขาวิขานั้นๆ เนื้อหาวิชาจะเป็นรายละเอียดของสาระความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวที่นำมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. วิธีการสอนและการดำเนินการ (Method and organization) เป็นการแปลงจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรไปสู่การสอนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน โดยประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ โดยใช้จุดประสงค์เป็นแนวทางหรือเกณฑ์ในการประเมิน

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจของหน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจในความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษาให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณี ดังนี้

ทาบา (Taba , 1962 : 82) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, น.334) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและ

จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผล เพื่อให้ทราบชัดว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้น ตรงตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์จริงหรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาในโอกาสต่อไป

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558, น.75) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายอยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และลักษณะที่สองเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ที่ไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อนเลย ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ดีขึ้น สอดคล้องกับสภาพสังคม และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่เพื่อช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ดีขึ้น ตรงตามความมุ่งหมาย

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีรูปแบบและรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้ขอนำเสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558, น.94-96) ดังภาพที่ 11

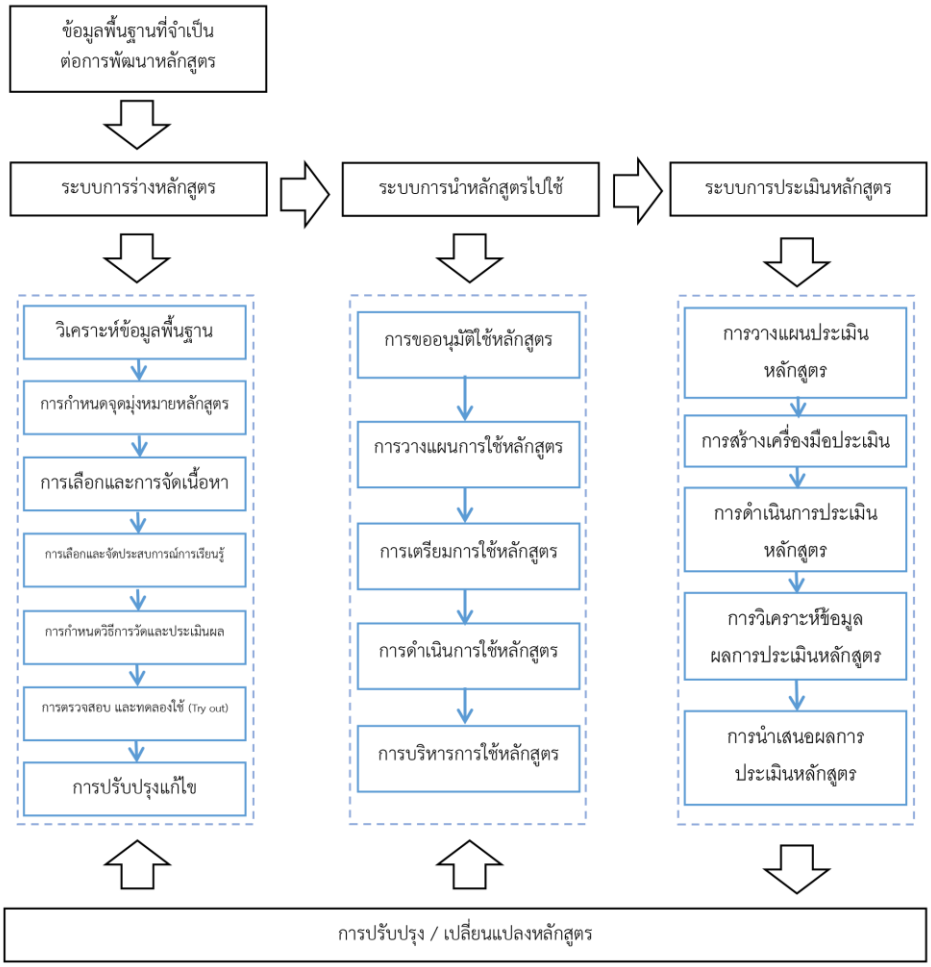

ภาพที่ 11 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดย*การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (น. 94), โดย ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558, กรุงเทพฯ: วีพรินท์.

จากภาพที่ 11 อธิบายได้ว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเป็นวัฏจักร ที่สามารถพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรได้เสมอในทุกส่วนโดยในรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะประกอบไปด้วย 3 ระบบหลัก คือ ระบบร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินผลหลักสูตร ซึ้งทั้งสามระบบนี้จะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร อันได้แก่ ข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมทั้งพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน มาเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำเนินการร่างหลักสูตรแล้วเสร็จ แล้วจึงนำไปใช้และประเมินผลหลักสูตรในที่สุด ทั้งสามระบบนี้จะสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เสมอ โดยแต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ระบบร่างหลักสูตร จะเริ่มที่การนำข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้มีการเก็บรวบรวมไว้มาวิเคราะห์เพื่อนำไปกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรรวมทั้งเป็นแนวทางในการเลือกและการจัดเนื้อหา การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการกำหนดวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากได้หลักสูตรฉบับร่างแล้วจึงนำไปตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตรนั้น เพื่อช่วยกลั่นกรองความสมบูรณ์ของหลักสูตรอีกครั้ง ซึ่งอาจปรับปรุงตามขั้นตอนเสนอแนะ แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับผู้เรียน แล้วจึงนำผลการทดลองใช้ที่ได้มาปรับปรุงใช้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์และมีคุณภาพสูงขึ้น

2. ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ จะเริ่มที่การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติใช้หลักสูตร หลังจากนั้นจึงมีการวางแผนการใช้หลักสูตร การเตรียมการใช้หลักสูตร และการบริหารการใช้หลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เริ่มด้วยการวางแผนประเมินหลักสูตรแล้วจึงมีการสร้างเครื่องมือประเมินหลักสูตร ให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ ในการประเมิน แล้วจึงดำเนินการประเมินหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินหลักสูตรและการนำเสนอผลการประเมินหลักสูตรไปปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรต่อไปซึ่งอาจมีการปรับปรุงส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร หรืออาจกระทำการแก้ไขทั้งระบบร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตรเลยก็ได้ขึ้นอยู่กับผลการประเมินหลักสูตรที่ได้

การนำหลักสูตรไปใช้

งานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมี 3 งานที่สำคัญที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องทำความเข้าใจคือ งานบริหารและบริการหลักสูตร งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และงานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สงัด อุทรานันท์. 2532, น.263-267)

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร คือ

1.1 งานเตรียมบุคลากรผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้เข้าใจจุดหมาย หลักการ โครงสร้างแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีวัดผลประเมินผลของหลักสูตร

1.2 การเลือกวิทยากรโดยจะต้องคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม โดยพิจารณาความรู้ความสามารถ ความถนัด

1.3 การบริหารวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตรสื่อการเรียนการสอน และเครื่องมือวัดประเมินผล รวมทั้งจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อต่างๆ

1.4 การบริการหลักสูตร ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่วิทยากร

2. งานดำเนินการอบรมตามหลักสูตร มีขอบเขตของงาน คือ

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2.2 การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การจัดกลุ่มผู้เรียน การจัดวิทยากรเข้าอบรม

2.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่สุดเพื่อให้บรรลุผลตามหลักสูตร เพราะแผนการจัดการเรียนรู้จะบอกถึงสิ่งที่จะต้องสอน กระบวนการสอนและกำหนดเวลาในการสอนไว้อย่างครบถ้วน ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องนำหลักสูตรมาวิเคราะห์ ครอบคลุมสาระการเรียนรู้และให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่เรียนได้เป็นอย่างดี

2.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลเป็นส่วนที่จะใช้ในการพิจารณาตัดสินว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใดการวัดผลประเมินผลจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนซึ่งจำเป็นต้องจัดให้เป็นระบบที่ชัดเจน เหมาะสมเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอนอันเป็นส่วนสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งที่ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำหน้าที่ ในการติดตามผลการใช้หลักสูตร

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรเพราะการประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบพัฒนาขึ้นและค้นหาข้อบกพร่องของหลักสูตร โดยข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น (พิชิต ฤทธิ์จรูญ,2558,น19-25)

1. กระบวนการประเมินหลักสูตร ในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินควรดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรที่มุ่งประเมิน คือ ผู้ประเมินศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ต้องการประเมิน โดยการศึกษาหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาจสอบถามข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินมีความเข้าใจในแนวคิด หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เป้าหมายของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ทำให้มีแนวทางในการออกแบบและวางแผนการประเมินหลักสูตรได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

1.2 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมิน จะทำให้ผู้ประเมินมีฐานความคิดและมองเห็นแนวทางในการประเมินหลักสูตรได้ชัดเจนมากขึ้น สามารถออกแบบและวางแผนการประเมินหลักสูตรได้ครอบคลุม

1.3 กำหนดวัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้การประเมิน หลังจากที่ผู้ประเมินได้ศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ต้องการประเมินและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมินแล้ว จะทำให้ทราบความชัดเจนว่าต้องการประเมินเพื่ออะไร จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ในแต่ละวัตถุประสงค์ของการประเมินก็กำหนดตัวบ่งชี้การประเมินว่าจะประเมินอะไรบ้าง

1.4 การออกแบบการประเมิน เป็นการวางแผนการประเมินเพื่อกำหนดรูปแบบ ขอบเขตและแนวทางการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตรที่มุ่งประเมิน ซึ่งจะเน้นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงพัฒนาและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรต่อไป

1.5 การจัดทำโครงการประเมินหลักสูตร หลังจากผู้ประเมินได้ออกแบบการประเมินหรือดำเนินการตามลำดับขั้นตอนที่ 1-4 แล้ว จะต้องจัดทำโครงการประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นเอกสารที่ได้จากการวางแผนการประเมินที่แสดงกรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ในโครงการประเมินหลักสูตรจะมีส่วนประกอบหลายเรื่อง แต่ส่วนประกอบที่สำคัญคือกรอบแนวทางในการประเมินหลักสูตร

1.6 การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเตรียมจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องวัดได้ตรง สอดคล้อง และครอบคลุมกับประเด็นการประเมิน ตัวแปรหรือตัวบ่งชี้การประเมิน โดยจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด เช่น ตรวจสอบด้านความเป็นปรนัย ความยาก (difficulty) ความตรง (validity) ความเที่ยง (reliability) เป็นต้น

1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละประเภทที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งจะต้องมีการวางแผน ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูล กำหนดช่วงระยะเวลา วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจน เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความถูกต้อง และสมบูรณ์ครบถ้วน ผู้ประเมินจะต้องใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้ทันตามเวลาที่กำหนดไว

1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล โดยทั่วไปการวิเคราะห์ข้อมูลกระทำได้ 2 ลักษณะคือ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเป็นเครื่องมือช่วย เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย t-test F-test เป็นต้น และ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนมากใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

1.9 การรายงานผลการประเมินหลักสูตร เป้าหมายสำคัญของการประเมินหลักสูตรก็เพื่อนำสารสนเทศไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนา และเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย

2. การนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้

การนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆได้รับรู้และใช้สารสนเทศจากการประเมินเพื่อการตัดสินใจในส่งเสริมสนับสนุนและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้จะมีความสำคัญต่อการตัดสินใจก่อนริเริ่มการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงตัวหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ การจัดทรัพยากรในการใช้หลักสูตรให้มีความเหมาะสม เพียงพอ การปรับปรุงกระบวนการใช้หลักสูตร และการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของหลักสูตรเมื่อใช้หลักสูตรครบวงจร ลักษณะของการนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้

3.4.4 กระบวนการฝึกอบรม

จากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเบื้องต้น การที่จะทำหลักสูตรให้เกิดประโยชน์ คือการนำหลักสูตรไปฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของการฝึกอบรม

จงกลนี ชุติมาเทวินทร์ (2542, น.1) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่า คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงานของคน ทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน รวมทั้งความรับผิดชอบต่างๆ ที่บุคคลพึงมีต่อหน่วยงาน และสิ่งอื่นๆที่แวดล้อมเกี่ยวข้องกับตัวผู้ปฏิบัติงาน

สมคิด บางโม (2549, น. 14) การฝึกอบรม หมายถึงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติ อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิจิตร อาวะกุล (2550, น. 15) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพิ่มความรู้ความชำนาญและความสามารถของบุคคลหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการพัฒนาบุคคล หรืออาจกล่าวได้ว่าการฝึกอบรมคือกระบวนการที่จะส่งเสริมสมรรถภาพบุคคลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลโดยตรงไปยังผลงานของสถาบัน สังคม และประชาชน

ชาญ สวัสดิ์สาลี (2550, น. 15) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคคล (ผู้ปฏิบัติงาน) ให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อ“งาน” ที่รับผิดชอบในปัจจุบัน และ/หรืองานที่กำลังจะได้รับมอบหมายให้ทำในอนาคตโดยตรง

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานให้ดีขึ้น เพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมของแต่ละโครงการย่อมมีวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละโครงการนั้นๆ แต่จุดมุ่งหมายในการอบรมที่แท้จริงนั้นจะมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ (สมคิด บางโม, 2549, น. 14) ดังนี้ คือ

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละระดับ รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะได้ดี

2. เพิ่มพูนความเข้าใจ (understand) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้ กล่าวคือ เมื่อรู้ในหลักการและทฤษฎีแล้วสามารถตีความ แปลความ ขยายความ และอธิบายให้คนอื่นทราบได้ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ได้

3. เพื่อเพิ่มพูนทักษะ (skill) ทักษะ คือ ความชำนาญ หรือทักษะในการทำงาน คือ ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยอัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ การขับรถ การขี่จักรยาน เป็นต้น

4. เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitude) เจตคติหรือทัศนคติ คือ ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งต่างๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือเพิ่มความรู้สึกที่ดีต่อองค์การ ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อผู้ร่วมงาน และต่องานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี ที่พึงปรารถนาซึ่งเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

การดำเนินงานการฝึกอบรม

การดำเนินการฝึกอบรมเป็นการนำโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้วมาดำเนินการฝึกอบรมซึ่งต้องบริหารโครงการอบรมเป็น 3 ระยะ คือ การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม การดำเนินการระหว่างการฝึกอบรม และการดำเนินการหลังการฝึกอบรม ทั้ง 3 ระยะมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม

ในขั้นตอนนี้โครงการจะจัดกิจกรรมต่างๆก่อนถึงการฝึกอบรม ผู้บริหารโดยทั่วไปแล้วคือหัวหน้าโครงการนั้นๆควรเตรียมการฝึกอบรมก่อนถึงวันฝึกอบรมเป็นระยะเวลานานๆ ดังนั้นการบริหารโครงการระยะเตรียมการก่อนการฝึกอบรมควรดำเนินการดังนี้

1.1 ผู้บริหารโครงการจะต้องศึกษาโครงการให้ละเอียด รอบรู้ทุกส่วนของโครงการรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

1.2 ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้รับผิดชอบ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ชี้แจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการ ภารกิจที่จะต้องทำ แล้วแบ่งความรับผิดชอบให้แต่ละคนไปปฏิบัติ

1.3 ติดตามอำนวยการ สอบถาม ช่วยแก้ปัญหาให้ รวมทั้งอำนวยการสะดวกต่างๆ

1.4 ประเมินผลการปฏิบัติงาน ติดตามงานที่ได้รับมอบหมายนั้นสำเร็จแล้วหรือไม่เพียงใด ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือไม่ สำหรับโครงการใหญ่ๆ อาจต้องมีการประชุมเพื่อติดตามผลก่อนถึงวันเปิดการอบรม ภารกิจที่ต้องทำในระยะก่อนการอบรม มีหลายประการดังนี้

- การติดต่อสถานที่ การติดต่อสถานที่ต้องทำล่วงหน้าและจะต้องรู้ข้อมูล คือ ลักษณะสถานที่ทำเลที่ตั้ง ขนาดและจำนวน และระยะเวลาที่ใช้

- การติดต่อวิทยากร ควรมีการติดต่อเป็นภายในก่อน พร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกอบรมที่วิทยากรควรทราบ เช่น หัวข้อวิชา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของหัวข้อวิชานั้นๆ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม วัน เวลา สถานที่สำหรับการบรรยาย เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องสอบถามเกี่ยวกับการรับ-ส่งตลอดจนอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบการบรรยายสำหรับหัวข้อวิชานั้นๆด้วย

- การเตรียมเอกสารประกอบการฝึกอบรม เอกสารมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของโครงการ ซึ่งจำเป็นต้องจัดเตรียมไว้ก่อนการฝึกอบรม ได้แก่

- หลักสูตรและโครงการฝึกอบรม
- รายชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- เอกสารประกอบหัวข้อรายวิชา (ติดต่อขอต้นฉบับจากวิทยากร)
- เอกสารพื้นฐานที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรทราบ
- แบบประเมินรายวิชาหรือแบบประเมินโครงการโดยภาพรวม
- ประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตร

- การจัดเตรียมงบประมาณ ผู้บริการโครงการจะต้องติดต่อประสานงานดำเนินงานตามระเบียบวิธีการของหน่วยงานเพื่อให้ได้เงินสำหรับใช้จ่ายตามโครงการฝึกอบรมให้เรียบร้อยก่อนถึงวันอบรม นอกจากนี้ เอกสารต่างๆที่จะต้องเบิกจ่ายต้องจัดหาเตรียมไว้

- การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมจะเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในโครงการต่างๆ

- การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ดัง เช่น การใช้สถานที่ฝึกอบรม การใช้รถรับ-ส่งวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรม การจัดเลี้ยง เครื่องดื่ม และอาหารระหว่างการฝึกอบรมและอุปกรณ์ต่างๆในการฝึกอบรม

- การเตรียมเอกสารพิธีการหรือหนังสือราชการ เช่น หนังสือเชิญวิทยากร หนังสือขออนุมัติผู้บังคับบัญชาของวิทยากร หนังสือถึงหน่วยงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หนังสือหรือบัตรเชิญประธานในพิธีการเปิดการฝึกอบรม คำกล่าวรายงานและคำกล่าวเปิดการฝึกอบรม กำหนดพิธีการเปิดการฝึกอบรม แฟ้มลงทะเบียน แฟ้มลงชื่อเข้ารับการฝึกอบรม

- การจัดทำป้ายต่างๆ ป้ายอาจมีขนาดแตกต่างกันแล้วแต่ลักษณะการใช้งาน เช่น ป้ายชื่อวิทยากร ป้ายชื่อผู้รับการฝึกอบรม (ติดอกเสื้อหรือตั้งโต๊ะ) ป้ายลงทะเบียน ป้ายบอกทางไปห้องน้ำ ป้ายบอกทางไปห้องอาหาร ป้ายบอกทางไปห้องฝึกอบรม ป้ายต้อนรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

- การเตรียมเอกสารสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น กำหนดพิธีการเปิดการฝึกอบรม รายละเอียดของโครงการ รายชื่อและข้อมูลต่างๆของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารพื้นฐานหรือความรู้พื้นฐานที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรทราบ กระดาษจดบันทึก

- การเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ เครื่องฉายข้ามศีรษะ อุปกรณ์เครื่องใช้อื่นๆ ตามความจำเป็นแต่ละโครงการ

2. การดำเนินการระหว่างการฝึกอบรม

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการฝึกอบรมจริงตามขอบข่ายเนื้อหาและเทคนิคการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติสิ่งต่างๆตามแผนการดำเนินการฝึกอบรม การดำเนินการในขั้นตอนนี้จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ารับการอบรม วิทยากร และบุคลากรสนับสนุนการฝึกอบรม ในเรื่องของที่พัก ยานพาหนะ อาหารเครื่องดื่ม เอกสารประกอบการฝึกอบรม อุปกรณ์ และสื่อที่จำเป็นต้องใช้ในการฝึกอบรม รวมทั้งการดูแลผู้เข้ารับการอบรม และการแก้ปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม ซึ่งการดำเนินการฝึกอบรมจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ขึ้นอยู่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึก อบรมจะกำหนดบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมไว้ดังนี้

2.1 บุคลากรผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม เนื่องจากการฝึกอบรมตามขั้นตอนต่างๆจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆมาช่วยดำเนินการ ดังนั้นโครงการจะแบ่งงานและมอบหมายบุคคลากรของโครงการเข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลงานในฝ่ายต่างๆ โดยบางหน้าที่ เช่น อาคารสถานที่ จะเป็นการประสานงานกับบุคลากรของสถานที่จัดประชุม เพื่อให้การฝึกอบรมสำเร็จลงด้วยดี และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยบุคลากรที่ปฏิบัติงานจะต้องมีความรอบคอบ รู้จักการจัดการ การตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยมีหัวหน้าโครงการดูแลการฝึกอบรมทั้งหมดในภาพรวม

2.2 วิทยากรและวิทยากรกระบวนการ เป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่จะทำให้การฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยที่โครงการจะคัดเลือกวิทยากรและวิทยากรกระบวนการ

ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละหัวข้อของการอบรม ตลอดจนมีทักษะในการอำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ และตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3. การดำเนินการหลังการฝึกอบรม

ในขั้นตอนนี้โครงการจะกำหนดแผนไว้ว่าเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว จะต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการอบรมต่อไปในอนาคต ดังนี้

3.1 การประเมินผลการฝึกอบรม

3.2 การจัดการเรื่องเงิน นำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินต่างๆ ดำเนินตามระเบียบขององค์การให้เรียบร้อยโดยเร็ว

3.3 การทำรายงานเสนอฝ่ายบริหารโดยเร็ว โดยทั่วไปรายงานจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆดังนี้ วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายเพียงใด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจำนวนเท่าใด และจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ งบประมาณที่ใช้ในการฝึกอบรม ปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

3.4 การจัดทำทำเนียบรุ่น การฝึกอบรมที่จัดฝึกอบรมต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ ควรจัดทำทำเนียบรุ่นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไว้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับใช้เป็นข้อมูลในการประสานงานเป็นโอกาสต่อไป

เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็น ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ หรือข้อมูลต่างๆ ระหว่างผู้ให้รับการอบรม และผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ (นงลักษณ์ สินสืบผล, 2542, น. 91-110) แต่ละเทคนิคมีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม ข้อดีและข้อจำกัดในแต่ละเทคนิค

เทคนิคการฝึกอบรม	ข้อดี	ข้อจำกัด
การบรรยาย (lecture)	ได้เนื้อหาสาระมากตรงตามวัตถุประสงค์โดยใช้เวลาน้อย สามารถให้การอบรมแก่ผู้ฟังได้จำนวนมาก และสามารถกระตุ้นความสนใจ ย้ำ หรือสรุปในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิชาการได้	การบรรยายเป็นการสื่อสารทางเดียว ถ้าหากผู้บรรยายไม่มีความสามารถในการบรรยายเรื่องนั้นๆ ก็อาจจะไม่เกิดประโยชน์ทำให้สิ้นเปลืองและสูญเปล่า ผู้บรรยายไม่อาจวัดได้ว่า ผู้ฟังได้รับความรู้มากน้อยเพียงใด
การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) เป็นการแบ่งกลุ่มพิจารณาหรืออภิปรายกันระหว่างผู้เข้าอบรมรม	สมาชิกมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและทั่วถึง และเป็นการช่วยกันแก้ปัญหา	หากผู้นำการอภิปรายขาดความสามารถ จะทำให้ได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ผู้เข้าร่วมอภิปรายบางคนอาจพูดมากเกินไป ในขณะที่บางคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายน้อยเกินไป ถ้าผู้เข้าร่วมอภิปรายมีจำนวนมาก เวลาที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอต่อการรวบรวมความเห็นทั้งหมด และหากผู้เข้าร่วมอภิปรายมีความรู้และความคิดในวงแคบ ผลสรุปหรือข้อยุติอาจไม่ดีเท่าที่ควร

ตารางที่ 4 เทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม ข้อดีและข้อจำกัดในแต่ละเทคนิค (ต่อ)

เทคนิคการฝึกอบรม	ข้อดี	ข้อจำกัด
การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)	เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และกลุ่มมีบทบาทในการดำเนินการประชุมมากขึ้น สามารถกำหนดเป้าหมายและวิธีการได้เอง	วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต้องทุ่มเทเวลาให้แก่งานนี้อย่างมาก ใช้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจำนวนมาก ซึ่งอาจมีไม่เพียงพอต่อผู้เข้าร่วมการประชุม และใช้งบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆมาก
การระดมความคิด (brain Storming)	ได้ข้อเสนอจำนวนมากในช่วงเวลาสั้นๆ ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน และฝึกการรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	ข้อเสนอแนะจำนวนมาก เมื่อนำมาพิจารณาแล้ว บางข้ออาจมีคุณค่าน้อย ต้องจำกัดขนาดของกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น ประเด็นหรือปัญหาที่พิจารณาต้องไม่กว้างจนเกินไป และควรมีเพียงปัญหาเดียว
การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) หรืออาจจะเรียกว่ากรณีศึกษาก็ได้	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้ฝึกความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจในเรื่องจริง หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง และสามารถนำไปปรับใช้กับเหตุการณ์อื่นได้ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง ช่วยให้สามารถเข้าใจปัญหาได้หลายแง่หลายมุม และหาทางเลือกในการแก้ปัญหาได้หลายทาง และทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในบรรยากาศที่เป็นกันเอง	เรื่องที่นำมาศึกษานั้น หากไม่ทันสมัยหรือไม่ดัดแปลงให้เหมาะสม อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร สมาชิกบางคนอาจพูดมากเกิดไป ทำให้สมาชิกคนอื่นไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หากที่ปรึกษาไม่มีความสามารถ เทคนิคนี้อาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และการสร้างกรณีศึกษา เป็นงานที่ต้องใช้เวลา งบประมาณ และผู้ชำนาญงานสร้างขึ้น
การแสดงบทบาทสมมุติ (role playing)	ทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีสร้างความร่วมมือภายในกลุ่ม แต่ละคนมีโอกาสแสดงความสามารถเฉพาะตัว และความสามารถร่วมแสดงตามบทบาทที่กำหนดให้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการทำงานร่วมกันภายหลังเมื่อต่างคนต่างกลับไปปฏิบัติหน้าที่ของตนตามเดิม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนอาจไม่ชอบการแสดงออก เทคนิคนี้ก็จะไม่ได้ผล และหากผู้แสดงไม่เข้าใจโครงเรื่อง ทำให้ไม่สามารถแสดงได้ตรงตามที่กำหนด
การสาธิต (demonstration)	ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เข้าใจง่ายและจดจำเรื่องที่สาธิตได้นาน ทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ประหยัดเงินและประหยัดเวลา และทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์	หากผู้เรียนมีจำนวนมากเกินไปก็อาจทำให้การสังเกตไม่ทั่วถึง ถ้าผู้เรียนเตรียมการมาไม่ดี และมีการสาธิตที่ไม่ชัดเจนก็อาจจะทำให้ได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร และถ้าการสาธิตนั้นเน้นที่ผู้สอนโดยผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติเลย ผู้เรียนก็อาจจะได้ประสบการณ์น้อย บางครั้งการสาธิตที่เยิ่นเยอก็ทำให้เสียเวลา

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน บุคลากรของ National Training Laboratories Institute ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ค้นพบปิรามิดการเรียนรู้ (Learning Pyramid) มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับกรวยประสบการณ์ของเดล ช่วยทำให้ตระหนักถึงรูปแบบกิจกรรมและการนำสื่อมาใช้เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิผล ปิรามิดการเรียนรู้ คือแผนภาพกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับต่างๆเป็นสัดส่วนจากส่วนยอดของสามเหลี่ยมลงมาถึงฐานเพื่อแสดงถึงกิจกรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ พบว่า สัดส่วนของการคงอยู่ของความจำ ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนหรือการฝึกอบรม โดยวิธีการสอนแบบ Passive (Passive Teaching) เช่น การบรรยาย การฟัง การดูวีดิทัศน์ส่งผลให้การคงอยู่ของความจำ มีค่าร้อยละ 5 – 30 ขณะที่การสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Participatory Teaching) ส่งผลให้การคงอยู่ของความจำมีค่าร้อยละ 50 – 90 (จิโรจน์ สูรพันธุ์, 2558, น. 31)

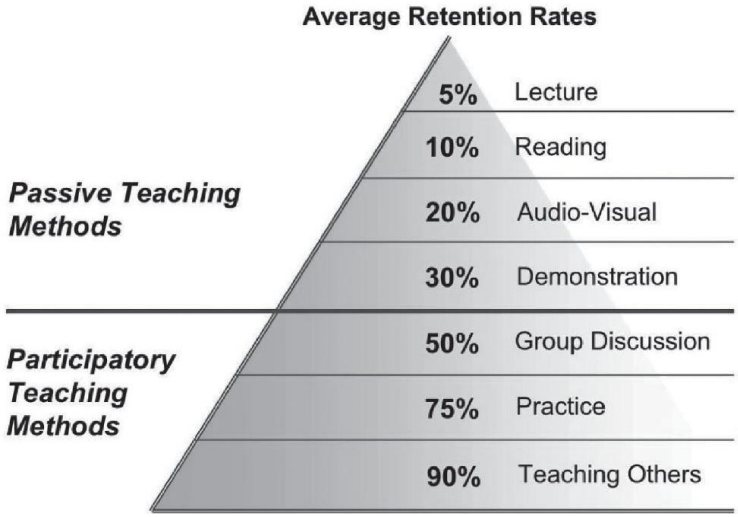

ภาพที่ 12 ปิรามิดแห่งการเรียนรู้. อ้างอิงจาก National Training Laboratories Institute จาก *การจัดพื้นที่การเรียนรู้* (น.31), โดย จิโรจน์ สูรพันธุ์, 2557, วชิรเวชสาร ,59 (4)

จากภาพที่ 12 แสดงถึงอัตราเฉลี่ยความคงทนการเรียนรู้ที่ได้จากการใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน เรียงลำดับจากส่วนยอดมายังฐานล่าง คือ การบรรยาย (lecture) การอ่าน (reading) การใช้สื่อโสต (audio-Visual) การสาธิต (demonstration) การอภิปราย (group discussion) การให้ปฏิบัติ (practice) การสอนคนอื่นและการนำไปใช้ในทันที (teaching others) จะเห็นได้ว่าวิธีการบรรยายซึ่งอยู่ส่วนยอดของปิรามิด เกิดผลสัมฤทธิ์ผลของอัตราเฉลี่ยความคงทนร้อยละ 5 และที่ฐานล่างของปิรามิดแสดงให้เห็นว่าวิธีที่จัดให้มีการสอนคนอื่นหรือนำสิ่งที่รู้ไปใช้ในทันทีเกิดสัมฤทธิผลของอัตราเฉลี่ยความคงทนร้อยละ 90 ปิรามิดการเรียนรู้ช่วยทำให้เกิด ความตระหนักถึงวิธีการหลากหลายที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนและเป็นตัวกลางที่ช่วยให้มีการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติและทฤษฎี และวิธีการที่รวมอยู่ในปิรามิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังทำให้เห็นศักยภาพของกิจกรรมต่างๆในการสอนและความเป็นไปได้ในการเลือกกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดของพื้นฐานการเรียนรู้ คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความพอใจเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน ส่งผลให้เกิดความตั้งใจ กระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นกุญแจสำคัญที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนรู้ การจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้ต้องมี “กระบวนทัศน์”หรือ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการมองโลกที่เป็น

ความจริง การศึกษาต้องเป็นการเสริมสร้างเพิ่มพูนศักยภาพให้แก่มนุษย์ เรียนมีความสุข มีความเข้าใจ เห็นอย่างลึกซึ้ง (Insight) ถูกต้องสมบูรณ์ด้วยตนเองและท้ายสุดต้องสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ (จริยา วิไลวรรณ ,2550, น.92-93)

1. ด้านลักษณะของผู้สอน หรือทีมวิทยากร

1.1 บุคลิกภาพของผู้สอน กระตื้อรื้อร้น มีความจริงใจต่อผู้เข้าร่วมอบรม มีท่าทางสอนดี มีอารมณ์ขัน ให้ความเป็นกันเอง มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เข้าใจแนวคิด หลักการดำเนินงาน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน มีความชัดเจนในเป้าหมายและภาพรวมของกระบวนการอบรม ตลอดจนตระหนักในบทบาทภารกิจหน้าที่ของตนเองในเวทีเป็นอย่างดี

1.2 การเตรียมและจัดกระบวนการอบรม ได้แก่ การเตรียมห้องก่อนการอบรม เตรียมความรู้ที่สอน มีเอกสารการสอน เตรียมอุปกรณ์เพียงพอและเหมาะสม เลือกเทคนิคการสอนที่เหมาะสม

1.3 ทีมวิทยากรมีการเชื่อมโยงประสานงานกันอย่างสอดคล้อง กลมกลืนไปด้วยกัน รู้จังหวะ หากพบปัญหาระหว่างดำเนินกระบวนการจะต้องมีการสื่อสารระหว่างกันอย่างแนบเนียนทันต่อสถานการณ์เพื่อหามติร่วมกันในการแก้ปัญหาแล้วดำเนินกระบวนการต่อไปจนสามารถนำพาผู้เข้าอบรมไปถึงเป้าหมายและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ด้านสภาพแวดล้อม

การจัดพื้นที่ซึ่งมีความเหมาะสม มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่งผลต่อสภาวะอารมณ์ ความรู้สึก และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของคน ดังนั้น ในการจัดเตรียมพื้นที่ที่จะใช้สร้างการเรียนรู้ หรือการ Setting จึงต้องคำนึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ได้แก่

2.1 สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะเป็นสถานที่ที่มีความสงบปราศจากการรบกวนจากสิ่งเร้าต่างๆจากภายนอก จะช่วยให้สมาชิกรู้สึกเป็นส่วนตัว หากเป็นบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติจะดีอย่างยิ่ง

2.2 บรรยากาศและขนาดของห้องอบรม ถ้าหากเป็นห้องประชุมปิดที่ใช้แอร์ ไม่มีหน้าต่างก็ควรเป็นกระจกใสสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ได้โดยรอบ จะช่วยให้สมาชิกรู้สึกปลอดโปร่ง ไม่อึดอัดเหมือนฝาผนังทึบหรือปิดด้วยผ้าม่าน อีกทั้งยังช่วยให้สมาชิกสามารถพักสายตาและสมองในกรณีที่เกิดความตึงเครียดในระหว่างการเรียนรู้ ขนาดของห้องก็ไม่ควรเล็กหรือใหญ่เกินไป ทั้งนี้ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับจำนวนของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ แสงสว่างควรมีความพอดีไม่สลัวหรือเจิดจ้าจนเกินไป แสงไฟที่มีสีเหลืองนวล อาจมีความเหมาะสมเพียงชั่วคราว เช่น ในช่วงที่สมาชิกต้องทำสมาธิลึกๆ เพื่อช่วยตัดสิ่งเร้าที่รบกวนให้รับรู้สิ่งรอบตัวให้น้อยที่สุด อุณหภูมิ ไม่ควรร้อนหรือเย็นเกินไป เสียงคุณภาพของเครื่องเสียงเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ควรให้เบาหรือดังเกินไป ควรจัดเตรียมไมค์ลอยหรือไมค์สายยาวที่สามารถเอื้อให้ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมแสดงความคิดเห็นได้สะดวก ทั้งนี้ หากเป็นห้องเล็กที่สมาชิกร่วมเวทีไม่มากนัก สามารถพูดกันได้ยินในระดับเสียงที่ปกติธรรมดา ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ไมค์ ควรให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด

2.3 การจัดรูปแบบที่นั่ง ถ้าต้องการให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน มีความเท่าเทียม ใกล้ชิดเป็นกันเอง อบอุ่นใจ การจัดให้ผู้เข้าอบรมได้นั่งหันหน้าเข้าหากัน โดยไม่ควรมีโต๊ะกั้น อาจเป็นรูปตัว U แทนการนั่งเป็นแถวหน้ากระดาน ดังภาพที่ 13

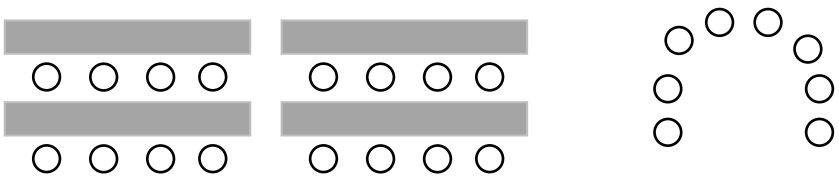

แถวหน้ากระดาน **รูปตัว U**

ภาพที่ 13 การจัดรูปแบบที่นั่งแบบแถวหน้ากระดานและรูปตัว U. จาก *คู่มือคุณ "Fa" วิทยากรกระบวนการผู้สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม* (น. 93), โดย จริยา วิไลวรรณ, 2550, กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.

นอกจากนี้การนั่งอาจใช้เก้าอี้หรือนั่งกับพื้นก็ได้ โดยคำนึงถึงความสะดวกสบายของสมาชิกเป็นหลัก เพื่อช่วยให้บรรยากาศในการเรียนรู้ไม่เป็นทางการมากเกินไป ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ผู้เรียนรู้ สามารถสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองได้มากยิ่งขึ้น

3. การกำหนดความต้องการในการฝึกอบรม ลักษณะของการฝึกอบรมที่จัดดำเนินการอย่างเป็นระบบจะเป็นลักษณะการดำเนินงานที่มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

3.1 กำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมว่าการฝึกอบรมชนิดใดที่ต้องการจะจัดให้มีมากขึ้น

3.2 เตรียมวางแผนโครงการฝึกอบรมที่เหมาะสม เพื่อบรรลุความมุ่งหมายของหลักสูตรอบรม

3.3 ดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าบุคลากรได้รับความช่วยเหลือให้ได้รับความรู้ความชำนาญที่จะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3.4 ดำเนินการตรวจสอบประสิทธิผลของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง แต่ละโครงการว่าได้ผลอย่างไร ทั้งต่อตัวผู้เข้ารับการอบรมเอง ต่องาน และต่อองค์การเป็นส่วนรวม ทั้งพิจารณาต่อไปว่ายังต้องดำเนินการฝึกอบรมต่อไปอย่างไรอีกหรือไม่เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

4. โสตทัศนูปกรณ์ ในการเลือกอุปกรณ์ช่วยเหลือทางด้านเสียงและภาพ เน้นตรงคำว่า "ช่วยเหลือ" เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยเหลือวิทยากรในการสื่อให้เกิดความเข้าใจ ไม่ใช่ใช้แทนอุปกรณ์สื่อสาร ควรเลือกอุปกรณ์และเครื่องประกอบที่ช่วยเหลือการนำเสนอผลงานได้ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด

5. เทคนิคการฝึกอบรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนความสำเร็จในการฝึกอบรม ซึ่งเทคนิคการฝึกอบรมก็คือ กระบวนการพัฒนาบุคลากร จะต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยจะต้องพิจารณาว่าจะใช้วิธีการและเทคนิคใดในการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ได้ประโยชน์และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์มากที่สุด โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์การเลือกใช้เทคนิควิธีการฝึกอบรม ซึ่งมีแนวทางดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การเลือกเทคนิคการฝึกอบรมจะต้องพิจารณาว่าการฝึกอบรมต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมอย่างไร มีความรู้อะไร หรือทำสิ่งใดได้บ้าง ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ต่างกันอาจต้องเลือกวิธีการฝึกอบรมที่ต่างกัน เช่น การบรรยายอาจเหมาะสมกับการช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ใหม่ๆ แต่อาจไม่เหมาะสมกับการฝึกการใช้โปรแกรมต่างๆกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5.2 ภูมิหลังของผู้รับการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน อาทิ อายุ เพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานจะมีความต้องการและความสนใจแตกต่างกัน ดังนั้น การเลือกเทคนิคการฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงตัวแปรเหล่านี้ด้วย

5.3 การปฏิบัติงานจริง ควรเลือกวิธีการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกฝนทักษะที่ตรงกับการปฏิบัติงานจริง หรือนำไปใช้ปฏิบัติงานได้จริง เช่น การใช้เทคนิคการจำลองสถานการณ์เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคุ้นเคยกับสถานการณ์ที่จะต้องประสบในการทำงานจริง เป็นต้น

5.4 ระยะเวลาในการฝึกอบรม ถ้าระยะเวลาในการฝึกอบรมมีน้อย ควรจะใช้เทคนิคในการฝึกอบรมแบบวิทยากรเป็นจุดศูนย์กลาง แต่ถ้ามีระยะเวลาในการฝึกอบรมมาก ควรใช้เทคนิคแบบกลุ่มเป็นจุดศูนย์กลาง

6. สื่อที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม หมายถึง สิ่งที่นำมาใช้เพื่อช่วยในการส่งข่าวสาร ข้อมูลระหว่างวิทยากร และผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี น่าสนใจ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สื่อที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ มีความชัดเจน ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วม วิธีการ หรือเครื่องมือเหมาะสมกับผู้รับการฝึกอบรม จูงใจตอบสนอง มีการประเมินผล เนื่องจากสื่อที่ใช้ในการอบรมมีหลายประเภท หลายชนิด การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมเท่านั้นจึงจะเกิดคุณค่าที่แท้จริง การใช้สื่อที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้สรุปได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของสื่อแต่ละชนิด

สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม	จุดมุ่งหมายในการเรียนรู้		
	ความรู้	ทัศนคติ	ทักษะ
วิทยุ	✓	✓	-
ภาพลายเส้น	✓	-	-
ภาพนิ่ง	✓	✓	-
ภาพจากแผ่นใส	✓	-	-
หุ่น	✓	-	✓
ภาพยนตร์	✓	✓	✓
โทรทัศน์	✓	✓	✓
สถานการณ์จำลอง	✓	✓	✓
ห้องปฏิบัติการ	✓	✓	✓
วิดีโอเทป	✓	✓	✓

หมายเหตุ. จาก *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม*, โดย นงลักษณ์ สินสืบผล, 2542, กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี

7) การเลือกวิทยากร สำหรับวิทยากร ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการฝึกอบรม นอกเหนือไปจากการจัดฝึกอบรมแล้ว วิทยากรเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นอย่างยิ่ง นักรบ ระวังการณ์และคณะ (2540, น. 73) ได้จำแนกวิทยากรที่ดีควรมีความสามารถดังนี้

7.1) เป็นผู้ที่ศึกษา คือเป็นผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในวิชาที่ตนเองสอน และมีประสบการณ์มากพอ ไม่สอนเพียงแต่ทฤษฎี แต่ควรจะสอนและเน้นให้สามารถนำไปปฏิบัติและเกิดประโยชน์ได้

7.2) ได้รับการศึกษาและหรือฝึกฝนการอบรมอย่างต่อเนื่อง ในการเป็นครูที่ดีในวิธีการสอนและจิตวิทยาในการศึกษาเพื่อให้มีความเชื่อมั่นในการสอน โน้มน้าวจูงใจ สอนเข้าใจง่าย

7.3) มีใจรักการสอน รักผู้เรียน และต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้อย่างเต็มที่แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

7.4) รู้จักเทคนิค กลวิธีการสอนต่างๆ เพื่อที่จะเลือกใช้เทคนิคต่างๆ ให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์

7.5) ศึกษา วิเคราะห์ ทำความรู้จักกลุ่มผู้เข้าฝึกอบรม

7.6) อดทนอดกลั้น ยืดหยุ่นปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และผู้เข้ารับการอบรมได้มีความเป็นกันเอง คล้ายการแนะนำ ไม่ควรเน้นการสอนจนเกินไป

7.7) มีความยืดหยุ่น ริเริ่ม ปรับปรุง วิธีการสอนอยู่เสมอ

7.8) ประเมินการสอน การประพฤติปฏิบัติของตนเองเพื่อเป็นการปรับปรุงในการสอนครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

3.4.5 จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่

หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การสอนผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพ Knowles,1980 (อ้างในศักรินทร์ ชนประชา, 2557, น.16-17) ได้เสนอ แนวคิดสำหรับผู้สอนในแง่มุมทางจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็ก โดยกำหนดสิ่งที่ควรคำนึงถึงหรือลักษณะเด่นของผู้ใหญ่ที่มีผลต่อการสอนทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ 4 ประการ ดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self-Concept) อาจเรียกว่าความเข้าใจตนเองหรือมโนภาพแห่งตน ผู้ใหญ่จะมีลักษณะที่เติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีวุฒิภาวะสูง มีมโนทัศน์ต่อตนเอง จะพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นเป็นการชี้นำตนเองตัดสินในเรื่องต่างๆในชีวิตได้ด้วยตนเอง ผู้ใหญ่จะมองเห็นตนเองและนำตนเองได้ รู้จักเหตุและผล อีกทั้งสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ผู้ใหญ่สั่งสมประสบการณ์มีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ยิ่งอายุมากขึ้นก็ยิ่งมีประสบการณ์มาก กว้างขวางมาก พร้อมที่จะเป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่าของ การเรียนรู้ ประสบการณ์เหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หลายประการ อาทิเช่น ผู้ใหญ่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์กับผู้อื่นได้ เป็นการขยายโลกทัศน์ให้กว้างขวางมากขึ้น ผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิม เป็นพื้นฐาน จึงสามารถนำประสบการณ์เดิมไปเชื่อมโยงหรือหาความสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ได้ ทำให้ประสบการณ์ใหม่มีความหมายมากขึ้น เป็นต้น

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness to Learn) ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้เมื่อรู้สึกว่าสิ่งนั้นจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน ผู้ใหญ่จะมีวุฒิภาวะและเกิดความพร้อมในการเรียนรู้และจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดถ้าเรื่องที่เรียนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและมีความจำเป็นต้องรู้ ดังนั้น การสอนผู้ใหญ่จะต้องสอนในเรื่องที่เป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการของผู้ใหญ่

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ได้ในทันที ผู้ใหญ่มาเรียนหนังสือและกลับมาเข้าสู่กิจกรรมทางการศึกษาเพราะว่าเขาขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาชีวิตในปัจจุบัน เขาจึงมาเรียนเพื่อมุ่งที่จะนำความรู้กลับไปใช้งานทันที

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบคุณลักษณะด้านบุคคลระหว่างผู้เรียนวัยเด็กและผู้เรียนวัยผู้ใหญ่

คุณลักษณะบุคคล	ผู้เรียนวัยเด็ก	ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่
ด้านความเข้าใจ	ไม่เป็นอิสระยังต้องพึ่งผู้อื่น	มีความเป็นอิสระสามารถนำตนเองได้
ด้านประสบการณ์	มีน้อย มีคุณค่าไม่มาก	มีมาก เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า
ด้านความพร้อม	เกิดจากการพัฒนาทางด้านชีววิทยา	เกิดจากภารกิจเชิงพัฒนาการตามบทบาททางสังคม
ด้านการมองเห็นคุณค่าของเวลา	ทำเพื่ออนาคตสามารถรอคอยได้	ทำเพื่อต้องการนำไปใช้ได้ในทันที
ด้านลักษณะการเรียนรู้	ใช้เนื้อหาเป็นศูนย์กลาง เน้นเนื้อหา	ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง เน้นวิธีการแก้ปัญหา

หมายเหตุ. จาก *ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่* (น.17), โดย ศักรินทร์ ชนประชา, 2557,*วารสารศึกษาศาสตร์*, 25(2).

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบการสอนเด็กและการสอนผู้ใหญ่

บทบาทของครูผู้สอนและองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนการสอน	การสอนเด็ก	การสอนผู้ใหญ่
ด้านการวางแผนการเรียน	ผู้สอนเป็นผู้วางแผน ผู้เรียนจะต้องเรียนในสิ่งที่ผู้สอนสอน	ครูและผู้เรียนวางแผนร่วมกัน
ด้านวินิจฉัยการเรียน	ตัดสินใจโดยครู	ครูและผู้เรียนร่วมกันพิจารณา
กำหนดวัตถุประสงค์การเรียน	ครูเป็นผู้คิด	ครูและผู้เรียนร่วมกันพิจารณา
การเรียนการสอน	- เป็นไปตามเนื้อหาวิชาการ - ครูเป็นผู้เลือกเนื้อหา	- เป็นไปตามความพร้อมของผู้เรียนใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหน่วยการเรียน - ครูร่วมมือกับผู้เรียนในการเลือกเนื้อหา
บรรยากาศการเรียนการสอน	- เป็นทางการ - แข่งขัน - ครูเป็นผู้ออกคำสั่ง	- เป็นทางการ - เคารพซึ่งกันและกัน - ครูและผู้เรียนร่วมมือกันสร้างบรรยากาศ
กิจกรรมการเรียนการสอน	ใช้เทคนิคต่างๆโดยที่ครูมีบทบาทค่อนข้างมาก	- ครูเป็นผู้ชี้แนะ บริการ - ผู้เรียนมีบทบาทมากมีการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง
การประเมินผล	กระทำโดยครู	ครูและผู้เรียนร่วมกันวินิจฉัย

หมายเหตุ. จาก *ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่* (น.17), โดย ศักรินทร์ ชนประชา, 2557,*วารสารศึกษาศาสตร์*, 25(2).

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

สิ่งหนึ่งที่สำคัญและต้องเรียนรู้คู่กับการสอน คือ เรื่องของจิตวิทยาการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ที่ครูผู้สอนจะสอน Knowles (1978); Tough(1979); สุธาสินี ใจเย็น (2545); ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2548) อ้าง

ในศักรินทร์ ชนประชา (2557,น.18) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นวัยผู้ใหญ่ สรุปโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีหากการเรียนรู้นั้นตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา และจะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นชักจูงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดความสนใจซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life Centered) ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญในการจัดการเรียนการสอน

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ คือ การวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครู อาจารย์ หรือนักการศึกษาผู้ใหญ่จึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือสืบค้นคำตอบร่วมกันกับผู้เรียนมากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าผู้เรียนคล้อยตามหรือไม่เพียงใด

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มขึ้นมากเรื่อยๆในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องมีการจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน เวลาที่ทำการสอน สถานที่สอน แต่สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน

หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547, น. 7 - 26) ได้ให้แนวทางที่นักการศึกษาและวิทยากรการฝึกอบรมควรจะได้คำนึงถึง ซึ่งองค์ประกอบหรือหลักการ 10 ประการ ที่จะมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และจะเป็นการช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จด้วยดี ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมากในการเรียนรู้และการฝึกอบรมผู้ใหญ่ โดยจะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับ แรงจูงใจในการเรียน

2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ต้องมีความสะดวกสบาย เหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้

4. ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์อันมีคุณค่า

5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแล และให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้

6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้าน สติปัญญา และทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

8. ควรให้มี เวลาอย่างเพียงพอ ในการเรียนรู้โดยเฉพาะ การเรียนรู้ข้อมูลใหม่ การฝึกทักษะใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

9. ให้โอกาสในการ ฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือ การนำความรู้ไปประยุกต์ได้

10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ หรือสมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้

การสอนผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพ ควรเข้าใจการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็ก พร้อมในการเรียนรู้และจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดถ้าเรื่องที่เรียนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและมีความจำเป็นต้องรู้ ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนควรเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมกับผู้เรียน มากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ของตนไปยังผู้เรียน โดยการเรียนรู้จะสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานนั้นได้ โดยเน้นการแนะแนวมากกว่าการชี้แนะเพื่อให้ผู้ใหญ่มีความสนใจหรือกระตือรือร้นในการเรียนรู้ หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จึงควรจะคำนึงถึงทั้งในด้านของความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่และควรจะอาศัยข้อดีของการมีประสบการณ์ของผู้ใหญ่และทำให้ประสบการณ์นั้นมีคุณค่าโดยการใช้เทคนิคฝึกอบรมต่างๆ ซึ่งเน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสผสมผสานความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ทำให้การเรียนรู้ที่ได้รับใหม่นั้นมีความหมายเพิ่มเติมขึ้น

3.4.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษ

จากงานวิจัยของ สุธากร วสุโภคิน (2554) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้ปกครองในการเสริมสร้างความสามารถทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติก ประกอบด้วยการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความรู้ คือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและค้นพบความรู้จากการปฏิบัติ ขั้นที่ 2 พัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกปฏิบัติของผู้ปกครองกับลูกที่บ้าน ด้วยการฝึกวางแผน กำหนดเป้าหมาย ดำเนินการ ประเมินผล และสรุปผล และขั้นที่ 3 ติดตามสะท้อนผล หลักการศึกษาพบว่า หลังการทดลองผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถเรียนรู้แบบนำตนเองและทักษะการปฏิบัติสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนตรชนก รินจันทร์ และนงนุช โรจนเลิศ (2558) ได้ศึกษาการฝึกอบรมผู้ปกครองเพื่อฝึกทักษะการดูแลช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเด็กออทิสติก พบว่า การฝึกอบรมผู้ปกครองเพื่อฝึกทักษะการดูแลช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เด็กออทิสติกช่วยทำให้ผู้ปกครองมีความรู้และความสามารถในการฝึกทักษะการดูแลช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเด็กออทิสติกเพิ่มขึ้น และจากงานวิจัย กรวรรณ ภูทองก้าน (2550) เรื่องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการดูแลบุตรออทิสติกของผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของบุตรออทิสติก พบว่า ภายหลังการฝึกอบรม ผู้ปกครองมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการดูแลบุตรออทิสติกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้ปกครองมีพฤติกรรมการดูแลบุตรออทิสติกเหมาะสมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 บุตรออทิสติกของผู้ปกครองที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์สูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จริญญา แสงจันทร์ (2560) ได้ศึกษาทักษะและความรู้ของผู้รับผิดชอบหลักด้านงานเด็กปฐมวัยจังหวัดสตูล โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหลักด้านงานเด็กปฐมวัยในจังหวัดสตูล จำนวน 63 คน ผล

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง 63 คน มีผู้ผ่านการประเมินทักษะและความรู้จำนวน 13 คน (ร้อยละ 20.6) ผ่านการประเมินด้านความรู้ในการให้คำแนะนำเรื่องพัฒนาการมากที่สุด (ร้อยละ 77.9) รองลงมาคือการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเจริญเติบโต (ร้อยละ 73.0) ผ่านการประเมินน้อยที่สุดคือการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือ DSPM (ร้อยละ 25.4) เมื่อศึกษาช่วงอายุที่ตรวจประเมินพัฒนาการพบว่า ช่วงอายุที่สามารถประเมินได้ถูกต้องมากที่สุด คือช่วงอายุ 9 เดือน (ร้อยละ 86.0) และน้อยที่สุด คือ ช่วงอายุ 42 เดือน (ร้อยละ 26.3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลการประเมิน ได้แก่ ทัศนคติต่องาน การศึกษาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเอง และการนำคู่มือ DSPM ไปปฏิบัติงานจริง จากการศึกษาได้สรุปว่าเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหลักด้านงานเด็กปฐมวัยในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่ขาดทักษะในการประเมินการเจริญเติบโตและการใช้คู่มือ DSPM ในการประเมินพัฒนาการเด็ก ผู้ที่ผ่านการประเมินคือกลุ่มที่มีทัศนคติที่ดีต่องานที่รับผิดชอบ มีการศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเอง และในการปฏิบัติงานจริงได้ยึดตามแนวทางคู่มือปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ควรมีทั้งการให้ความรู้และฝึกฝนทักษะเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กปฐมวัย ควรมีการควบคุม ตรวจสอบและประเมินผลของเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสมโดยทีมที่ชำนาญกว่า เพื่อให้การบริการสุขภาพเด็กปฐมวัยมีคุณภาพที่ดีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาเด็กออทิสติกตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ในคลินิกเด็กพิเศษแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา (Greenspan and Weider, 1997 อ้างใน กิ่งแก้ว ปาจรีย์, 2553) จำนวน 200 คน ติดตามต่อเนื่องเป็นเวลา 2-8 ปี พบว่า ร้อยละ 58 จัดอยู่ในกลุ่มดีถึงดีเด่น คือ เด็กไม่มีอาการแสดงของภาวะออทิสซึมอีก มีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดได้อย่างอบอุ่น สร้างสรรค์และมีชีวิตชีวา ร้อยละ 25 จัดอยู่ในกลุ่มปานกลาง คือ เด็กพัฒนาไปได้ช้ากว่ากลุ่มแรก มีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดได้แน่นแฟ้น และใช้ภาษากายได้ต่อเนื่อง แต่ไม่ยาวนาน และอีกร้อยละ 17 คือ เด็กพัฒนาไปได้ช้ามาก สื่อสารด้วยภาษากายได้บ้าง และยังมีอาการแสดงของภาวะออทิสซึมหลงเหลืออยู่ และจากงานวิจัย Shu-Ting Liao et.al (2014) ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ ในการส่งเสริมพัฒนาการในเด็กออทิสติกจำนวน 11 คนที่มีอายุระหว่าง 45-69 เดือน โดยมีการประเมินพัฒนาการก่อนการใช้เทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ หลังจากนั้นให้แม่ใช้เทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ ในการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้าน 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์ พบว่าแม่มีสัมพันธภาพที่ดีกับลูกเพิ่มมากขึ้น เด็กมีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการช่วยเหลือตัวเองดีขึ้น

ส่วนการศึกษาวิจัยในประเทศไทย มีผลงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ DIR/ฟลอร์ไทม์ ดังนี้ งานวิจัยของ Pajareya & Nopmaneejumruslers (2011) ได้ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการฝึกด้วยเทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ ให้แก่ผู้ปกครองเด็กออทิสติก จำนวน 32 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มวิจัย 16 คนและกลุ่มควบคุม 16 คน กลุ่มวิจัยได้รับสื่อการเรียนรู้ การส่งเสริมพัฒนาการลูกตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ และได้รับคำแนะนำจากแพทย์ถึงวิธีการประเมินระดับขั้นพัฒนาการของลูก สอนแสดงเทคนิคการส่งเสริมพัฒนาการตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ภาคปฏิบัติ และติดตามการรักษาเดือนละ 1 ครั้ง เป็นเวลานาน 3 เดือน กลุ่มควบคุมได้รับการรักษาในรูปแบบเดิมของประเทศไทย (ได้แก่ พฤติกรรมบำบัด และ การส่งเสริมพัฒนาการเฉพาะด้าน) ผลงานวิจัยพบว่า กลุ่มพ่อแม่ที่ได้รับคำแนะนำตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ใช้เวลาที่บ้านกับลูกอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประมาณ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเด็กมีพัฒนาการแบบองค์รวมเพิ่มขึ้น มีอาการแสดงของภาวะออทิสซึมลดลง และจากการติดตามผลการสงเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกระดับปฐมวัยโดยฝกให้พ่อ

แมใชเทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ กับเด็กเปนระยะเวลา 1 ปี ของ Pajareya & Nopmaneejumruslers (2012) พบว่าผู้ปกครองที่ได้รับความรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกที่บ้านด้วยเทคนิค DIR/ฟลอร์ไทม์ ช่วยให้เด็กออทิสติกมีพัฒนาการดีขึ้นในระดับดีและความรุนแรงของภาวะออทิสซึมลดลง

ปิติศรี ฮูเซ็น (2016) ได้ศึกษาผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พบว่า การส่งเสริมตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ มีผลกระทบเชิงบวกต่อพัฒนาการโดยรวมของเด็กและระดับความเครียดของผู้ปกครองอยู่ในระดับปกติ อีกทั้งยังพบว่า ผู้ปกครองมีความเข้าใจในการสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของเด็กเป็นพื้นฐานของสัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองและเด็กที่เป็นพลังสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ และจากการศึกษาผลการเรียนรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม (ตามแนวคิด DIR/ฟลอร์ไทม์) กรณีศึกษาคลินิกส่งเสริมพัฒนาการ ในโรงพยาบาลบ้านลาด จ.เพรชบุรี ของวีรวรรณ ยุวภูมิ (2016) พบว่า เด็กมีพัฒนาการแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านอารมณ์สังคมนั้น เด็กทุกคนมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผู้ปกครองมีระดับความเครียดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากการติดตามผลการรักษาเด็กออทิสติกที่ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ (แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ ประพา หมายสุข และฒามรา สุมาลย์โรจน์, 2559) พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนระบบบริการคลินิกพัฒนาการเด็ก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว พัฒนาการเด็กโดยเปลี่ยนจากการฝึกทักษะที่ตัวเด็กเป็นการฝึกสอนพ่อแม่ คือ 1) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของพ่อแม่/ผู้เลี้ยงดูมากขึ้น 2) เปลี่ยนจากการฝึกทักษะที่ตัวเด็กเป็นการฝึกและสอนพ่อแม่ถึงวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูก 3) นำองค์ความรู้ที่มีแนวทางภาคปฏิบัติที่ชัดเจน (DIR/ฟลอร์ไทม์) มาประยุกต์ใช้ในคลินิกพัฒนาการเด็ก ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่มารับบริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นมาก (ร้อยละ 54) เด็กจำนวนหนึ่งสามารถเข้าโรงเรียนได้และใช้ชีวิตไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป (ร้อยละ 25)

บทที่ 4
เทคนิคการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม มีขั้นตอนการปฏิบัติงาน วิธีการ ตลอดจนกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินการโดยมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรม/แผนการปฏิบัติงาน

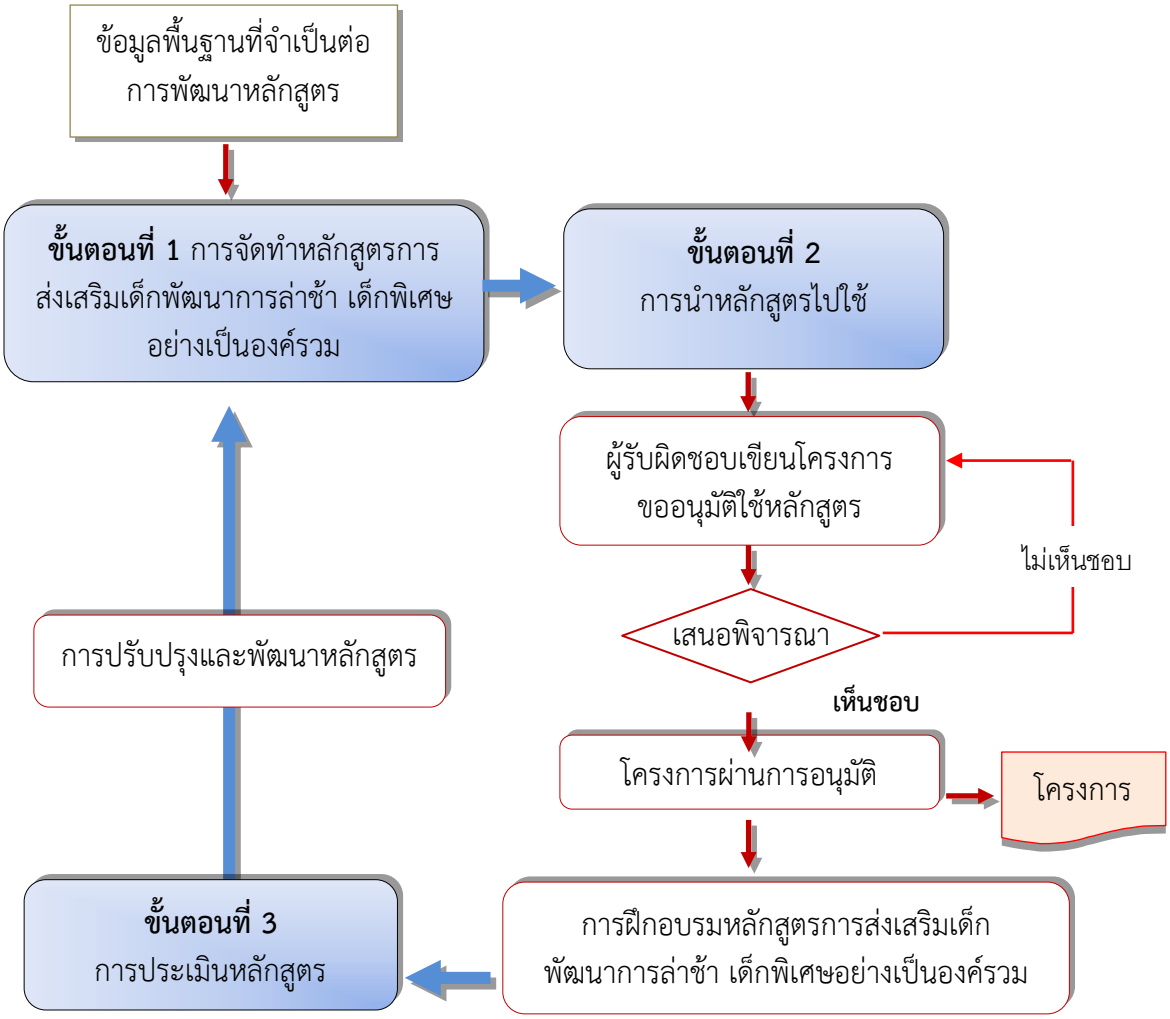

แผนผังที่ 1 แสดงกระบวนการปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตรและการฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

4.1 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการปฏิบัติงานในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและการฝึกอบรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้าและเด็กพิเศษ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษฯ
ขั้นตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้
ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตร

<u>ขั้นตอนที่ 1</u> การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

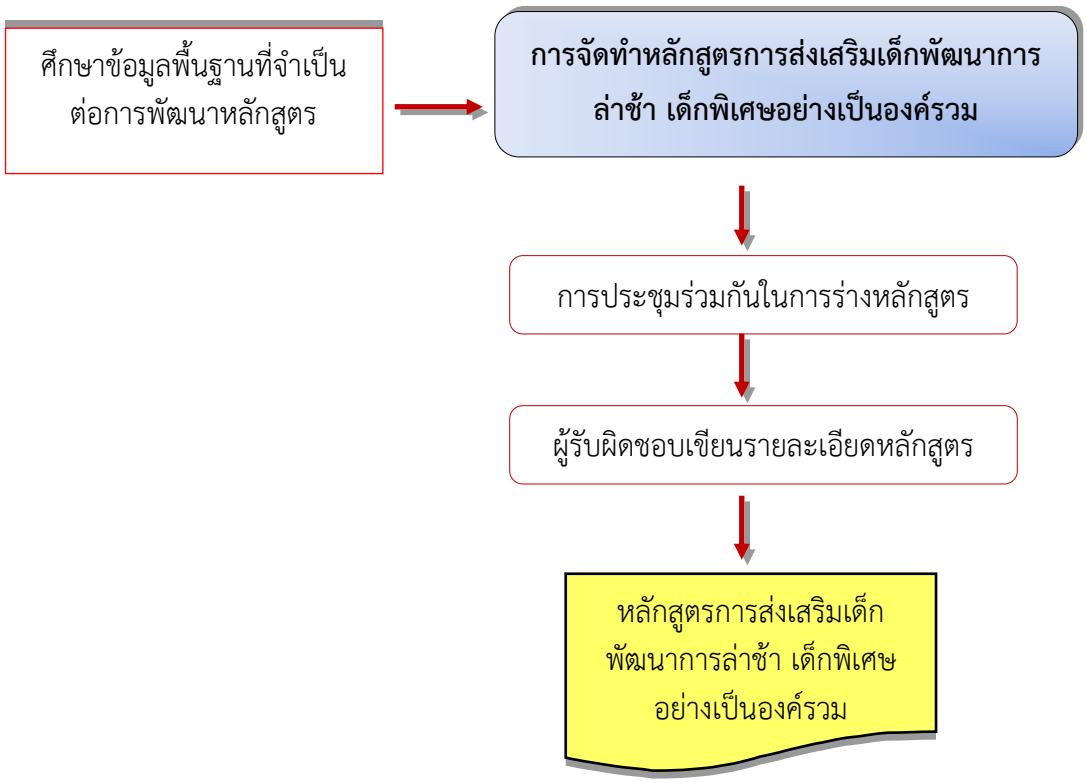

แผนผังที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

รายละเอียดการดำเนินงาน

บุคลากรในคลินิกเด็กและวัยรุ่น ประกอบไปด้วย กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก และนักกิจกรรมบำบัด เป็นผู้รับผิดชอบจัดทำหลักสูตร โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่มีความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร โดยทำการศึกษาข้อมูลที่จำเป็นดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัญหาของแพทย์และนักบำบัดในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้าและเด็กพิเศษที่ผ่านมาของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นก่อนใช้แนวทางแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

1.2 ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของเด็กและผู้ปกครองที่มาใช้บริการงานคลินิกก่อนใช้แนวทางแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

1.3 ศึกษาเอกสารและทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์

1.4 ศึกษาข้อมูลการใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษของแพทย์และนักวิชาชีพในคลินิกเด็กและวัยรุ่น

2. การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้าและเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

2.1 การประชุมร่วมกันในการร่างหลักสูตร บุคลากรงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นที่ทำงานด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าและเด็กพิเศษ จัดประชุมร่วมกันในการร่างหลักสูตร ประกอบไปด้วย กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก หัวหน้าหลักสูตร นักพัฒนาการเด็ก นักจิตวิทยา และนักกิจกรรมบำบัด

โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1) หลักการและเหตุผล คือการกล่าวถึงภูมิหลัง และความเป็นมาของหลักสูตร

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เข้าอบรมที่จะผ่านหลักสูตรและเป็นการกำหนดขอบเขตในเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

3) เนื้อหาหลักสูตร คือสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้ชัดเจน โดยมุ่งให้ผู้เข้าอบรมได้มีประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร

4) วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การเลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ที่หลากหลายและการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการอบรม เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

5) วิธีการและการประเมินผล คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงการฝึกอบรม โดยประเมินว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ โดยใช้จุดประสงค์เป็นแนวทางหรือเกณฑ์ในการประเมิน

2.2 ผู้รับผิดชอบเขียนรายละเอียดหลักสูตร

นำร่างหลักสูตรที่ได้มาเขียนรายละเอียด โดยหัวหน้าหลักสูตร คือ กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กร่วมกับนักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก และนักกิจกรรมบำบัด จะเป็นผู้รับผิดชอบในการเขียนหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้

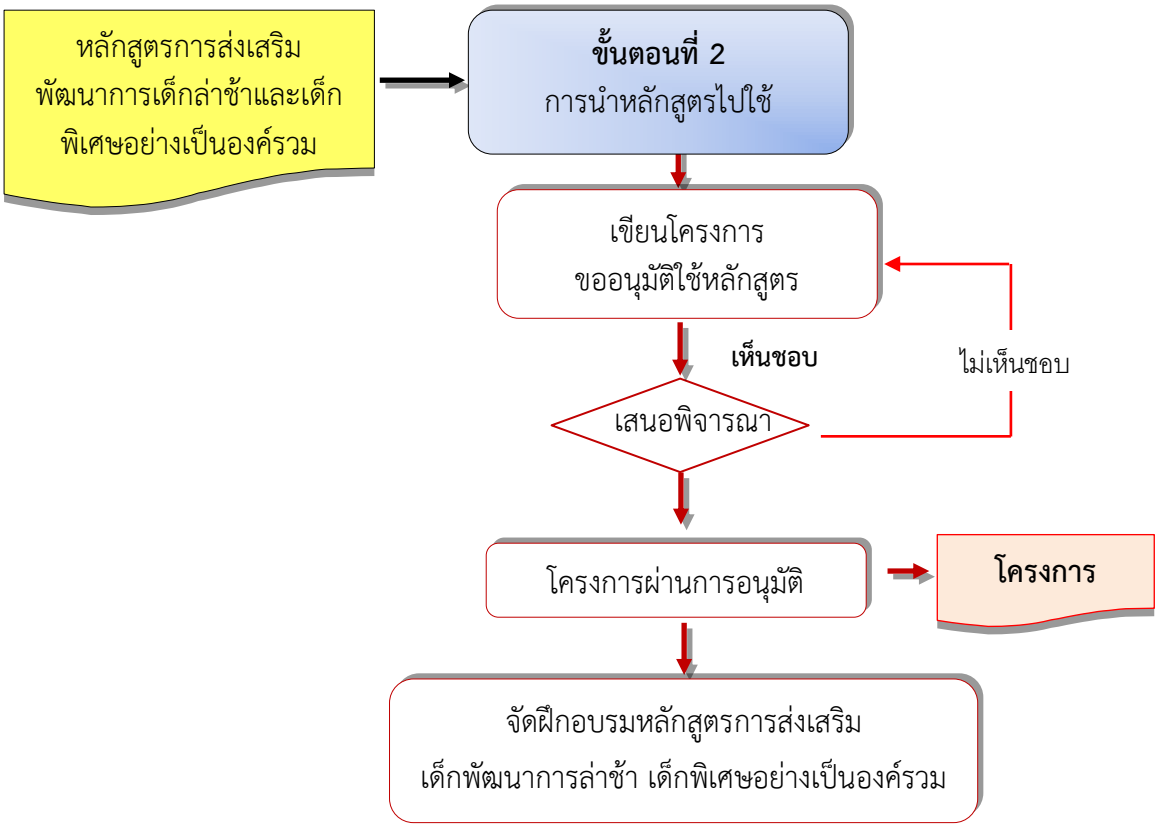

แผนผังที่ 3 ขั้นตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้

รายละเอียดการดำเนินงาน

เมื่อดำเนินได้จัดทำหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนสำคัญต่อมาคือการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการกำหนดแผนงานประจำปี (ตารางที่ 8) และมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ตัวอย่างแผนงานประจำปี พ.ศ. 2562

กิจกรรม/เดือน	ม.ค 62	ก.พ 62	มี.ค 62	เม.ย 62	พ.ค 62	มิ.ย 62	ก.ค 62	ส.ค 61	ก.ย 61	ต.ค 61	พ.ย 61	ธ.ค 61
1. ผู้รับผิดชอบเขียนโครงการขออนุมัติใช้หลักสูตร								↔				
2. เสนอพิจารณา									↔			
3. การดำเนินงานการฝึกอบรม												
3.1 การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม										↔	↔	
3.1.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร												
3.1.2 การรับสมัครผู้เข้าอบรม	←	←	←	←	←	→						←
3.2 การดำเนินการฝึกอบรม		↔	↔	↔	↔	↔	→					
3.3 การดำเนินการหลังการฝึกอบรม								↔				

1. เขียนโครงการขออนุมัติใช้หลักสูตร

ในขั้นตอนนี้หัวหน้าหลักสูตรจะนัดประชุม นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก และนักกิจกรรมบำบัด เพื่อพิจารณารายละเอียดในการเขียนโครงการ โดยขอเอกสารการเขียนโครงการได้ที่งานแผนและพัฒนาคุณภาพ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว โดยเฉพาะหัวข้องบประมาณ/หลักการค่าใช้จ่ายต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินค่าใช้สอย พ.ศ. 2558 และหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายค่าตอบแทนแก่วิทยากร พ.ศ.2543 ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาลัยมหิดล ซึ่งการเขียนโครงการมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ชื่อหลักสูตร
2. หลักการและเหตุผล
3. วัตถุประสงค์
4. การดำเนินการ
5. เป้าหมาย
6. ผลสัมฤทธิ์
7. ผู้รับผิดชอบโครงการ
8. ระยะเวลาในการดาเนินโครงการ
9. สถานที่ดำเนินโครงการ
10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
11. การประเมินผล
12. งบประมาณ/หลักการค่าใช้จ่าย

2. เสนอพิจารณา

เมื่อจัดทำโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้วเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นจะเป็นผู้จัดทำหนังสือขออนุมัติหลักการ เพื่อนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. เสนอหัวหน้างานคลินิกเด็กและวัยรุ่น เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของโครงการและอนุมัติในเบื้องต้น
2. เสนอรองผู้อำนวยการฝ่ายบริการคลินิกและศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย
3. เสนองานคลังและพัสดุ เพื่อตรวจสอบเงินงบประมาณในแต่ละหมวดรายจ่าย เมื่องานคลังและพัสดุตรวจสอบความถูกต้องแล้ว
4. เสนอโครงการให้ผู้อำนวยการลงนามอนุมัติโครงการ

3. การจัดฝึกอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

เมื่อหลักสูตรได้รับการอนุมัติให้ใช้ได้แล้วผู้รับผิดชอบโครงการจะมาประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนและเตรียมการในการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบไปด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม ระยะที่ 2 การดำเนินการฝึกอบรม และระยะที่ 3 การดำเนินการหลังการฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดในการปฏิบัติงานดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม

การดำเนินการก่อนการฝึกอบรม คือเริ่มตั้งแต่ได้รับการอนุมัติโครงการฝึกอบรมจนถึงวันเปิดอบรม กิจกรรมหลักที่ต้องปฏิบัติในระยะนี้มีดังนี้

1.1 การประชาสัมพันธ์

ประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะดำเนินการล่วงหน้าก่อนวันอบรมอย่างน้อย 2 เดือน โดยหัวหน้าหลักสูตรจะมอบหมายให้นักวิชาชีพ (นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก นักกิจกรรมบำบัด) เป็นผู้ให้รายละเอียดข้อมูลกับเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานบริการวิชาการและการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ ช่องทางดังนี้

1) เวปไซต์

1.1) www.nicfd.mahidol.ac.th เวปไซต์ของสถาบันฯ

1.2) www.mahidolclini.com เวปไซต์ที่ใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม และเผยแพร่ความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการ เช่น บทความที่น่าสนใจ งานวิจัย เป็นต้น หัวหน้าหลักสูตรจะเป็นผู้มอบหมาย (นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก นักกิจกรรมบำบัด) 1 คนในการดำเนินงานอัพเดท แก้ไขข้อมูลในเวปไซต์

2) หน้าเพจ Facebook ของสถาบันฯ

3) ไปรษณีย์ โดยจัดส่ง โครงการ หนังสือเชิญและใบสมัครเข้าอบรม ไปยังหน่วยงานต่างๆ โดยหัวหน้าหลักสูตรจะเป็นผู้เลือกหน่วยงานที่จะจัดส่งประชาสัมพันธ์

4) อีเมล์ให้กับผู้ที่เคยเข้าอบรม

1.2 การรับสมัครผู้เข้าอบรม

มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานบริการวิชาการและการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นผู้รับผิดชอบรับสมัครผู้เข้าอบรม โดยการรับสมัครและคัดเลือกผู้เข้าร่วมการอบรมให้เป็นไปตามกำหนดคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดแต่ละหลักสูตร การสมัครจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้สมัครส่งหลักฐานครบถ้วน และจะได้รับการยืนยันการสมัครอบรม ทั้งนี้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถสมัครเข้ารับการอบรมโดยผ่านช่องทาง ดังนี้

- สมัครด้วยตนเอง ณ งานบริการวิชาการและการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ
- E-mail : mahidolclinic@gmail.com
- ทางไปรษณีย์

1.3 การขออนุมัติเงินยืมทดรองจ่าย

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในขั้นตอนการขออนุมัติเงินยืมทดรองจ่ายก่อนการจัดอบรม

1.4 ด้านวิทยากร

วิทยากรใช้บุคลากรของ งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น ประกอบไปด้วย กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก และนักกิจกรรมบำบัด จัดประชุมร่วมกันเพื่อ

1) ศึกษา วิเคราะห์ ผู้สมัครอบรมเบื้องต้นจากใบสมัครของผู้เข้าอบรมที่ระบุเพศ อายุ วิชาชีพ ตำแหน่ง หน่วยงาน และการเขียนบอกเล่าประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา จะช่วยให้ทีมวิทยากรสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละครั้งมากยิ่งขึ้น

2) ศึกษาหลักสูตรและทำความเข้าใจสาระของแต่ละหัวข้ออบรม โดยทีมวิทยากรร่วมกันวางแผนร่วมกันในกิจกรรมการเรียนรู้และจัดแบ่งหน้าที่ในการจัดเตรียมเนื้อหา สื่อ กิจกรรมที่จะใช้ในการอบรม และการประเมินผลหลักสูตร หลังจากนั้นจะนัดประชุมกันอีกครั้งก่อนดำเนินการจัดอบรม โดยแต่ละคนจะนำเสนองานที่ได้รับมอบหมาย โดยทีมวิทยากรจะช่วยกันสรุป เสนอแนะ หรือปรับแก้ เพื่อให้งานของแต่ละคนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน การที่วิทยากรอบรมเป็นบุคลากรในงานเดียวกันทำให้การสื่อสารพูดคุยหรือปรึกษาหารือ สามารถทำได้ง่ายนอกเหนือจากการประชุมร่วมกัน

นอกจากวิทยากรจากงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นแล้ว ในหัวข้อเทคนิคภาคปฏิบัติ มีความจำเป็นต้องเชิญเด็กและพ่อแม่ที่มารับบริการ ณ คลินิกเด็กและวัยรุ่น ทางทีมวิทยากรจะเป็นผู้เลือกเด็กที่จะเชิญมาสาธิตหรือพ่อแม่ที่จะมาถ่ายทอดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับหัวข้อการอบรม โดยมีการติดต่อผู้ปกครองของเด็กล่วงหน้า เพื่อขออนุญาตและความยินยอมผู้ปกครองเด็กทุกครั้งโดยชี้แจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดให้ผู้ปกครองเด็กทราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยินยอมของผู้ปกครองและไม่มีผลใดๆ ต่อการรับบริการของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่น หากผู้ปกครองยินยอมทีมวิทยากรจะรักษาสิทธิของเด็กและผู้ปกครอง

การเตรียมของที่ระลึกให้กับเด็กและผู้ปกครองที่เชิญมาเป็นวิทยากร โดยทีมวิทยากรจะเป็นผู้จัดเตรียมของที่ระลึก ถ้าในกรณีที่วิทยากรเป็นเด็กทางทีมวิทยากรจะจัดเตรียมของเล่นที่เหมาะสมกับพัฒนาการเป็นของที่ระลึก โดยราคาของที่ระลึกจะเป็นไปตามที่โครงการกำหนด

1.5 การจัดเตรียมกิจกรรม เนื้อหา เอกสารความรู้และสื่อที่ใช้ในการอบรม

ทีมวิทยากรประชุมร่วมกันในการเลือกกิจกรรมที่ใช้ในการอบรมที่เหมาะกับผู้เข้าอบรมที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเลือกกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” เป็นการเรียนรู้บนพื้นฐานเชิงประสบการณ์ และกระบวนการกลุ่ม เพื่ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปันประสบการณ์ สะท้อนความคิด ได้ข้อสรุปแล้วประยุกต์นำแนวคิดหรือความรู้ที่ได้นำไปใช้ ส่วนการจัดเตรียมเนื้อหา เอกสารความรู้และสื่อที่ใช้ในการอบรม วิทยากรผู้รับผิดชอบในแต่ละหัวข้อเป็นผู้จัดเตรียม

1.6 ด้านเอกสาร

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจะดำเนินการจัดเตรียมเอกสารการอบรม ดังนี้

1) หนังสือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า และเด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม สำหรับผู้เข้าอบรมหลักสูตรพื้นฐานคนละ 1 เล่ม และหนังสือฉบับการละเล่น สำหรับผู้เข้าอบรมหลักสูตรภาคปฏิบัติ คนละ 1 เล่ม (ภาพที่ 14)

2) เอกสารประกอบหัวข้อรายวิชา ซึ่งวิทยากรรายวิชาจะเป็นผู้จัดเตรียมเอง แต่จะนำต้นฉบับมาให้เจ้าหน้าผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อเพื่อนำมาจัดทำเอกสารแจกผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3) เอกสารลงทะเบียนเข้าฝึกอบรม

4) หลักสูตร โครงการ ใบสมัคร ตารางการอบรม

5) ใบประกาศนียบัตร

6) เอกสารการรับเงิน – จ่ายเงิน

7) แบบประเมินผลการอบรม ทีมวิทยากรจะเป็นผู้จัดเตรียม แต่จะนำต้นฉบับมาให้เจ้าหน้าผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อ

8) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ การดาษ A4 ปากกา สี กระดาษฟลิปชาร์ต ฯลฯ

9) ป้ายตอนรับผู้เข้าอบรม

ฉบับความสุข

ฉบับการละเล่น

ภาพที่ 14 หนังสือการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวมฉบับความสุขและฉบับการละเล่น [e-book]. จาก http://www.mahidolclinic.com

1.7 การเตรียมห้องฝึกอบรม

การเตรียมห้องฝึกอบรม เนื่องจากการอบรมมีกำหนดการอบรมล่วงหน้าชัดเจนทั้งปีงบประมาณ ดังนั้นการวางแผนการใช้ห้องจัดอบรมว่าจะเป็นห้องขนาดใดขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้สมัครเข้าอบรมเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 2 ห้อง คือ ห้องอบรมและห้องสอนสาธิต ดังนี้

1) ห้องอบรม แบ่งออกเป็น 2 ห้อง คือ ห้องอบรม และห้องฝึกปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้ ห้องอบรม จัดที่นั่งเป็นรูปตัว U แบบนั่งพื้น (ภาพที่ 15) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเป็นกันเอง ใกล้ชิด อบอุ่นใจ ช่วยให้บรรยากาศในการเรียนรู้ไม่เป็นทางการมากเกินไป ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ผู้เรียน สามารถสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองได้มากยิ่งขึ้น โดยการจัดที่นั่งต้องให้ผู้เข้าร่วมอบรมทุกคนสามารถมองเห็นกระดานหรือจอได้ชัดเจน ไม่แออัดจนเกินไป อุปกรณ์ที่ต้องใช้คือ เบาะรองนั่งกับพื้น เก้าอี้ขนาดเล็กไว้สำหรับให้รองเขียนเพื่อผู้เข้าร่วมอบรมไม่ต้องก้มเพื่อจดบันทึกมากจนเกินไป และเตรียมเก้าอี้ให้สำหรับผู้เข้าร่วมอบรมที่ไม่สามารถนั่งกับพื้นได้ และเลือกขนาดของห้องให้เหมาะสมกับจำนวนของผู้เข้าอบรม โดยห้อง 1203-1204 เนื่องจากการห้องอบรมนั่งพื้นและมีกิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวจึงมีความจำเป็นต้องแจ้งให้ผู้เข้าอบรมใส่กางเกงสีสุภาพในการเข้าอบรมทุกวัน

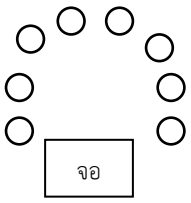

ภาพที่ 15 ลักษณะของการจัดที่นั่งกับพื้น

2) ห้องสอนสาธิต ทีมวิทยากรจะเลือกใช้ห้องบำบัดให้เหมาะกับระดับขั้นพัฒนาการของเด็ก โดยห้องบ้านบอล (1415) และห้องกิจกรรมบำบัด (1416) เหมาะสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการระดับ 1-4 ห้องห้องบูรณาการประสาทสัมผัส (1421) ห้องจันทร์เจ้า (1418) ห้องดวงดาว (1205) และห้องดวงตะวัน (1415) เหมาะสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการระดับ 5-6

1.8 ด้านสื่อโสตทัศนูปกรณ์

เจ้าหน้าผู้รับผิดชอบดำเนินการกรอกแบบฟอร์มขอใช้บริการด้านโสตทัศนูปกรณ์ เตรียมความพร้อมในด้านอุปกรณ์เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ได้แก่

1) ป้ายตอนรับ
2) เครื่องฉายโปรเจคเตอร์ (LCD Projector) และสายต่อสัญญาณ
3) ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียง
4) กล้องถ่ายรูป
5) กล้องถ่ายวีดีโอ (จะแจ้งขอเป็นกรณี)

ระยะที่ 2 การดำเนินการฝึกอบรม

ดำเนินการจัดฝึกอบรมหลักสูตร“การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม” ตามที่กำหนดไว้ กิจกรรมหลักที่ต้องปฏิบัติในระยะนี้มีดังนี้

2.1 ด้านวิทยากร

วิทยากรจะดำเนินการอบรมตามตารางที่กำหนดไว้ ซึ่งในแต่ละวันจะมีการประชุมหลังการอบรมเพื่อสรุปผลการอบรมในวันนั้นว่าต้องปรับปรุงด้านใดบ้าง เพื่อให้การอบรมในวันถัดไปมีประสิทธิ์ภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ด้านสถานที่

1) ตรวจสอบความเรียบร้อยของห้องอบรม
2) ตรวจสอบป้ายข้อความต้อนรับ ตรวจสอบสื่อทัศนูปกรณ์ให้พร้อมใช้งาน
3) จัดเตรียมโต๊ะลงทะเบียน จัดเรียงเอกสาร ให้มีความเรียบร้อยพร้อมรับผู้เข้าอบรม
4) จัดเตรียมบรรยากาศในห้องให้มีบรรยากาศในการเรียนรู้

2.3 ด้านกิจกรรมอื่นๆ

1) ชี้แจงรายละเอียด กำหนดการต่างๆ ของการฝึกอบรมในแต่ละวันให้ผู้เข้าอบรมทราบ
2) บันทึกภาพ วิดีโอ ทางทีมวิทยากรจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ทราบว่าจะต้องบันทึกที่ไม่เห็นหน้าเด็กและผู้ปกครองที่เชิญมาเป็นวิทยากร ในกรณีบันทึกวิดีโอทางทีมวิทยากรจะแจ้งรายละเอียดเป็นกรณี
3) จัดเตรียมอาหาร เครื่องดื่มให้เพียงพอเหมาะสมในแต่ละวัน และตรงต่อเวลา
4) อำนวยความสะดวกแก่วิทยากร และผู้เข้ารับอบรม ด้วยจิตบริการที่ดี

ระยะที่ 3 การดำเนินการหลังการฝึกอบรม

จะเริ่มตั้งแต่วันที่สิ้นสุดการอบรม กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติมีดังนี้

3.1 ด้านการสรุปงบประมาณ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นเป็นผู้รับผิดชอบ

3.2 การสรุปผลประเมิน มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปของงานบริการวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบนำแบบประเมินมาวิเคราะห์และสรุปผลและจัดส่งให้กับหัวหน้าหลักสูตร

3.3 บันทึกฐานข้อมูลผู้เข้าอบรมในเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล, ตำแหน่ง, หน่วยงาน, ที่อยู่หน่วยงาน, อีเมล์, เบอร์โทรศัพท์ (Cf169, Folder : ฐานข้อมูลผู้เข้าอบรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ)

ในการจัดอบรมจะแจ้งตารางการปฏิบัติงานให้ผู้ที่รับผิดชอบทราบ เพื่อให้การดำเนินงานชัดเจน ติดตามได้ง่าย โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 รายละเอียดการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการจัดอบรม	ผู้รับผิดชอบ			
	หัวหน้าโครงการ	นักจิตวิทยา	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป (บศท)
1. การประชุมร่วมกันในการร่าง/ปรับปรุงหลักสูตร				
2. เขียนรายละเอียดหลักสูตร				
3. เขียนโครงการ งบประมาณ กำหนดการอบรม และแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรม				
4. ทำหนังสือขออนุมัติโครงการ/อนุมัติยืมเงิน /หนังสือเชิญวิทยากร				
5. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์งานฝึกอบรม และส่งเอกสารประชาสัมพันธ์ทางจดหมาย เว็บไซต์ อีเมล์ และ facebook				
6. การรับสมัครผู้เข้าอบรม/บันทึกฐานข้อมูลผู้เข้าอบรม				
7. เอกสารประกอบการอบรม,หนังสือ,สมุดบันทึกการอบรม				
8. ห้องอบรมและโสต ,ห้องพักผู้เข้าอบรม, จองที่จอดรถให้วิทยากร				
9. อุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรมและของที่ระลึก/ของเล่น สำหรับผู้ปกครอง/เด็ก				
10. ใบเซ็นชื่อวิทยากร ใบเซ็นชื่อและใบประกาศนียบัตรผู้เข้าอบรม				
11. อาหารกลางวันหรืออาหารว่างสำหรับผู้เข้าร่วมและวิทยากร				
12. ถอดความรู้จาก Flip chat และสรุปผลการประเมิน				

<u>ขั้นตอนที่ 3</u> การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการวัดและเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการบริหารหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและสังคม

ในขั้นตอนนี้บุคลากรในคลินิกเด็กและวัยรุ่น ประกอบไปด้วย กุมารแพทย์ด้านพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก นักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็ก และนักกิจกรรมบำบัด จะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดประชุมร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินว่าจะประเมินอะไร ประเมินใคร และกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน (ตารางที่ 10)

2. กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยจะมีการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

2.1 จัดทำเครื่องมือในการประเมินตามที่กำหนด

2.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่กำหนด

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยด้านผู้เข้าอบรม ทีมวิทยากรจะเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูล และด้านการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่งานบริการวิชาการจะเป็นผู้นำข้อมูลที่เก็บได้ไปวิเคราะห์ เมื่อได้ผลการวิเคราะห์แล้วจะดำเนินการส่งให้กับผู้รับผิดชอบ

3. เมื่อได้ผลการประเมินแล้วจะนำผลไปรายงานให้กับงานแผนและพัฒนาคุณภาพของสถาบันฯ และสำคัญที่สุดคืองานคลินิกเด็กและวัยรุ่นต้องนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 10 การประเมินหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

ด้านการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
ผู้เข้าอบรม <u>ด้านปริมาณ</u> 1) ระยะเวลาการเข้าอบรม	- ระยะเวลาการเข้ารับอบรมของผู้เข้าอบรมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 85	- ใบเซ็นชื่อเข้าอบรม
<u>ด้านคุณภาพ</u> 1) การมีส่วนร่วมในการอบรม 2) ด้านการเรียนรู้	- การสังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมในห้องฝึกอบรมขณะดำเนินการฝึกอบรม - แบบทดสอบหลังจากฝึกอบรม โดยผู้เข้าอบรมต้องผ่านการประเมินความรู้ตามเกณฑ์ของหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70	- การสังเกต - แบบประมวลความรู้
การฝึกอบรม <u>ด้านความพึงพอใจ</u> 1. ด้านหลักสูตร 2. ด้านวิทยากร 3. ด้านการจัดอบรม 4. ด้านสถานที่ / อาหาร 5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ 6. ความพึงพอใจในภาพรวม	- ผู้เข้าอบรมเป็นผู้ประเมินความพึงพอใจ	- แบบประเมินความพึงพอใจ

4.2 วิธีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

วิธีการติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตร โดยหัวหน้าหลักสูตรจะเป็นผู้ติดตามผลการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับมอบหมายงานว่าปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายและได้ตามระยะเวลาที่แผนกำหนดไว้ รวมทั้งตรวจสอบดูปัญหาและอุปสรรคทั้งในด้านการวางแผนและขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานเป็นผลที่คาดหวังจากโครงการว่าผลที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

4.3 จรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน

ในการจัดการฝึกอบรมให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปฏิบัติต้องมีจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน โดยอาศัยข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดลว่าด้วย

จรรยาบรรณของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดลและการดำเนินการทางจริยธรรม พ.ศ. 2552 ในหมวด 2 จรรยาบรรณของบุคลากรมหาวิทยาลัย ข้อ 6 บุคลากรมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อตนเอง (4), (5), (6) ,(7) ข้อ7 บุคลากรมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อการปฏิบัติงานและหน่วยงาน (1), (2), (3), (4) และข้อ 9 บุคลากรมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อนักศึกษา ผู้รับบริการและสังคม (1), (2), (3), (5) (คู่มือธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

หมวด 2 จรรยาบรรณบุคลากรมหาวิทยาลัย

ข้อ 6 บุคลากรมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อตนเอง

(4) ใช้วิชาชีพปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ในกรณีที่วิชาชีพใดมีจรรยาบรรณวิชาชีพกำหนดไว้ ก็พึงปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพนั้น

(5) มีทัศนคติที่ดี และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะในการทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

(6) อุทิตตนในการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ตรงต่อเวลา และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่องานของมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ ไม่ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือปฏิบัติงานในหน้าที่ล่าช้าเกินระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือเกินสมควร

(7) ไม่นำผลงานวิชาการของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยมิชอบ เคารพและไม่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น

ข้อ 7 บุคลากรของมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อการปฏิบัติงานและหน่วยงาน ดังนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต เสมอภาค และปราศจากอคติ

(2) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ มีจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ เสียสละ มีความขยันหมั่นเพียร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ

(3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ รวดเร็ว โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ มีความขยันหมั่นเพียร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ

(4) ดูแลและใช้ทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยอย่างประหยัดคุ้มค่าและโดยระมัดระวังมิให้เสียหายหรือสิ้นเปลื้องเยี่ยงวิญญูชนจะพึงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเอง

ข้อ 9 บุคลากรมหาวิทยาลัยพึงมีจรรยาบรรณต่อนักศึกษา ผู้รับบริการและสังคม

(1) ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเชื่อถือของบุคคลทั่วไป

(2) ให้บริการแก่ผู้รับบริการ หรือนักศึกษาและสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจและใช้วาจาที่สุภาพ หากไม่สามารถให้บริการได้หรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ ควรชี้แจ้งเหตุผลและแนะนำให้ติดต่อยังหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ต่อไป

(3) ละเว้นการเรียก รับ หรือยอมว่าจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้มาติดต่องาน หรือผู้ซึ่งอาจได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่นั้น

(5) ละเว้นการเปิดเผยความลับของนักศึกษา หรือผู้รับบริการที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในประการที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่นักศึกษาหรือผู้รับบริการนั้น

บทที่ 5
ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขและพัฒนางาน

ในการจัดทำหลักสูตรฝึกและฝึกอบรมการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ของงานคลินิกพัฒนาการเด็ก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ผู้จัดทำได้รวบรวมจากประสบการณ์ที่ปฏิบัติอยู่จริงตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อไป ดังนี้

5.1 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานและแนวทางการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านมาในการปฏิบัติงาน สามารถแยกย่อยเป็นหัวข้อต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 11 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และแนวทางการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน	แนวทางการแก้ไข
1. ด้านการบริหารจัดการ	
1.1 การประชาสัมพันธ์ล่าช้าและไม่ทั่วถึงกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้สนใจเข้าร่วมอบรมขออนุมัติจากหน่วยงานไม่ทันตามกำหนดการอบรมจึงไม่สามารถมาเข้าร่วมอบรม ส่งผลให้จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมไม่เป็นไปตามที่กำหนด	วางแผนการจัดส่งประชาสัมพันธ์ก่อนการอบรมประมาณ 3 เดือนและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อีกทั้งเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ อาทิเช่น เวปไซต์ของมหาวิทยาลัย หรือเวปไซต์หน่วยงานอื่นที่สามารถลงประชาสัมพันธ์ได้ จากผลการดำเนินการ พบว่า มีผู้สนใจอบรมและโทรมาติดต่อสอบถามก่อนการอบรมอย่างต่อเนื่องและจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมเป็นไปตามที่กำหนด
1.2 ผู้สมัครอบรมยกเลิกเมื่อใกล้ถึงวันอบรม เนื่องจากขั้นตอนการสมัคร คือผู้สมัครจะต้องส่งประวัติส่วนตัวและหน้าที่การทำงานเพื่อทางคลินิกพัฒนาการเด็กจะนำมาพิจารณาคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม หลังจากนั้นจะได้รับการตอบกลับเพื่อชำระค่าลงทะเบียนอบรมเมื่อถึงขั้นตอนการชำระเงินหลายท่านยกเลิกการสมัครทำให้ผู้จัดไม่สามารถหาคนมาอบรมเพิ่มได้เนื่องจากใกล้วันอบรม	ปรับรูปแบบการรับสมัคร การสมัครจะสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้เข้าอบรมส่งใบสมัครพร้อมหลักฐานการโอนเงิน ส่วนในกรณีที่ผู้สมัครมีคุณสมบัติไม่ตรงกับเงื่อนไขการอบรม ทางทีมงานจะแจ้งและเปลี่ยนรอบการอบรมให้ จากแนวทางการแก้ไขพบว่า ไม่มีผู้ขอยกเลิกการอบรม บางท่านที่ไม่สะดวกเข้าร่วมจะขอเลื่อนรอบการอบรมแทน
1.3 จากการจัดอบรม พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมให้ความคิดเห็นว่า หลายท่านต้องการมาอบรมแต่ติดช่วงเวลาที่ใกล้ปิดงบประมาณทำให้หลายท่านไม่สะดวกและบางหน่วยงานไม่อนุมัติให้เข้าอบรม เพราะช่วงใกล้ปิดงบประมาณหลายหน่วยงานมีภาระงานมาก	ประชุมจัดตารางการอบรมก่อนใกล้ปิดงบประมาณ จากผลการดำเนินการ พบว่า ไม่มีผู้เข้าอบรมแจ้งว่าไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้เนื่องจากใกล้ปิดงบประมาณ

ตารางที่ 11 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และแนวทางการแก้ไข (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน	แนวทางการแก้ไข
1.4 หลักสูตรภาคปฏิบัติมีผู้สมัครน้อยกว่าที่กำหนดไว้ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานจะมีงบประมาณในการอบรมให้กับบุคลากรจำกัด ทำให้การสมัคร 2 หลักสูตรเกินงบประมาณที่ตั้งไว้ ส่วนผู้อบรมที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐานมาแล้วจะขอหน่วยงานมาอบรมหลักสูตรภาคปฏิบัติต้องมีหนังสือเชิญผู้เข้าอบรมเฉพาะ	จึงมีการวางแผนว่าเปิดรับสมัคร 2 แบบคือ สมัครแยกทีละหลักสูตรหรือสมัครทั้ง 2 หลักสูตร
2. ด้านวิชาการ	
2.1 ผู้เข้ารับการอบรมขาดความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการเด็กปกติ	เพิ่มการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการเด็กปกติจากการดูคลิปวิดีโอและการสาธิตเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเชื่อมโยงกับการบรรยาย จากผลการดำเนินการ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจและเชื่อมโยงกับการบรรยายได้ง่าย
2.2 ผู้เข้าอบรมที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐานมานานเมื่อมาภาคปฏิบัติขาดการทบทวนความรู้ก่อนมาอบรม	ก่อนผู้อบรมภาคปฏิบัติจะมาอบรม ทางหลักสูตรจะส่งเอกสารและวิดีโอการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าอบรมเพื่อทบทวนและส่งแบบฝึกหัดการเรียนรู้กลับมาให้กับทางหลักสูตรเพื่อประเมินความรู้ของผู้เข้าอบรมภาคปฏิบัติก่อนมาอบรม
2.3 ผู้เข้าอบรมต้องการเอกสารความรู้ที่ช่วยให้อธิบายให้กับผู้มารับการส่งเสริมพัฒนาการเข้าใจมากขึ้น	ทางหลักสูตรจึงจัดทำปฏิทินหลักการองค์รวม (ภาพที่ 16) เพื่อเป็นสื่อการสอนที่ใช้อธิบายหลักการ DIR/ฟลอร์ไทม์ให้กับผู้มารับบริการการส่งเสริมพัฒนาการให้เข้าใจมากขึ้น พบว่า ผู้เข้าอบรมให้ความสนใจและเห็นว่าปฏิทินหลักการองค์รวมเป็นสื่อที่ใช้ได้ง่ายและนำไปใช้ได้จริงในคลินิก 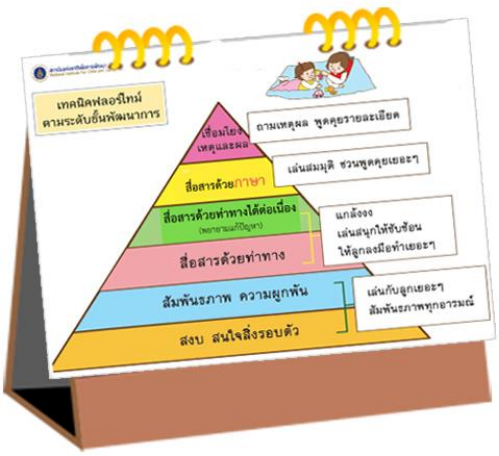 **ภาพที่ 16** ปฏิทินหลักการองค์รวม

ตารางที่ 11 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และแนวทางการแก้ไข (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน	แนวทางการแก้ไข
2.4. ความรู้อบรมยังไม่กระจายไปสู่โรงพยาบาลชุมชน	งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น ได้เขียนโครงการวิจัยการศึกษาผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกด้วยโปรแกรมไทย (THAI Model, Thai Home-based Autism Intervention Model) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาผลการนำโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกด้วยโปรแกรม (THAI Model) ไปใช้ในโรงพยาบาลต่างจังหวัด 5 แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมที่สามารถนำไปใช้ในบริบทชุมชนของประเทศไทย โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส) จำนวนเงิน 1,625,992.00 บาท

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ควรมีการติดตามผลหลังการฝึกอบรมไปแล้ว เพื่อศึกษาว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำสิ่งที่เรียนรู้ที่ฝึกฝนไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการทำงาน การประกอบอาชีพหรือไม่ และนำสิ่งที่ได้จากการประเมินผลติดตามมาพัฒนาการฝึกอบรมต่อไป

5.2.2 ควรมีช่องทางการสื่อสารเพื่อพูดคุยถาม-ตอบให้สำหรับผู้เข้าร่วมอบรมที่นำความรู้ไปใช้ในการทำงาน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายและมีประโยชน์กับผู้เข้าร่วมอบรมคนอื่นๆ

5.2.3 ส่งหนังสือเชิญระบุชื่อของผู้เข้าร่วมการอบรมที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐาน เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดอนุมัติสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่ต้องการเข้าอบรมหลักสูตรภาคปฏิบัติต่อไป

5.2.4 ส่งแบบสอบถามไปยังผู้ที่เคยผ่านการอบรม เพื่อวางแผนการจัดหลักสูตรเพิ่มขึ้นสำหรับต่อยอดความรู้ให้กับผู้ที่นำความรู้ไปปฏิบัติและต้องการมาต่อยอดความรู้ อาทิเช่น การให้คำปรึกษากับพ่อแม่

บรรณานุกรม

กรวรรณ ภูทองก้าน. (2550). *ผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของการดูแลบุตรออทิสติกของผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของบุตรออทิสติก*. ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

กาญจนา คุณารักษ์. (2540). *หลักสูตรและการพัฒนา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัศิลปากร.

กาญจนา คุณารักษ์. (2543). *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร* เล่ม 1. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิ่งแก้ว ปาจรีย์. (2553). *คู่มือการพัฒนาเด็กออทิสติก แบบองค์รวม (เทคนิคDIR/ฟลอร์ไทม์).* กรุงเทพฯ: พิมพ์สี.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ และนิตยา คชภักดี. (2551). การฝึกกระตุ้นพัฒนาการ. ใน นิชรา เรืองดารกานนท์, ชาคริยา ธีรเนตร, รวิวรรณ รุ่งไพรวัลย์, ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, นิตยา คชภักดี (บรรณาธิการ). *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก.* (หน้า 338 -355). กรุงเทพฯ: โฮลิสติก พับลิชชิ่ง จำกัด.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ. (2552). การส่งเสริมพัฒนการเด็กด้วยฟลอร์ไทม์. ใน ดุสิต สถาวร, ฤดีวิไล สามโกเศศ, สมศักดิ์ โล่เลขา (บรรณาธิการ). *ตำรา Advances in Pediatrics.* (หน้า 249-253). กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์ จำกัด.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ. (2554). การกระตุ้นพัฒนาการตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์. ใน ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพรวัลย์, ชาคริยา ธีรเนตร, อดิศร์สุดา เฟื่องฟู, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์, พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์(บรรณาธิการ). *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป.* (หน้า 247-259). กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์ จำกัด.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ ประพา หมายสุข และฒามรา สุมาลย์โรจน์. (2559). การติดตามผลการรักษาเด็กออทิสติกที่ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์. *วารสารกุมารเวชศาสตร์*, 55(4), 284-292.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ. (2561). การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์. ใน สุรียลักษณ์ สุจริตพงษ์, รวิวรรณ รุ่งไพรวัลย์, ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย และคณะ, บรรณาธิการ. *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก.* (เล่ม 4, หน้า 247-262). กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ ประพา หมายสุข และฒามรา สุมาลย์โรจน์ และคุณพ่อน้องนนท์. (2558). การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข (E-book), 22 พฤษภาคม 2562. https://www.mahidolclinic.com

คู่มือธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.(2559) .*ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดลว่าด้วยจรรยาบรรณของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดลและการดำเนินการทางจริยธรรม พ.ศ. 2552*, 20 พฤษภาคม 2562. http://www.op.mahidol.ac.th/orla/law/

จงกลนี ชุติมาเทวินทร์. (2542). *การฝึกอบรมเชิงพัฒนา.* กรุงเทพฯ: พี เอ ลิฟวิ่ง.

จริญญา แสงจันทร์. (2560). ทักษะและความรู้ของผู้รับผิดชอบหลักด้านงานเด็กปฐมวัยจังหวัดสตูล. *วารสารวิชาการแพทย์ เขต 11,* 60(31), 27-40.

จริยา วิไลวรรณ. (2550). *คู่มือคุณ "Fa" วิทยากรกระบวนการ ผู้สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Facilitator).* กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.

จันท์ฑิตา พฤกษานานนท์. (2554). การติดตามดูแลทารกแรกเกิดที่มีปัจจัยเสี่ยง. ใน ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพรวัลย์, ชาคริยา ธีรเนตร, อดิศร์สุดา เฟื่องฟู, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์, พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์(บรรณาธิการ). *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก สำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป* (หน้า 123-134). กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์ จำกัด.

จิโรจน์ สูรพันธุ์. (2558). การจัดพื้นที่การเรียนรู้. *วชิรเวชสาร*, 59(4), 29-34.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วีพรินท์.

ชาญ สวัสดิ์สาลี. (2544). *คู่มือนักฝึกอบรมมืออาชีพ การจัดดำเนินการอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.

ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรและการพัฒนา พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ: ธนชัชการพิมพ์.

นงลักษณ์ สินสืบผล. (2542). *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม.* กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี

นพวรรณ ศรีวงค์พานิช. (2556). *การส่งเสริมพัฒนาการ.* ใน ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย, รวิวรรณ รุ่งไพรวรรณ, สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์,วีระศักดิ์ ชลไชยะ (บรรณาธิการ). *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 3 การดูแลเด็กสุขภาพดี* (หน้า 94-107). กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรส์.

นักรบ ระวังการณ์และคณะ. (2540). *การฝึกอบรมและการเป็นวิทยากร (พิมพ์ครั้งที่ 3)*, นครปฐม: โครงการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยลัยมหิดล.

เนตรชนก รินจันทร์ และนงนุช โรจนเลิศ. (2558). *การฝึกอบรมผู้ปกครองเพื่อฝึกทักษะการดูแลช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเด็กออทิสติก.* ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปกร, นครปฐม.

ปิติศรี ฮูเซ็น. (2559). *ผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกตามแนวทาง DIR/Floortime.* ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2558). การประเมินหลักสูตร : แนวคิด กระบวนการและการใช้ผลการประเมิน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, ปีที่ 8 (1), 13-28.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช. (2561). ตอน คู่มือเปลี่ยนชีวิตลูกน้อย, 2 มีนาคม 2562. https://www.youtube.com/watch?v=nimr9WftEEo&t=1170s

วิจิตร อาวะกุล. (2550). *การฝึกอบรม.* กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.

วีรวรรณ ยุวภูมิ. (2559). *ผลการเรียนรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม (ตามแนวคิด DIR/Floortime): กรณีศึกษาคลินิกส่งเสริมพัฒนาการ ในโรงพยาบาลบ้านลาด จังหวัดเพรชบุรี*. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

ศักรินทร์ ชนประชา. (2557). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่: สิ่งที่ครูสอนผู้ใหญ่ต้องเรียนรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์,* 25(2), 13-23.

สงัด อุทรานันท์.(2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร.กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. (2558). การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับความสุข [e-book], 3 พฤษภาคม 2562. https://www.mahidolclinic.com

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. (2559). *การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม ฉบับการละเล่น* [e-book] , 3 พฤษภาคม 2562. https://www.mahidolclinic.com

สมคิด บางโม. (2549). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม.* กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์ จำกัด.

สุธากร วสุโภคิน. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้ปกครองในการเสริมสร้างความสามารถทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย*. ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2547). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรมหาวิทยาลัย.

Pajareya K, Nopmaneejumruslers K. (2011). A pilot randomized control trial of DIR/Floortime™ parent training intervention for pre-school children with autism disorders. *Autism Journal*, 15(5), 563-577.

Pajareya, K. & Nopmaneejumruslers, K. (2012). A One-year prospective follow-up study of a DIR/Floor timeTM parent training intervention for pre-school children with Autistic Spectrum Disorders. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 95(9): 184-193.

Shu-Ting Liao, Yea-Shwu Hwang, Yung-Jung Chen, Peichin Lee, Shin-Jaw Chen, & Ling-Yi Lin. (2014). Home-based DIR/Floortime™ Intervention Program for Preschool Children with Autism Spectrum Disorders: Preliminary Findings. *Physical & Occupational Therapy In Pediatrics*, *34*(4), 356-367. doi:10.3109/01942638.2014.918074

Taba, Hilda. (1962). *Curriculum development: theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.

Solomon R, Van Egeren LA, Mahoney G, Huber MS, Zimmerman P.(2014). Play Project Home Consultation intervention program for young children with autism spectrum disorders: a randomized controlled trial. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 35:475-485

Saylor, J. Galen, & Alexander, William M. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

1. ชื่อหลักสูตร

ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

ชื่อภาษาอังกฤษ : Home-based Intervention Program for Kids

2. หลักการและเหตุผล

ตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ผลการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย พบเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า30% โดยพบว่าเด็กไทยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ามากที่สุด (15-17%) การรณรงค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กไทยของกระทรวงสาธารณสุขในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่าเมื่อพ่อแม่กลุ่มเด็กที่สงสัยล่าช้าได้รับคำแนะนำการส่งเสริมพัฒนาการโดยบุคลากรสาธารณสุข เด็กส่วนใหญ่กลับมามีพัฒนาการสมวัย อีกส่วนหนึ่ง (ประมาณ 10%) ยังมีความบกพร่องมาก หรือ เป็นโรค จำเป็นต้องได้รับตรวจวินิจฉัยหาสาเหตุโดยแพทย์ และส่งต่อการรักษากระตุ้นพัฒนาการโดยนักวิชาชีพ

งานวิจัยสำรวจกลุ่มเด็กพัฒนาการล่าช้า ที่เข้ามารับบริการหน่วยพัฒนาการเด็ก หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น โรงพยาบาลในสังกัดมหาวิทยาลัย และ โรงพยาบาลจังหวัด พบเด็กได้รับการวินิจฉัยในกลุ่มโรคออทิสติกมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เด็กพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน หรือ สติปัญญาบกพร่อง (Global Developmental Delay/Mental Retardation) ซึ่งสาเหตุของพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน อาจเกิดจากโรคทางพันธุกรรม ภาวะขาดออกซิเจนช่วงแรกคลอด นอกจากนั้นยังพบกลุ่มโรคพัฒนาการภาษาบกพร่อง (Developmental Language Disorders) กลุ่มโรคสมองพิการ (Cerebral Palsy) และกลุ่มโรคอื่นๆ ตามลำดับ
ในส่วนของการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษในประเทศไทย พบมีปัญหาใหญ่ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) องค์ความรู้ของประเทศไทย ด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษยังไม่ชัดเจน 2) พ่อแม่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดความรู้ ไม่ทราบวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการลูก และ 3) ระบบการสนับสนุนเด็กพิเศษและครอบครัวยังมีไม่เพียงพอ

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ได้พยายามศึกษา ค้นคว้า และทดลองปฏิบัติ เพื่อหาคำตอบ แนวทาง วิธีการ ส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น และ พ่อแม่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้ประยุกต์องค์ความรู้ DIR/ฟลอร์ไทม์ เป็นแนวทางหลักในการดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ ที่เข้ามารับบริการในคลินิก

ผลงานวิจัยปี 2559 สำรวจกลุ่มเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว โดยพ่อแม่เรียนรู้แนวทางภาคปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้าน ร่วมกับการพบนักบำบัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (เดือนละ 1 ครั้ง/ระยะเวลาอย่างน้อย 3-5 ปีเต็ม) ผลการวิจัยพบว่า 23% ของเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ มีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และภาษา ดีขึ้นมาก สามารถกลับไปใช้ชีวิตในโรงเรียนได้อย่างไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป

คลินิกเด็กและวัยรุ่นได้พัฒนาองค์ความรู้แนวทางการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ เป็นชุดความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ภาคทฤษฎี (ฉบับความสุข) และเทคนิคภาคปฏิบัติ (ฉบับการละเล่น) โดยเผยแพร่ความรู้ผ่านทาง website (www.mahidolclinic.com/donwload) และจัดอบรมหลักสูตรสำหรับพ่อแม่ หลักสูตรสำหรับแพทย์ นักวิชาชีพ บุคลากรสาธารณสุข มีผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นจำนวนมากกว่า 40 จังหวัดทั่วประเทศ

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้พื้นฐาน แนวทางการปฏิบัติ และแนวทางการให้คำแนะนำพ่อแม่ ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ต่อยอดการทำงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษในพื้นที่ได้อย่างเป็นองค์รวม

4. ระยะเวลาการฝึกอบรม และจำนวนผู้เข้าอบรม

หลักสูตร	ระยะเวลาอบรม	จำนวนผู้เข้าอบรม
หลักสูตรพื้นฐาน		
1) สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง	2 วัน	30 คน
2) สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ	4 วัน	30 คน
หลักสูตรภาคปฏิบัติ (สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐานแล้ว)	5 วัน	8 คน
หลักสูตร Coaching (สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐานแล้ว)	5 วัน	10 คน

5. วิธีการฝึกอบรม

หลักสูตร	วิธีการฝึกอบรม
หลักสูตรพื้นฐาน 1) สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง 2) สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ	- บรรยาย (20 %) - ศึกษากรณีตัวอย่างจากวีดีทัศน์ (40 %) - ทบทวน และแลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการกลุ่ม (40 %)
หลักสูตรภาคปฏิบัติ	- บรรยาย (20 %) - ฝึกปฏิบัติจริง (60 %) - ทบทวน และแลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการกลุ่ม (20 %)
หลักสูตร Coaching	- บรรยาย (10 %) - ฝึกปฏิบัติจริง (50 %) - กระบวนการกลุ่ม (40 %)

6. ตารางการอบรม และขอบข่ายเนื้อหา

6.1) หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง (หลักสูตร 2 วัน)

ตารางการอบรม หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

วัน เวลา	08.30 -09.00	09.00 – 10.30	10.30 -10.45	10.45 – 12.00	12.00 -13.00	13.00-13.45	13.45 -14.00	14.00 – 15.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม	รับประทานอาหารว่าง	เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ	รับประทานอาหารกลางวัน	ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน	รับประทานอาหารว่าง	(ต่อ) ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน
วันที่ 2	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	เด็กไม่นิ่ง และยังไม่พูด : ทำอย่างไรให้เด็กสนใจ อยากเล่น อยากสื่อสาร		เด็กพูดน้อย ภาษาล่าช้า ไม่คล่องแคล่ว : ทำอย่างไรให้เด็กอยากพูดคุยเล่นกับเพื่อน		โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน		เรื่องเล่าพ่อแม่ต้นแบบและถาม-ตอบ

ขอบข่ายเนื้อหา หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

1. หัวข้อ	**การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องการมองเด็กอย่างเป็นองค์รวมโดยประยุกต์ใช้แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์
แนวทางการอบรม	1. ลูกพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ เริ่มต้นอย่างไร 2. การมองเด็กอย่างเป็นองค์รวมตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ ซึ่งเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของเด็กเหมือนต้นไม้ 3. การปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติจากพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกเป็นการมองตัวตนของเด็ก เด็กกำลังรู้สึกอย่างไร เด็กต้องการอะไร พัฒนาการอยู่ขั้นไหน 4. ฟลอร์ไทม์ คืออะไรและวิธีการของ DIR/ฟลอร์ไทม์
วิธีการอบรม	การบรรยาย และกรณีตัวอย่าง(คลิปวีดีโอ)
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
2. หัวข้อ	**เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กปกติและพัฒนาการ 6 ขั้น (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) และฝึกสังเกตพัฒนาการของเด็กปกติ
แนวทางการอบรม	1. พัฒนาการเด็กปกติและรายละเอียดพัฒนาการ 6 ขั้น (ตามแนวทางDIR/ฟลอร์ไทม์) 2. ให้ผู้เข้าอบรมฝึกสังเกตอารมณ์ ความต้องการ และการสื่อสารของเด็กและเรียนรู้ผ่านการสาธิตในเด็กปกติที่มีอายุ 1-2 ปี และ เด็กอายุ 2 ปีขึ้นไปที่สามารถสื่อสารด้วยคำพูดได้ และอภิปรายเกี่ยวกับสัมพันธภาพของผู้ดูแลกับเด็ก
วิธีการอบรม	การบรรยาย การสาธิตปฏิบัติจริง อภิปราย และการถามตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม

3. หัวข้อ	**ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนของเด็กออทิสติกที่มีระบบประสาทพื้นฐานที่แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป
แนวทางการอบรม	1. ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน ระบบรับความรู้สึกของร่างกาย ระบบประมวลผลข้อมูล และระบบสั่งการกล้ามเนื้อ 2. ให้ผู้เข้ารับอบรมดูภาพยนตร์เรื่อง Temple Grandin หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันอภิปรายถึงสิ่งได้เรียนรู้จากหนัง 3. การมองปัญหาพฤติกรรมของเด็กอย่างเข้าใจความแตกต่างของระบบประสาท 4. ตัวอย่างการนำความเข้าใจเรื่องระบบประสาทไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
วิธีการอบรม	การบรรยาย ดูภาพยนตร์ กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
4. หัวข้อ	**เด็กไม่นิ่งและยังไม่พูด : ทำอย่างไรให้เด็กสนใจ อยากเล่นอยากสื่อสาร**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ยังไม่นิ่งและไม่พูด
แนวทางการอบรม	1. หลักการและเทคนิควิธีที่ช่วยให้เด็กสนใจจดจ่อ 2. หลักการและเทคนิควิธีการช่วยให้เด็กสื่อภาษากายและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
วิธีการอบรม	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (วีดีโอ) การแสดงบทบาทสมมติ อภิปราย และการถามตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
5. หัวข้อ	**เด็กพูดน้อย ภาษาล่าช้า ไม่คล่องแคล่ว : ทำอย่างไรให้เด็กอยากพูดคุย**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ยังสื่อสารได้น้อย
แนวทางการอบรม	1. หลักการและเทคนิควิธีการช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยคำพูด 2. หลักการและเทคนิคการกระตุ้นให้เด็กพูดคุยโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง
วิธีการอบรม	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
6. หัวข้อ	**โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าฝึกร่วมอบรมได้ภาพรวมในการวางแผนการส่งเสริมพัฒนาการที่บ้าน
แนวทางการอบรม	1. โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้าน (ตามแนวทางDIR/ฟลอร์ไทม์)
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และการถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
7. หัวข้อ	**แบ่งปันประสบการ โดยพ่อแม่ของเด็กพิเศษ**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้แรงบันดาลใจและเห็นตัวอย่างการลงมือทำจริงของพ่อแม่ที่มีประสบการณ์
แนวทางการอบรม	1. พ่อแม่ที่ใช้แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์เล่าประสบการณ์การส่งเสริมพัฒนาการลูก 2. การฝึกในชีวิตประจำวัน
วิธีการอบรมการ	การถ่ายทอดประสบการณ์การดูแลลูกของพ่อแม่ต้นแบบ และการถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม

6.2) หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ (หลักสูตร 4 วัน)

ตารางการอบรม หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ

วัน เวลา	08.30 -09.00	09.00 – 10.15	10.15 -10.30	10.30 – 12.00	12.00 -13.00	13.00-14.30	14.30 -14.45	14.45 – 16.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	แลกเปลี่ยนประสบการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ	รับประทานอาหารว่าง	การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ	รับประทานอาหารกลางวัน	เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ	รับประทานอาหาร ว่าง	*Behavioral Problems & Functional Emotional Development
วันที่ 2	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	หลักการสำคัญของพัฒนาการขั้น 1-4 สงบ จดจ่อ และสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหา		หลักการสำคัญพัฒนาการขั้น 5-6 การพัฒนาภาษาและการเชื่อมโยง		ทดลองปฏิบัติและสังเกตความแตกต่างของเด็กพิเศษ		*ถาม-ตอบ เทคนิค ฟลอร์ไทม์
วันที่ 3	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	*ทบทวน DIR/ฟลอร์ไทม์		พื้นฐานความแตกต่างระบบประสาทของเด็กและการสังเกตในคลินิก		(ต่อ) พื้นฐานความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก (Movie)		How to Observe the Child's Individual Differences
วันที่ 4	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	*Brain Based Development : Sensory Motor Exercise		โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน		*Applying Knowledge to Clinical Practice :		ถาม-ตอบ

ขอบข่ายเนื้อหา หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ

1. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการประเมินผล	**แลกเปลี่ยนประสบการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ** 1. เพื่อให้ทีมวิทยากรได้ทราบขอบข่ายการทำงานและปัญหาที่พบในการทำงานของผู้เข้าอบรมแต่ละคน 2. เพื่อเพิ่มเติมหรือปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้อบรม ให้ผู้เข้าอบรมเล่าการทำงานในปัจจุบันของตนเองทีละคน พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม	**การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องการมองเด็กอย่างเป็นองค์รวม DIR/ฟลอร์ไทม์ 1. ปรับทัศนคติ เปลี่ยนมุมมอง ให้เข้าใจเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ 2. การมองเด็กอย่างเป็นองค์รวม DIR/ฟลอร์ไทม์ เปรียบเทียบการเจริญเติบโตของเด็กเหมือนต้นไม้

	3. การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) เข้าใจพัฒนาการองค์รวม (D) เข้าใจความแตกต่างของเด็ก (I) และสัมพันธภาพ (R) 4. สาเหตุของการเกิด Behavioral Problems 5. ฟลอร์ไทม์ คืออะไรและวิธีการ DIR/ฟลอร์ไทม์
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
3. หัวข้อ	**เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กปกติและพัฒนาการ 6 ขั้น (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) และฝึกสังเกตพัฒนาการของเด็กปกติจากการสาธิตปฏิบัติ
แนวทางการอบรม	1. บรรยายพัฒนาการเด็กปกติและรายละเอียดพัฒนาการ 6 ขั้น (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) 2. ให้ผู้เข้าอบรมฝึกสังเกตอารมณ์ ความต้องการ และการสื่อสารของเด็กและเรียนรู้ผ่านการสาธิตในเด็กปกติที่มีอายุ 1-2 ปี และ เด็กอายุ 2 ปีขึ้นไปที่สามารถสื่อสารด้วยคำพูดได้ และอภิปรายเกี่ยวกับสัมพันธภาพของผู้ดูแลกับเด็ก
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย การสาธิตปฏิบัติจริง อภิปราย และการถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
4. หัวข้อ	**Behavioral Problems & Functional Emotional Development**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมองปัญหาพฤติกรรมเด็กอย่างเข้าใจถึงพัฒนาการทางอารมณ์
แนวทางการอบรม	1. ปรับเปลี่ยนมุมมองเดิม คือมองเห็นแต่พฤติกรรมที่เด็กแสดงออก โดยฝึกมองสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ 2. เรียนรู้พัฒนาการด้านอารมณ์เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการ 3. ฝึกสังเกตปรับมุมมองผ่านกรณีตัวอย่าง(คลิปวีดีโอ)
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
5. หัวข้อ	**หลักการของพัฒนาการขั้น 1-4 : สงบ จดจ่อ และสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหา**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กขั้น 1-4 ที่
แนวทางการอบรม	1. หลักการสำคัญและวิธีการแต่ละขั้นพัฒนาการ 2. พัฒนาการขั้น 1-2: ช่วยให้เด็กสนใจ จดจ่อ ทำอย่างไร 3. พัฒนาการขั้น 3-4: ช่วยให้เด็กสื่อภาษากายและ สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) บทบาทสมมติ อภิปราย และการถามตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
6. หัวข้อ	**หลักการของพัฒนาการขั้น 5-6 : เข้าใจสัญลักษณ์และเชื่อมโยงเหตุผล**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ความรู้เรื่องเทคนิคการส่งเสริมพัฒนาการ ขั้น 5-6
แนวทางการอบรม	1. พัฒนาการขั้น 5 : การช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ 2. พัฒนาการขั้น 6 : การกระตุ้นให้เด็กพูดคุยโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ

ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
7. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการ ประเมินผล	**ฝึกสังเกตความแตกต่างของเด็กและทดลองปฏิบัติ (Special Needs Child)** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนของเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการและเทคนิคการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ 1. วิทยากรจะแสดงตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฟังถึงขั้นตอนต่างๆ และมีการทดลองปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมฝึกสังเกตอารมณ์ ความต้องการ และการสื่อสารของเด็กและเรียนรู้ผ่านการสาธิตในเด็กที่มีพัฒนาการขั้น 1-4 และ 5-6 การสาธิตปฏิบัติจริง อภิปราย และการถามตอบ การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ การอภิปราย และการซักถาม
8. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการ ประเมินผล	**ถาม-ตอบ เทคนิค ฟลอร์ไทม์** เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คิดทบทวนในการใช้เทคนิคฟลอร์ไทม์ 1. ใช้กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) เป็นกรณีศึกษา กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ ความสนใจและการซักถาม
9. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการ ประเมินผล	**ทบทวน DIR/ฟลอร์ไทม์** เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแม่นยำในหลักการสามารถนำไปปฏิบัติได้ 1. การบรรยายหลักการสำคัญของแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ 2. ใช้กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรมเข้าใจมากยิ่งขึ้น กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
10. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการ ประเมินผล	**ความแตกต่างระบบประสาทของเด็กและแนวทางการสังเกตในคลินิก** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนของเด็กออทิสติกที่มีระบบประสาทพื้นฐานที่แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป 1. การให้ความรู้เรื่องความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก 2. ให้ผู้เข้ารับอบรมดูภาพยนตร์เรื่อง Temple Grandin หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันอภิปรายถึงสิ่งได้เรียนรู้จากหนัง 3. การมองปัญหาพฤติกรรมของเด็กอย่างเข้าใจความแตกต่างของระบบประสาท 4. แนวทางการสังเกตในคลินิกและตัวอย่างเรื่องระบบในการส่งเสริมพัฒนาการ การบรรยาย ภาพยนตร์ กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) อภิปราย และการถามตอบ ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
11. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการ ประเมินผล	**Panel Discussion: How to Observe the Child's Individual Differences** เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกสังเกตเด็กที่มีปัญหาระบบประสาทพื้นฐาน 1. อภิปรายผ่านกรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) การสาธิตปฏิบัติจริง อภิปราย และการถามตอบ การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ การอภิปราย และการซักถาม

12. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการประเมินผล	**Brain Based Development : Sensory Motor Exercise** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้เรื่องพื้นฐานของสมองและการส่งเสริม Sensory Motor 1. ลำดับขั้นการพัฒนาระบบประสาทในเด็ก 2. การช่วยให้สมองของเด็กทำหน้าที่ได้ดีขึ้นเพื่อให้เด็กพัฒนาความสามารถใหม่ๆ การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
13. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการประเมินผล	**โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ภาพรวมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ 1. การเล่นกับลูกหรือการทำ ฟลอร์ไทม์ 2. การฝึกในชีวิตประจำวัน ประกอบไปด้วย การฝึกร่างกายและการฝึกทักษะ 3. การฝึกกับนักวิชาชีพ 4. การเล่นกับเพื่อน การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และการถามตอบ ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
14. หัวข้อ วัตถุประสงค์ แนวทางการอบรม วิธีการอบรมการประเมินผล	**Applying Knowledge to Clinical Practice : Doctors and Therapists** เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในแต่ละวิชาชีพ 1. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมตามวิชาชีพ เช่น แพทย์ นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิยา เข้าร่วมพูดคุยกับวิทยากรที่มีวิชาชีพนั้นๆ ในการทำงานส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) พูดคุย-ถามตอบ ความสนใจ และการซักถาม

6.3 หลักสูตรภาคปฏิบัติ (หลักสูตร 5 วัน)

ตารางการอบรม หลักสูตรภาคปฏิบัติ

วัน เวลา	08.30 -09.00	09.00 – 10.15	10.15 -10.30	10.30 – 12.00	12.00 -13.00	13.00-14.15	14.15 -14.30	14.30 – 16.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	Orientation to the course			**รับประทานอาหาร**	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 1	**พัก**	ทบทวน DIR/ฟลอร์ไทม์
วันที่ 2	Check in & Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 2	**พัก**	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 3		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 4		I: Individual difference
วันที่ 3	Check in & Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 5		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 6		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 7		The magic of Co-regulation
วันที่ 4	Check in & Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 8		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 9		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 10		Self-reflection and Group discussion
วันที่ 5	Check in & Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 11		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 12		สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และการนำไปใช้		

ขอบข่ายเนื้อหา หลักสูตรภาคปฏิบัติ

1. หัวข้อ	**Orientation to the course**
วัตถุประสงค์	เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เข้าอบรมและสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าอบรมและวิทยากร
แนวทางการอบรม	1. ให้ผู้เข้าอบรมทบทวน “การทำงานของตนเองที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และความคาดหวังในการมาเข้าร่วมอบรมในครั้งนี้” โดยให้แต่ละคนเขียนใส่กระดาษหรือวาดรูปก็ได้ 2. ให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนบอกเล่า“การทำงานของตนเองที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และความคาดหวังในการมาเข้าร่วมอบรมในครั้งนี้” ในกลุ่มอบรม
วิธีการอบรม	เขียนและพูดคุยแลกเปลี่ยน
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
2. หัวข้อ	**ฝึกปฏิบัติ**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเกิดทักษะในการประเมิน และการปฏิบัติ
แนวทางการอบรม	1. การฝึกส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้าและเด็กพิเศษในห้องบำบัดโดยใช้เทคนิคการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก(ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) โดยสอนแบบ 1-2 เท่านั้น ซึ่งวิทยากรปฏิบัติให้ดูก่อนในช่วงแรกหลังจากนั้นจะให้ผู้เข้าอบรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีวิทยากรคอยแนะนำหรือชี้แนะบ้าง 2. เพื่อสามารถประเมินขั้นพัฒนาการ ใช้เทคนิคได้ถูกต้อง และสามารถให้คำแนะนำกับผู้ปกครองกลับไปส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้านได้
วิธีการอบรม	การฝึกปฏิบัติ และการอภิปรายเคส
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ การอภิปราย และการซักถาม
3. หัวข้อ	**ทบทวน DIR/ฟลอร์ไทม์**
วัตถุประสงค์	เพื่อทบทวนความรู้การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม (ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์) ให้กับผู้เข้าอบรม
แนวทางการอบรม	1. ทบทวนเนื้อหา แนวคิดการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม 2. อธิบายการทำงานของคลินิกพัฒนาการเด็กและข้อควรระวังของผู้เข้าอบรมในห้องกระตุ้นพัฒนาการให้รับทราบก่อนการฝึกปฏิบัติ
วิธีการอบรม	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถาม-ตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
4. หัวข้อ	**Check in and Recap**
วัตถุประสงค์	เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เข้าอบรมและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้
แนวทางการอบรม	1. ให้ผู้เข้าอบรมผ่อนคลาย สงบ กลับมาอยู่กับตัวเองด้วยกิจกรรมที่ทางวิทยากรจัดให้และพูดบอกอารมณ์ความรู้สึกของตนเองในเช้าวันนี้ 2. ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนพูดสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้สั้นๆ
วิธีการอบรมการประเมินผล	กิจกรรม และพูดคุยแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วมและการพูดคุย

5. หัวข้อ	**I: Individual difference**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้เรื่อง พื้นฐานความแตกต่างของระบบประสาทของเด็กและการสังเกตทางคลินิก ด้วย Sensory Integration Theory
แนวทางการอบรม	1. วิทยากรบรรยายความรู้เรื่อง พื้นฐานความแตกต่างของระบบประสาทของเด็กและการสังเกตทางคลินิก ด้วย Sensory Integration Theory ให้กับผู้เข้าอบรม
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถาม-ตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
6. หัวข้อ	**The magic of Co-regulation**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมทราบว่าวิธีการช่วยให้เด็กสงบสนใจจดจ่อ และมีสัมพันธภาพกับคนได้ต่อเนื่องขึ้น
แนวทางการอบรม	1. วิทยากรบรรยายความรู้เรื่อง Co-regulation
วิธีการอบรมการ	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถาม-ตอบ
ประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
7. หัวข้อ	**Self-reflection and Group discussion**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมถอดบทเรียนที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ
แนวทางการอบรม	1. แบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมและให้แต่ละกลุ่มเขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้การฝึกปฏิบัติและนำเสนออภิปรายกลุ่มและแลกเปลี่ยนพูดคุย
วิธีการอบรมการ	
ประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
8. หัวข้อ	**สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และการนำไปใช้ในการทำงาน**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ทบทวนความรู้และนำไปใช้กับการทำงาน
แนวทางการอบรม	1. ให้แต่ละคนได้ทบทวนการทำงานและวางแผนการนำความรู้ไปใช้
วิธีการอบรม	ให้ผู้เข้าอบรมได้เขียนหรือวาดภาพเพื่อนำเสนอให้กับวิทยากร
การประเมินผล	ความสนใจและการแลกเปลี่ยนพูดคุย

6.4 หลักสูตร Coaching (หลักสูตร 5วัน)

ตารางการอบรม หลักสูตร Coaching

วัน เวลา	09.00-10.45	10.45-12.00	12.00 -13.00	13.00-14.15	14.30 – 16.00
วันที่ 1	ทำความรู้จัก & แบ่งปัน	หลักการ Coaching พ่อแม่ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์		ทบทวนตระหนักรู้ในตนเองและฝึกปฏิบัติผ่านเรื่องเล่า	
วันที่ 2	หลักการ Counseling and Coaching			เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจตนเอง เข้าใจพ่อแม่	
วันที่ 3	ฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรม			ฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรม	
วันที่ 4	The assessment parallel process	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 1		ฝึกปฏิบัติเคสที่ 2	- Group discussion & Reflective thinking
	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 3	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 4		ฝึกปฏิบัติเคสที่ 5	- Group discussion & Reflective thinking
วันที่ 5	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 6	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 7		Group discussion & Relective thinking	สิ่งที่ได้เรียนรู้และการปรับใช้ในการทำงาน

ขอบข่ายเนื้อหา หลักสูตร Coaching

1. หัวข้อ	**ทำความรู้จัก & แบ่งปัน**
วัตถุประสงค์	เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เข้าอบรมและสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าอบรมและวิทยากร
แนวทางการอบรม	1. ให้ผู้เข้าอบรมทบทวน “การทำงานของตนเองที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และความคาดหวังในการมาเข้าร่วมอบรมในครั้งนี้”
	2. ให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนบอกเล่า“การทำงานของตนเองที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และความคาดหวังในการมาเข้าร่วมอบรมในครั้งนี้” โดยให้แต่ละคนเขียนใส่กระดาษหรือวาดรูปและพูดคุยแลกเปลี่ยน
วิธีการอบรม	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
การประเมินผล	
2. หัวข้อ	**หลักการ Coaching พ่อแม่ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมช่วยนำพาพ่อแม่อย่างเข้าใจ
แนวทางการอบรม	1. Coaching พ่อแม่ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์คืออะไร
	2. ทำไมต้อง Coaching พ่อแม่ เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษตามแนวทาง DIR
	3. Coach อย่างไร ให้พ่อแม่มั่นใจในตัวเอง คิดเป็น เข้าใจลูก เข้าใจตัวเอง
วิธีการอบรม	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถาม-ตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
3. หัวข้อ	**ทบทวนตระหนักรู้ในตนเอง และฝึกปฏิบัติผ่านเรื่องเล่า**
วัตถุประสงค์	เพื่อเพิ่มพูนทัศนะ คุณค่า และประสิทธิภาพ ในการช่วยเหลือทางด้านจิตใจ
แนวทางการอบรม	1. ความต้องการพื้นฐานทางจิตใจและการตระหนักรู้
	2. ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องธรรมชาติและชีวิต
วิธีการอบรม	อภิปรายกลุ่มและแลกเปลี่ยนพูดคุย
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
4. หัวข้อ	**หลักการ Counseling and Coaching**
วัตถุประสงค์	เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและทักษะในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
แนวทางการอบรม	แนวทางการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยากับ **Coaching** ในการทำงานให้คำแนะนำกับผู้ปกครองของเด็กพัฒนาการล่าช้า และเด็กพิเศษ
วิธีการอบรม	อภิปรายกลุ่มและแลกเปลี่ยนพูดคุย
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
5. หัวข้อ	**เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจตนเอง เข้าใจพ่อแม่**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้เข้าใจว่าคนเรามีความคิด คาดหวัง ความรู้สึก และเข้าใจที่แตกต่างกัน
แนวทางการอบรม	ต้องเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกัน ไม่มีใครเหมือนกันเลย วิธีการเรียนรู้ของแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดการยอมรับ เข้าใจ และเลิกตัดสินคนอื่น
วิธีการอบรม	อภิปรายกลุ่มและแลกเปลี่ยนพูดคุย
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย

6. หัวข้อ	**The assessment parallel process**
วัตถุประสงค์	เพื่อช่วยให้พ่อแม่รู้สึกว่า “ฉันทำได้ ฉันคิดได้เอง”
แนวทางการอบรม	วิธีการทำ parallel process
วิธีการอบรม	การบรรยาย กรณีตัวอย่าง (คลิปวีดีโอ) และถาม-ตอบ
การประเมินผล	ความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการซักถาม
7. หัวข้อ	**ฝึกปฏิบัติ**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฝึกทักษะการ Coaching พ่อแม่ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์
แนวทางการอบรม	1. การฝึกให้นักบำบัดใช้เทคนิค Coaching พ่อแม่ตามลำดับขั้นพัฒนาการอารมณ์
วิธีการอบรม	การฝึกปฏิบัติ และการอภิปรายเคส
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ การอภิปราย และการซักถาม
8. หัวข้อ	**Group discussion & Reflective thinking**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมถอดบทเรียนที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ
แนวทางการอบรม	1. แบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมและให้กระดาษแต่ละกลุ่มเขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ
วิธีการอบรม	อภิปรายกลุ่มและแลกเปลี่ยนพูดคุย
การประเมินผล	การมีส่วนร่วมและการพูดคุย
9. หัวข้อ	**สิ่งที่ได้เรียนรู้และการปรับใช้ในการทำงาน**
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ทบทวนความรู้และนำไปใช้กับการทำงาน
แนวทางการอบรม	1. ให้แต่ละคนได้ทบทวนการทำงานและวางแผนการนำความรู้ไปใช้
วิธีการอบรม	ให้ผู้เข้าอบรมได้เขียนหรือวาดภาพเพื่อนำเสนอให้กับวิทยากร
การประเมินผล	ความสนใจและการแลกเปลี่ยนพูดคุย

7. เกณฑ์การผ่านหลักสูตร

ผู้เข้าอบรมจะได้รับประกาศนียบัตรการฝึกอบรม ตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

1) ระยะเวลาการเข้าอบรม เข้าอบรม คือ ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 85

2) การสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในการอบรมของผู้เข้าอบรม

3) การวัดผลหลังการฝึกอบรม โดยผู้เข้าอบรมต้องผ่านการประเมินความรู้ตามเกณฑ์ของหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 (เฉพาะหลักสูตรสำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ)

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างหนังสือขออนุมัติจัดทำโครงการ

และ

แบบเสนอโครงการ

งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น
โทร. 1202 , 1212

ที่ ศธ 0517.234/คว
วันที่ พฤศจิกายน 2561
เรื่อง ขออนุมัติจัดทำโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม
เรียน ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

ด้วยงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นได้จัดทำโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม สำหรับพ่อแม่ บุคลากรที่ทำงานด้านเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ แพทย์และนักวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้พื้นฐานและแนวทางภาคปฏิบัติในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษในชุมชน และช่วยต่อยอดองค์ความรู้ของประเทศไทยด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ

งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น จึงได้กำหนดโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ดังรายละเอียดโครงการ และประมาณการรายรับ-รายจ่ายที่แนบมาพร้อมนี้ เพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติดังนี้

1. ขออนุมัติจัดทำโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2561 ถึง เดือนกันยายน 2562

2. ขออนุมัติในหลักการสำหรับประมาณการรายรับ-รายจ่าย และขออนุมัติเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนตามประกาศของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

3. ขออนุมัติข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่ได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาแล้ว สามารถเข้าร่วมการอบรมได้โดยไม่ถือเป็นวันลา และมีสิทธิ์เบิกค่าลงทะเบียนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้ตามระเบียบราชการหรือระเบียบของรัฐวิสาหกิจนั้นๆ

4. ขออนุมัตินำเงินรายได้จากโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม เข้าเงินรายได้ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว เพื่อนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของสถาบันต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ จะขอบคุณยิ่ง

(ผศ.พญ.แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ)
รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการคลินิกและศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย

แบบเสนอโครงการของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
ปีงบประมาณ 2561 (เงินรายได้สถาบัน)

1. **ชื่อโครงการ** อบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

2. **หน่วยงานที่รับผิดชอบ** งานคลินิกเด็กและวัยรุ่น

3. **ชื่อผู้รับผิดชอบ** พญ.แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ

4. **ประเภทโครงการ** ☐ งานประจำ ☐ พัฒนางานประจำ ☑ งานผลักดันยุทธศาสตร์

5. **ลักษณะโครงการ** ☑ โครงการต่อเนื่อง ☐ โครงการใหม่

6. **สอดคล้องกับประเด็น**

6.1 ยุทธศาสตร์หาวิทยาลัยมหิดล :

ระบุเพียง 1 ยุทธศาสตร์

☐ **1. Research Excellence** สร้างความเป็นเลิศในการวิจัย

☐ **2. Transformative Education** สร้างการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง

☐ **3. Healthcare and Services Excellence** สร้างความเป็นเลิศในการบริการสุขภาพและบริการวิชาการ

☐ **4. Internationalization** สร้างความเป็นสากล

☑ **5. Social Responsibility** ความรับผิดชอบต่อสังคม

☐ **6. ICT-based University** สร้างมหาวิทยาลัยที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นพื้นฐาน

☐ **7. Harmony in Diversity** ความกลมกลืนในความหลากหลาย

☐ **8. Management for Sustainability** การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน

วัฒนธรรมองค์กร :

☐	Mastery	เป็นนายแห่งตน
☑	Altruism	มุ่งผลเพื่อผู้อื่น
☐	Harmony	กลมกลืนกับสรรพสิ่ง
☐	Integrity	มั่นคงยิ่งในคุณธรรม
☐	Determination	แน่วแน่ทำ กล้าตัดสินใจ
☐	Originality	สร้างสรรค์สิ่งใหม่
☐	Leadership	ใฝ่ใจเป็นผู้นำ

6.2 ยุทธศาสตร์ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

1. สร้างความเป็นเลิศในการวิจัยและวิชาการเชิงสหวิทยาการ

☐ **กลยุทธ์ที่ 1** สร้างผลงานวิจัยและวิชาการที่มีคุณภาพระดับสากล

☐ **กลยุทธ์ที่ 2** สร้างผลงานวิจัยและวิชาการที่มีตอบสนองความต้องการของสังคม

☐ **กลยุทธ์ที่ 3** กระตุ้นและส่งเสริมจำนวนทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายนอกมหาวิทยาลัย

☐ **กลยุทธ์ที่ 4** สร้างความร่วมมือด้านวิจัยและวิชาการในการพัฒนาเด็ก เยาวชนและครอบครัว

1. สร้างความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ เพื่อคุณภาพบัณฑิตที่พึงประสงค์

☐ **กลยุทธ์ที่ 1** จัดการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตเพื่อสังคมและเป็นปัญญาของแผ่นดิน

☐ **กลยุทธ์ที่ 2** พัฒนาอาจารย์เพื่อการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ

☐ **กลยุทธ์ที่ 3** ประสานเครือข่ายศิษย์เก่าให้มีพลังทางสังคมและเป็นปัญญาของแผ่นดิน

2. พัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการเพื่อ การพัฒนาภาคีเครือข่ายและสังคม

☐ **กลยุทธ์ที่ 1** พัฒนารูปแบบของการให้บริการทางวิชาการรูปแบบต่างๆ ที่ได้มาตรฐาน

☑ **กลยุทธ์ที่ 2** สร้างและพัฒนาคนทำงานด้านเด็ก เยาวชน ครอบครัว ในฐานะที่เป็นแกนนำเครือข่ายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม

☐ **กลยุทธ์ที่ 3** เพิ่มมูลค่าของการให้บริการวิชาการ หรือ ความร่วมมือทางวิชาการ

3. จัดการและขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่สังคม และพัฒนานโยบายสาธารณะ

☐ **กลยุทธ์ที่ 1** จัดทำระบบฐานข้อมูลและจัดการองค์ความรู้ด้านเด็ก เยาวชน ครอบครัว

☐ **กลยุทธ์ที่ 2** ขับเคลื่อนองค์ความรู้ไปสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะผ่านกลไกต่างๆ

4. บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศ สร้างความเข้มแข็งให้องค์กร และมีการทำงานเชิงบูรณาการ

☐ **กลยุทธ์ที่ 1** สร้างและพัฒนาความเข้มแข็งให้องค์กรและบุคลากร

☐ **กลยุทธ์ที่ 2** สร้างและพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ

☐ **กลยุทธ์ที่ 3** สร้างและพัฒนากระบวนการทำงานเชิงบูรณาการ

7. หลักการและเหตุผลของโครงการ (พอสังเขป)

ตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ผลการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย พบเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า30% โดยพบว่าเด็กไทยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ามากที่สุด (15-17%) การรณรงค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กไทยของกระทรวงสาธารณสุขในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่าเมื่อพ่อแม่กลุ่มเด็กที่สงสัยล่าช้าได้รับคำแนะนำการส่งเสริมพัฒนาการโดยบุคลากรสาธารณสุข เด็กส่วนใหญ่กลับมามีพัฒนาการสมวัย อีกส่วนหนึ่ง (ประมาณ 10%) ยังมีความบกพร่องมากหรือ เป็นโรค จำเป็นต้องได้รับตรวจวินิจฉัยหาสาเหตุโดยแพทย์ และส่งต่อการักษา กระตุ้นพัฒนาการโดยนักวิชาชีพ

งานวิจัยสำรวจกลุ่มเด็กพัฒนาการล่าช้า ที่เข้ามารับบริการหน่วยพัฒนาการเด็ก หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่นโรงพยาบาลในสังกัดมหาวิทยาลัย และ โรงพยาบาลจังหวัด พบเด็กได้รับการวินิจฉัยในกลุ่มโรคออทิสติกมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เด็กพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน หรือ สติปัญญาบกพร่อง (Global developmental delay/Mental retardation) ซึ่งสาเหตุของพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน อาจเกิดจากโรคทางพันธุกรรม ภาวะขาดออกซิเจนช่วงแรกคลอด นอกจากนั้นยังพบกลุ่มโรคพัฒนาการภาษาบกพร่อง (Developmental language disorders) กลุ่มโรคสมองพิการ (Cerebral Palsy) และกลุ่มโรคอื่นๆ ตามลำดับ

ในส่วนของการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษในประเทศไทย พบมีปัญหาใหญ่ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) องค์ความรู้ของประเทศไทย ด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษยังไม่ชัดเจน

2) พ่อแม่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดความรู้ ไม่ทราบวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการลูก และ 3) ระบบการสนับสนุนเด็กพิเศษและครอบครัวยังมีไม่เพียงพอ

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา งานคลินิกพัฒนาการเด็ก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ได้พยายามศึกษา ค้นคว้า และทดลองปฏิบัติ เพื่อหาคำตอบ แนวทาง วิธีการ ส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น และ พ่อแม่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้ประยุกต์องค์ความรู้ DIR/Floortime (ฟลอร์ไทม์) เป็นแนวทางหลักในการดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ ที่เข้ามารับบริการในคลินิก ผลงานวิจัยปี 2559 สำรวจกลุ่มเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ คลินิกพัฒนาการเด็ก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว โดยพ่อแม่เรียนรู้แนวทางภาคปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้าน ร่วมกับการพบนักบำบัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (เดือนละ 1 ครั้ง/ระยะเวลาอย่างน้อย 3-5 ปีเต็ม) ผลการวิจัยพบว่า 23% ของเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ มีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และภาษา ดีขึ้นมาก สามารถกลับไปใช้ชีวิตในโรงเรียนได้อย่างไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป

งานคลินิกพัฒนาการเด็กได้พัฒนาองค์ความรู้แนวทางการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ เป็นชุดความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ภาคทฤษฎี (ฉบับความสุข) และเทคนิคภาคปฏิบัติ (ฉบับการละเล่น) โดยเผยแพร่ความรู้ผ่านทาง website (www.mahidolclinic.com/donwload) และจัดอบรมหลักสูตรสำหรับพ่อแม่ หลักสูตรสำหรับแพทย์ นักวิชาชีพ บุคลากรสาธารณสุข มีผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นจำนวนมากกว่า 40 จังหวัดทั่วประเทศ

8. วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้พื้นฐาน แนวทางการปฏิบัติ และแนวทางการให้คำแนะนำพ่อแม่ ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ต่อยอดการทำงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษในพื้นที่ได้อย่างเป็นองค์รวม

9. กลุ่มเป้าหมาย

หลักสูตรพื้นฐาน	1. สำหรับพ่อแม่	พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ
	2. สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ	กุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก แพทย์ที่สนใจงานด้านการพัฒนาเด็ก นักจิตวิทยา นักกิจกรรมบำบัด นักอรรถบำบัด นักกายภาพบำบัด นักวิชาชีพสาขาอื่นๆ ทีทำงานกระตุ้นพัฒนาการเด็กพิเศษ พยาบาลที่ทำงานกระตุ้นพัฒนาการเด็กพิเศษ
หลักสูตรภาคปฏิบัติ	สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ/บุคลากรสาธารณสุข	รับเฉพาะผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐานแล้ว
หลักสูตร Coaching	สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ/บุคลากรสาธารณสุข	รับเฉพาะผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐานแล้ว

10. ระยะเวลาการดำเนินงาน วันที่เริ่มต้น เดือนตุลาคม 2560 วันที่สิ้นสุดโครงการ เดือนสิงหาคม 2561

<u>วันเวลาและสถานที่ ในการจัดอบรม</u>

<u>วันที่จัดการอบรม</u>

หลักสูตรพื้นฐาน	
สำหรับพ่อแม่ (2 วัน)	วันศุกร์ที่ 2 – วันเสาร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2561
สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ (4 วัน)	วันอังคารที่ 6 – วันศุกร์ที่ 9 มีนาคม 2561
หลักสูตรภาคปฏิบัติ (สำหรับผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐานมาแล้ว)	
สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ/ บุคลากรสาธารณสุข (5 วัน)	<u>รุ่นที่ 1</u> วันจันทร์ที่ 21 – วันศุกร์ที่ 25 พฤษภาคม 2561 <u>รุ่นที่ 2</u> วันจันทร์ที่ 4 – วันศุกร์ที่ 8 มิถุนายน 2561
หลักสูตร Coaching (สำหรับผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐานมาแล้ว)	
สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ/ บุคลากรสาธารณสุข (5 วัน)	วันจันทร์ที่ 25 – วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2561

<u>สถานที่</u>

ห้องดวงตะวัน ชั้น 2 อาคารปัญญาวัฒนา สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

<u>วิทยากรฝึกอบรม</u>

1. แพทย์หญิงแก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ กุมารแพทย์พัฒนาการเด็ก
2. นายแพทย์สมบูรณ์ หทัยอยู่สุข จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น
3. อาจารย์มะลิรมย์ หัสดินรัตน์ นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ
4. คุณประพา หมายสุข นักกายภาพบำบัด และจิตวิทยาพัฒนาการ
5. คุณฒามรา สุมาลย์โรจน์ นักจิตวิทยาพัฒนาการ และการศึกษาพิเศษ
6. คุณกุณฑลีพร ศรีจันทร์ นักกิจกรรมบำบัด และจิตวิทยาเด็ก วัยรุ่นและครอบครัว
7. เด็กๆ และกลุ่มพ่อแม่ งานคลินิกพัฒนาการเด็ก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

11. ขั้นตอนและกระบวนการการดำเนินโครงการ (ให้ระบุขั้นตอนที่จะดำเนินการจริง)

1) ประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรมไปยังหน่วยงานต่างๆ และเว็บไซต์ของสถาบัน
2) จัดหา จัดเตรียมเอกสารและวัสดุประกอบการอบรม
3) จัดการฝึกอบรม
4) ประเมินผลการจัดฝึกอบรม

12. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา (โครงการต่อเนื่อง)

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในรอบ 2560 ได้มีการจัดกิจกรรมอบรมบุคลากรด้านสาธารณสุขทั้งสิ้น จำนวน 2 ครั้ง และสำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ (ภาคทฤษฎี 1 ครั้ง ภาคปฏิบัติ 2 ครั้ง) และสำหรับพ่อแม่/ครู 2 ครั้ง รวมทั้งปี 2560 มีจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 119 คน และมีความพึงพอใจรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากกว่าเกณฑ์ที่คาดหวังไว้ คือ เฉลี่ยโดยรวมทั้งปี อยู่ที่ระดับ 4.75 คะแนน จากใน 5 คะแนน

13. ตัวชี้วัดผลผลิตโครงการ ปีงบประมาณ 2561

ชื่อตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ 2560				รวม
		ไตรมาส 1	ไตรมาส 2	ไตรมาส 3	ไตรมาส 4	
เชิงปริมาณ :						
1. จำนวนของผู้เข้าอบรม	คน	-	50	46	28	124
- แพทย์/นักวิชาชีพ	คน	-	25	46	3	74
- ผู้ปกครองเด็ก	คน	-	25	-	25	50
2. เครือข่ายบุคลากรที่ทำงานด้านการกระตุ้นพัฒนาการเด็กปฐมวัย	เครือข่าย	-	1	1	-	2
เชิงคุณภาพ :						
1. ความพึงพอใจของผู้มารับบริการ	คะแนน		3.75 : 5	3.75 : 5	3.75 : 5	3.75 : 5

14. ประเภทกิจกรรม : ทำเครื่อง ✓ ลงในช่อง ☐

☐ กิจกรรมการพัฒนาหรือสัมมนาการเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา
☐ กิจกรรมด้านการเงินและงบประมาณ
☐ กิจกรรมด้านวิจัย
☐ กิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
☐ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ คุณธรรม จริยธรรม
☐ กิจกรรมวิชาการ
☐ กิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง
☐ กิจกรรมกีฬาและสุขภาพอนามัย
☐ กิจกรรมด้านบริหารจัดการ
☐ กิจกรรมทั่วไป
☑ กิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน
☐ กิจกรรมประกันคุณภาพ
☐ กิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
☐ กิจกรรมอื่นๆ (ระบุ) .....

15. งบประมาณและการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณของโครงการ

1) โครงการนี้ใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น .....190,960.....บาท

☐ เงินงบประมาณแผ่นดิน .....บาท

☑ เงินได้สถาบัน .....190,960..... บาท

☐ เงินจากแหล่งอื่น โปรดระบุแหล่งที่มาของเงิน) .....จำนวน.....บาท

2) ประมาณการงบประมาณ (แสดงรายรับ-รายจ่ายโดยละเอียด)

ประมาณการรายรับ **435,000 บาท**

กิจกรรมที่ 1 หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่

- ค่าลงทะเบียน (30 คน x 2,000 บาท) = 60,000 บาท

กิจกรรมที่ 2 หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ

- ค่าลงทะเบียน (30 คน x 6,000 บาท) = 180,000 บาท

กิจกรรมที่ 3 หลักสูตรภาคปฏิบัติ สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ/บุคลากรสาธารณสุข

- ค่าลงทะเบียน (8 คน x 7,500 บาท x 2 ครั้ง) = 120,000 บาท

กิจกรรมที่ 5 หลักสูตร Coaching สำหรับพ่อแม่/แพทย์/นักวิชาชีพ/บุคลากรสาธารณสุข

- ค่าลงทะเบียน (10 คน x 7,500 บาท) = 75,000 บาท

ประมาณการรายจ่าย (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ) **131,560 บาท**

กิจกรรมที่ 1 หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่

ประมาณการรายรับ **60,000** **บาท**

- ค่าลงทะเบียน (30 คน x 2,000 บาท x 2 ครั้ง) = 60,000 บาท

ประมาณการรายจ่าย (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ) **22,820 บาท**

หมวดค่าใช้สอย **11,520** **บาท**

- ค่าอาหารว่าง และอาหารกลางวัน
  (36 คน x 160 บาท x 2 วัน) = 11,520 บาท

หมวดค่าวัสดุ **10,500 บาท**

- ค่าวัสดุ เอกสารคู่มือ (250 บาท x 30 เล่ม) = 7,500 บาท
- ค่าวัสดุสำนักงาน = 3,000 บาท

หมวดสาธารณูปโภค **800** **บาท**

- ค่าบัตรเติมเงิน = 300 บาท
- ค่าไปรษณีย์ = 500 บาท

ยอดคงเหลือ **37,180 บาท**

<u>กิจกรรมที่ 2 หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ</u>

<u>ประมาณการรายรับ</u>		**<u>180,00 0</u>**	**บาท**
- ค่าลงทะเบียน (30 คน x 6,000 บาท)	=	180,000	บาท
<u>ประมาณการรายจ่าย</u> (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ)		**<u>49,040 บาท</u>**	
หมวดค่าตอบแทน		**<u>11,400</u> บาท**	
- ค่าตอบแทนวิทยากรบรรยาย (1 คน x 1,000 บาท x 3 ชั่วโมง)	=	3,000	บาท
- ค่าตอบแทนวิทยากรบรรยาย (3 คน x 600 บาท x 2 ชั่วโมง)	=	3,600	บาท
- ค่าตอบแทนวิทยากรปฏิบัติ (6 คน x 400 บาท x 2 ชั่วโมง)	=	4,800	บาท
หมวดค่าใช้สอย		**<u>23,040</u>**	**บาท**
- ค่าอาหารว่าง และอาหารกลางวัน (36 คน x 160 บาท x 4 วัน)	=	23,040 บาท	
หมวดค่าวัสดุ		**<u>14,000</u> บาท**	
- ค่าวัสดุ เอกสารคู่มือ (250 บาท x 30 เล่ม)	=	7,500 บาท	
- ค่าวัสดุของเล่น (1,000 บาท x 4 ชุด)	=	4,000	บาท
- ค่าวัสดุสำนักงาน	=	2,500	บาท
หมวดสาธารณูปโภค		**<u>600</u>**	**บาท**
- ค่าบัตรเติมเงิน	=	600	บาท
ยอดคงเหลือ		**<u>130,960 บาท</u>**	

<u>กิจกรรมที่ 3 หลักสูตรภาคปฏิบัติ สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ</u>

<u>ประมาณการรายรับ</u>		**<u>120,000</u>**	**บาท**
- ค่าลงทะเบียน (8 คน x 7,500 บาท x 2 ครั้ง)	=	120,000	บาท
<u>ประมาณการรายจ่าย</u> (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ)		**<u>23,700</u> บาท**	
หมวดค่าใช้สอย		**<u>19,200</u> บาท**	
- ค่าอาหารว่าง และอาหารกลางวัน (12 คน x 160 บาท x 5 วัน x 2 ครั้ง)	=	19,200	บาท
หมวดค่าวัสดุ		**<u>4,500</u>**	**บาท**
- ค่าวัสดุ เอกสารคู่มือ (8 เล่ม x 200 บาท x 2 ครั้ง)	=	3,200	บาท
- ค่าวัสดุสำนักงาน (500 บาท x 2 ครั้ง)	=	1,000	บาท
- ค่าบัตรเติมเงิน	=	300	บาท
ยอดคงเหลือ		**<u>96,300 บาท</u>**	

<u>กิจกรรมที่ 4 หลักสูตร Coaching</u>

<u>ประมาณการรายรับ</u>		**<u>75,000</u>**	**บาท**
- ค่าลงทะเบียน (10 คน x 7,500 บาท)	=	75,000	บาท
<u>ประมาณการรายจ่าย</u> (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ)		**<u>36,000 บาท</u>**	
หมวดค่าตอบแทน		**<u>15,600</u>**	**บาท**
- ค่าตอบแทนวิทยากรบรรยาย (2 คน x 1,000 บาท x 3 วัน)	=	6,000	บาท
- ค่าตอบแทนวิทยากรปฏิบัติ (4 คน x 400 บาท x 3 วัน x 2 ครั้ง)	=	9,600	บาท
หมวดค่าใช้สอย		**<u>13,600</u>**	**บาท**
- ค่าอาหารว่าง และอาหารกลางวัน			
(17 คน x 160 บาท x 5 วัน)	=	13,600	บาท
หมวดค่าวัสดุ		**<u>6,500</u>**	**บาท**
- ค่าวัสดุ เอกสารคู่มือ (200 บาท x 10 เล่ม)	=	2,000	บาท
- ค่าวัสดุของเล่น (1,000 บาท x 4 ชุด)	=	4,000	บาท
- ค่าวัสดุสำนักงาน	=	500	บาท
หมวดสาธารณูปโภค		**<u>300</u>**	**บาท**
- ค่าบัตรเติมเงิน	=	300	บาท
ยอดคงเหลือ		**<u>39,000 บาท</u>**	

16. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

พ่อแม่ ครู บุคลากรสาธารณสุขในชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ ความแตกต่างของเด็กแต่ละคน สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคภาคปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พยาบาลประจำคลินิกเด็กดี และพยาบาลเยี่ยมบ้านสามารถให้คำแนะนำพ่อแม่แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก นักวิชาชีพที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษ สามารถประเมินพัฒนาการเด็กและให้คำแนะนำพ่อแม่ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม เกิดเครือข่ายและการต่อยอดองค์ความรู้ของกลุ่มบุคลการสาธารณสุขที่ทำงานด้านเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ ของประเทศไทย

ภาคผนวก ค

หนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการอบรม
และ
โครงการอบรม

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล ๙๙๙ ถ.พุทธมณฑลสาย ๔
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๔๔๑-๐๖๐๘ ต่อ ๑๒๑๓
โทรสาร ๐๒-๔๔๑-๐๑๖๗

ที่ ศธ ๐๕๑๗.๒๓/
วันที่ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมโครงการอบรมหลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม
เรียน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการอบรม “หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม” จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบฟอร์มการชำระค่าลงทะเบียน จำนวน ๑ ชุด

ด้วยงานคลินิกเด็กและวัยรุ่นได้จัดทำโครงการอบรม “หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม” สำหรับพ่อแม่ บุคลากรที่ทำงานด้านเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ แพทย์และนักวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้พื้นฐานและแนวทางภาคปฏิบัติในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษในชุมชน และช่วยต่อยอดองค์ความรู้ของประเทศไทยด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ

การอบรมในครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามระเบียบของทางราชการ เรื่องการให้ข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ของหน่วยงานต่างๆ สามารถเข้าร่วมอบรมได้ โดยไม่ถือเป็นวันลาและมีสิทธิ์เบิกค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ได้ตามระเบียบของทางราชการต้นสังกัด เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาแล้ว กรุณาติดต่องานคลินิกเด็กและวัยรุ่น โทรศัพท์ ๐๒-๔๔๑-๐๖๐๑-๑๐ ต่อ ๑๒๑๓ หรือ ๐๘๙-๔๕๘-๐๘๔๐

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บุคลากรในหน่วยงานของท่าน เข้าร่วมอบรม ตามวัน เวลา และสถานที่ ดังกล่าว จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์)
ผู้อำนวยการ
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

โครงการอบรม หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม (ปีที่ 5/2562)
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

<u>หลักการและเหตุผล</u>

ตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ผลการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย พบเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า30% โดยพบว่าเด็กไทยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ามากที่สุด (15-17%) การรณรงค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กไทยของกระทรวงสาธารณสุขในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่าเมื่อพ่อแม่กลุ่มเด็กที่สงสัยล่าช้าได้รับคำแนะนำการส่งเสริมพัฒนาการโดยบุคลากรสาธารณสุข เด็กส่วนใหญ่กลับมามีพัฒนาการสมวัย อีกส่วนหนึ่ง (ประมาณ 10%) ยังมีความบกพร่องมาก หรือ เป็นโรค จำเป็นต้องได้รับตรวจวินิจฉัยหาสาเหตุโดยแพทย์ และส่งต่อการรักษากระตุ้นพัฒนาการโดยนักวิชาชีพ

งานวิจัยสำรวจกลุ่มเด็กพัฒนาการล่าช้า ที่เข้ามารับบริการหน่วยพัฒนาการเด็ก หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น โรงพยาบาลในสังกัดมหาวิทยาลัย และ โรงพยาบาลจังหวัด พบเด็กได้รับการวินิจฉัยในกลุ่มโรคออทิสติกมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เด็กพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน หรือ สติปัญญาบกพร่อง (Global Developmental Delay/Mental Retardation) ซึ่งสาเหตุของพัฒนาการล่าช้ารอบด้าน อาจเกิดจากโรคทางพันธุกรรม ภาวะขาดออกซิเจนช่วงแรกคลอด นอกจากนั้นยังพบกลุ่มโรคพัฒนาการภาษาบกพร่อง (Developmental Language Disorders) กลุ่มโรคสมองพิการ (Cerebral Palsy) และกลุ่มโรคอื่นๆ ตามลำดับ

ในส่วนของการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษในประเทศไทย พบมีปัญหาใหญ่ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) องค์ความรู้ของประเทศไทย ด้านการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษยังไม่ชัดเจน 2) พ่อแม่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดความรู้ ไม่ทราบวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการลูก และ 3) ระบบการสนับสนุนเด็กพิเศษและครอบครัวยังมีไม่เพียงพอ

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ได้พยายามศึกษา ค้นคว้า และทดลองปฏิบัติ เพื่อหาคำตอบ แนวทาง วิธีการ ส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น และ พ่อแม่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้ประยุกต์องค์ความรู้ DIR/Floortime (ฟลอร์ไทม์) เป็นแนวทางหลักในการดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ ที่เข้ามารับบริการในคลินิก ผลงานวิจัยปี 2559 สำรวจกลุ่มเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว โดยพ่อแม่เรียนรู้แนวทางภาคปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้านร่วมกับการพบนักบำบัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (เดือนละ 1 ครั้ง/ระยะเวลาอย่างน้อย 3-5 ปีเต็ม) ผลการวิจัยพบว่า 23% ของเด็กออทิสติกที่เข้ามารับบริการ มีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และภาษา ดีขึ้นมาก สามารถกลับไปใช้ชีวิตในโรงเรียนได้อย่างไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป

คลินิกเด็กและวัยรุ่นได้พัฒนาองค์ความรู้แนวทางการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ เป็นชุดความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ภาคทฤษฎี (ฉบับความสุข) และเทคนิคภาคปฏิบัติ (ฉบับการละเล่น) โดยเผยแพร่ความรู้ผ่านทาง website (www.mahidolclinic.com/donwload) และจัดอบรมหลักสูตรสำหรับพ่อแม่ หลักสูตรสำหรับแพทย์ นักวิชาชีพ บุคลากรสาธารณสุข มีผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นจำนวนมากกว่า 40 จังหวัดทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้พื้นฐาน แนวทางการปฏิบัติ และแนวทางการให้คำแนะนำพ่อแม่ ในการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ โดยสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ต่อยอดการทำงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษในพื้นที่ได้อย่างเป็นองค์รวม

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

กลุ่มเป้าหมาย และวันที่จัดการอบรม

หลักสูตรสำหรับ	วันที่จัด	ค่าลงทะเบียน	จำนวนที่รับสมัคร
หลักสูตรพื้นฐาน			
สำหรับพ่อแม่ (2 วัน)	วันศุกร์ที่ 1 – วันเสาร์ที่ 2 กุมภาพันธ์ 2562	2,000 บาท / คน	30 คน
สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพ (4 วัน)	วันอังคารที่ 5 – วันศุกร์ที่ 8 มีนาคม 2562	6,000 บาท / คน	30 คน
หลักสูตรภาคปฏิบัติ (5 วัน) (สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐาน)			
ภาคปฏิบัติ รุ่นที่ 1	วันจันทร์ที่ 13 – วันศุกร์ที่ 17 พฤษภาคม 2562	7,500 บาท / คน	8 คน
ภาคปฏิบัติ รุ่นที่ 2	วันจันทร์ที่ 3 – วันศุกร์ที่ 7 มิถุนายน 2562	7,500 บาท / คน	8 คน
หลักสูตร Coaching (5 วัน) (สำหรับแพทย์/นักวิชาชีพที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพื้นฐาน)			
	วันอังคารที่ 2 – วันศุกร์ที่ 5 กรกฎาคม 2562	7,500 บาท / คน	10 คน

หมายเหตุ : ค่าใช้จ่ายนี้ รวมอาหารกลางวัน อาหารว่าง เอกสาร/หนังสือคู่มือภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ

: การแต่งกายผู้เข้าอบรม กรุณาใส่กางเกงขายาวสีสุภาพ (ตลอดระยะเวลาการอบรม)

หลักสูตรและรูปแบบการอบรม :

1. หลักสูตรพื้นฐาน
    - 1.1 บรรยาย (ร้อยละ 20)
    - 1.2 ศึกษากรณีตัวอย่างจากวีดีทัศน์ (ร้อยละ 40)
    - 1.3 ทบทวน และแลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการกลุ่ม (ร้อยละ 40)
2. หลักสูตรภาคปฏิบัติ/หลักสูตร Coaching
    - 2.1 บรรยาย (ร้อยละ 10)
    - 2.2 ฝึกปฏิบัติจริง (ร้อยละ 70)
    - 2.3 ทบทวน และแลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการกลุ่ม (ร้อยละ 20)

เกณฑ์การผ่านหลักสูตร

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดลจะมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้ารับการอบรมโดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) ระยะเวลาการเข้าอบรม เข้าอบรม คือ ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 85

2) การสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในการอบรมของผู้เข้าอบรม

3) การวัดผลหลังการฝึกอบรม โดยผู้เข้าอบรมต้องผ่านการประเมินความรู้ตามเกณฑ์ของหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 (เฉพาะหลักสูตรสำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ)

สถานที่จัดอบรม

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วิทยากรฝึกอบรม

1. ผศ.พญ.แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ กุมารแพทย์
2. อ.นพ.สมบูรณ์ หทัยอยู่สุข จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น
3. อ.ดร.ก.บ.กันนิกา เพิ่มพูนพัฒนา นักกิจกรรมบำบัด
4. น.ส.ประพา หมายสุข นักพัฒนาการเด็ก
5. นางฒามรา สุมาลย์โรจน์ นักจิตวิทยา
6. นางกุณฑลีพร อมรชัยยาพิทักษ์ นักกิจกรรมบำบัด
7. เด็กๆ และกลุ่มพ่อแม่ ของคลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

การรับสมัครและลงทะเบียน

ส่งใบสมัครพร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินที่ E-mail : mahidolclinic@gmail.com

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

โครงการอบรม หลักสูตรการส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม
(Home-based Early Intervention Program for KIDS)
คลินิกเด็กและวัยรุ่น สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 02-441-0601-10 ต่อ 1417 (คุณศุภรดา) , 1422 (คุณปุณยวีร์) หรือ 094-327-0260
Email : mahidolclinic@gmail.com
ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ www.mahidolclinic.com

ตารางการอบรม

1) หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

วัน เวลา	08.30 - 09.00	09.00 – 10.30	10.30 - 10.45	10.45 – 12.00	12.00 - 13.00	13.00-13.45	13.45 -14.00	14.00 – 15.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม	รับประทานอาหารว่าง	เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ	รับประทานอาหารกลางวัน	ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน	รับประทานอาหาร ว่าง	(ต่อ) ความรู้เรื่องระบบประสาทพื้นฐาน
วันที่ 2	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	เด็กไม่นิ่ง และยังไม่พูด : ทำอย่างไรให้เด็กสนใจ อยากเล่น อยากสื่อสาร		เด็กพูดน้อย ภาษาล่าช้า ไม่คล่องแคล่ว : ทำอย่างไรให้เด็กอยากพูดคุยเล่นกับเพื่อน		โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน		เรื่องเล่าพ่อแม่ต้นแบบและถาม-ตอบ

2) หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ

วัน เวลา	08.30 - 09.00	09.00 – 10.15	10.15 - 10.30	10.30 – 12.00	12.00 - 13.00	13.00-14.30	14.30 -14.45	14.45 – 16.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	แลกเปลี่ยนประสบการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า เด็กพิเศษ	รับประทานอาหารว่าง	การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้าเด็กพิเศษ	รับประทานอาหารกลางวัน	เรียนรู้พัฒนาการเด็กปกติ	รับประทานอาหาร ว่าง	*Behavioral Problems & Functional Emotional Development
วันที่ 2	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	หลักการสำคัญของพัฒนาการขั้น 1-4 สงบ จดจ่อ และสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหา		หลักการสำคัญพัฒนาการขั้น 5-6 การพัฒนาภาษาและการเชื่อมโยง		ทดลองปฏิบัติและสังเกตความแตกต่างของเด็กพิเศษ		*ถาม-ตอบ เทคนิค ฟลอร์ไทม์
วันที่ 3	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	*ทบทวน DIR/ ฟลอร์ไทม์		พื้นฐานความแตกต่างระบบประสาทของเด็กและการสังเกตในคลินิก		(ต่อ) พื้นฐานความแตกต่างระบบประสาทของเด็ก (Movie)		How to Observe the Child's Individual Differences
วันที่ 4	ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้	*Brain Based Development : Sensory Motor Exercise		โปรแกรมส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษที่บ้าน		*Applying Knowledge to Clinical Practice :		ถาม-ตอบ

3) หลักสูตรภาคปฏิบัติ

วัน เวลา	08.30 - 09.00	09.00 – 10.15	10.15 -10.30	10.30 – 12.00	12.00 - 13.00	13.00-14.15	14.15 -14.30	14.30 – 16.00
วันที่ 1	เปิดการอบรม	Orientation to the course			**รับประทานอาหาร**	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 1	**พัก**	ทบทวน DIR/ฟลอร์ไทม์
วันที่ 2	Check in and Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 2	**พัก**	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 3		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 4		I: Individual difference
วันที่ 3	Check in and Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 5		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 6		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 7		The magic of Co-regulation
วันที่ 4	Check in and Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 8		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 9		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 10		Self-reflection and Group discussion
วันที่ 5	Check in and Recap	ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 11		ฝึกปฏิบัติ เคสที่ 12		สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และการนำไปใช้ในการทำงาน		

4) หลักสูตร Coaching

วัน เวลา	09.00-10.45	10.45-12.00	12.00 - 13.00	13.00-14.15	14.30 – 16.00
วันที่ 1	ทำความรู้จัก & แบ่งปัน	หลักการ Coaching พ่อแม่ตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์		ทบทวนตระหนักรู้ในตนเองและฝึกปฏิบัติผ่านเรื่องเล่า	
วันที่ 2	หลักการ Counseling and Coaching			เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจตนเอง เข้าใจพ่อแม่	
วันที่ 3	ฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรม			ฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรม	
วันที่ 4	The assessment parallel process	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 1		ฝึกปฏิบัติเคสที่ 2	- Group discussion & Reflective thinking
	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 3	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 4		ฝึกปฏิบัติเคสที่ 5	- Group discussion & Reflective thinking
วันที่ 5	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 6	ฝึกปฏิบัติเคสที่ 7		Group discussion & Relective thinking	สิ่งที่ได้เรียนรู้และการปรับใช้ในการทำงาน

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบประมวลความรู้

แบบประมวลความรู้

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวม

คำถามมีทั้งหมด 5 ข้อ ขอให้ท่านตอบข้อคำถามต่อไปนี้ในกระดาษ A4 ที่เตรียมไว้ให้
เขียนชื่อ นามสกุล จังหวัด ที่ด้านขวาบนของกระดาษ และ ข้อคำถามที่ตอบ
กรุณาตอบคำถามต่อไปนี้ ข้อละ 1/2 - 1 หน้า
ท่านสามารถค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือได้ระหว่างทำข้อสอบ

<u>สถานการณ์ที่ 1</u>

เมื่อท่านเดินทางกลับไปจังหวัดของท่าน วันจันทร์ท่านไปที่ รพ เพื่อนๆ น้องๆ ในฝ่าย ดีใจที่ท่านกลับมา
เพื่อนๆ : .....กลับมาแล้วเหรอ ดีใจจัง ไปทำอะไรมา หายไปหลายวันเลย
..... : พี่ไปอบรมที่กรุงเทพ
เพื่อนๆ : โฮ น่าสนใจจัง พี่ไปตั้งหลายวัน มันคงดีมากๆเลย อยากรู้จัง มันคืออะไรครับพี่
..... : ได้ๆ น้อง เดี๋ยวตอนกลางวันพี่เล่าให้ฟังนะ เที่ยงนี้ มากินข้าวด้วยกันนะ

คำถามข้อ 1

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษอย่างเป็นองค์รวมคืออะไร

<u>สถานการณ์ที่ 2</u>

น้องบอย อายุ 2 ปี 3 เดือน เป็นเด็กผู้ชายตัวเล็ก แม่พามาปรึกษาว่ายังไม่พูด ไม่สนใจเล่นของเล่น เรียกชื่อไม่ค่อยหัน มักจะเล่นคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เช่น นอนไถรถไปมา นั่งมองต้นไม้เฉยๆ วิ่งเล่นไปมาคนเดียว แม่พยายามเข้าไปเล่นด้วยแต่น้องบอยมักจะเดินหนีไปเล่นคนเดียว

คำถามข้อ 2

น้องบอยมีพัฒนาการอยู่ขั้นใด และท่านจะส่งเสริมพัฒนาการน้องบอยและจะให้คำแนะนำกับคุณแม่น้องบอยอย่างไร

<u>สถานการณ์ที่ 3</u>

ท่านกลับไปที่ รพ และได้เริ่มทำงานส่งเสริมพัฒนาการ พบว่ามีเด็กมาหาท่านวันละหลายคน เด็กมีพัฒนาการแตกต่างกัน มีทั้งเด็กที่ยังอยู่ในโลกส่วนตัว ไม่สนใจคน เล่นค่อนข้างยาก และ มีเด็กที่เก่ง มีภาษา และเล่นสมมุติได้แล้ว

คำถามข้อ 3

ท่านมีแนวคิดในการจัดสิ่งแวดล้อมในห้องฝึกอย่างไร เพื่อให้เหมาะกับการสังเกตพัฒนาการเด็กหลายระดับ และเลือกของเล่นอย่างไร จัดเก็บของเล่นอย่างไร ให้เหมาะกับการดูแลเด็กวันละหลายๆคน

ภาคผนวก จ

แบบประเมินความพึงพอใจ
และ
แบบสรุปผลความพึงพอใจ

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรพื้นฐาน
การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม
หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ
วันที่ 5 – 8 มีนาคม 2562

<u>ตอนที่1</u> สถานภาพทั่วไป

1. เพศ ☐ หญิง[1] ☐ ชาย[2]

2. อายุ ..... ปี

3. ตำแหน่ง ☐ แพทย์[1] ☐ พยาบาล[2] ☐ นักจิตวิทยา[3] ☐ อื่นๆ[4] .....

<u>ตอนที่ 2</u> ระดับความคิดเห็น

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ----------> ไม่พอใจ						สำหรับท่านที่เลือก ปานกลาง – ไม่พอใจ (กรุณาให้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงบริการ)
	5	4	3	2	1	0	
ด้านความรู้ความเข้าใจ							
1.ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ **<u>ก่อน</u>** การอบรม							
2.ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ **<u>หลัง</u>** การอบรม							
1. ด้านหลักสูตร							
1.1 เนื้อหา/กิจกรรมสอดคล้องกับหลักสูตรการฝึกอบรม							
1.2 หลักสูตรการฝึกอบรมตรงกับความต้องการของท่าน							
1.3 แผนการฝึกอบรมมีความชัดเจน							
1.4 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ฝึกอบรม							
1.5 ความเหมาะสมจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม							
1.6 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาการทำงาน และชีวิตประจำวัน							
2. ด้านวิทยากร							
2.1 การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน							
2.2 การตอบข้อซักถาม ตรงประเด็น เข้าใจง่าย							
2.3 การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม							
2.4 เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร							
3. ด้านการจัดอบรม							
3.1 การประชาสัมพันธ์การจัดอบรม							
3.2 การติดต่อประสานงานของเจ้าหน้าที่ผู้จัด							

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ----------> ไม่พอใจ						สำหรับท่านที่เลือก ปานกลาง – ไม่พอใจ (กรุณาให้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงบริการ)
	5	4	3	2	1	0	
ฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม							
3.3 บุคลิกภาพ ความเอาใจใส่ ความสุภาพของเจ้าหน้าที่ดูแลการฝึกอบรม							
4. ด้านสถานที่ / อาหาร							
สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม							
ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์							
อาหาร มีความเหมาะสม							
5. ด้านการนำความรู้ไปใช้							
มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้							
คาดว่าสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้							
ความรู้ที่ได้รับมีประโยชน์มากต่องานของท่าน							
6. ความพึงพอใจในภาพรวม							

** หมายเหตุ สำหรับท่านที่เลือก ปานกลาง – ไม่พอใจ กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงสำหรับการจัดอบรมในครั้งต่อไป

<u>ตอนที่ 3</u> ความประทับใจ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

<u>ตอนที่ 4</u> ข้อเสนอแนะอื่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรพื้นฐานสำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ
การส่งเสริมเด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม
หลักสูตรพื้นฐาน สำหรับแพทย์และนักวิชาชีพ
วันที่ 5 – 8 มีนาคม 2562

<u>ตอนที่1</u> สถานภาพทั่วไป

ผู้ลงทะเบียนทั้งหมด 30 คน ผู้ตอบแบบประเมิน 28 คน คิดเป็น ร้อยละ 93.33 ของผู้ลงทะเบียนทั้งหมด ผู้ตอบเป็นเพศหญิงร้อยละ 89.3 (25) เพศชายร้อยละ 10.7 (3) อายุระหว่าง 20-29 ปี ร้อยละ 35.7 (10) อายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 39.3 (11) อายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 7.1 (2) เป็นแพทย์ร้อยละ 17.9 (5) เป็นพยาบาลร้อยละ 28.6 (8) เป็นนักจิตวิทยา ร้อยละ 17.9 (5) อื่นๆ ร้อยละ 35.7 (10)

<u>ตอนที่ 2</u> ระดับความคิดเห็น

1.ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ **<u>ก่อน</u>** การอบรม	7.1 (2)	-	21.4 (6)	39.3 (11)	25.0 (7)	7.1 (2)	**2.04**	**1.201**
2. ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ **<u>หลัง</u>** การอบรม	42.9 (12)	53.6 (15)	3.6 (1)	-	-	**-**	**4.39**	**0.567**
ด้านหลักสูตร								
1.1 เนื้อหา/กิจกรรมสอดคล้องกับหลักสูตรการฝึกอบรม	85.7 (24)	14.3 (4)	-	-	-	**-**	**4.86**	**0.356**
1.2 หลักสูตรการฝึกอบรมตรงกับความต้องการของท่าน	85.7 (24)	14.3 (4)	-	-	-	**-**	**4.86**	**0.356**
1.3 แผนการฝึกอบรมมีความชัดเจน	89.3 (25)	10.7 (3)	-	-	-	**-**	**4.89**	**0.315**
1.4 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ฝึกอบรม	82.1 (23)	17.9 (5)	-	-	-	**-**	**4.82**	**0.390**
1.5 ความเหมาะสมจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม	78.6 (22)	21.4 (6)	-	-	-	**-**	**4.79**	**0.418**
1.6 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาการทำงาน และชีวิตประจำวัน	67.9 (19)	32.1 (9)	-	-	-	**-**	**4.68**	**0.476**
2. ด้านวิทยากร								
2.1 การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน	92.9 (26)	7.1 (2)	-	-	-	**-**	**4.93**	**0.262**
2.2 การตอบข้อซักถาม ตรงประเด็น เข้าใจง่าย	92.9 (26)	7.1 (2)	-	-	-	**-**	**4.93**	**0.262**
2.3 การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม	89.3 (25)	10.7 (3)	-	-	-	**-**	**4.89**	**0.315**
2.4 เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร	92.9	7.1				**-**	**4.93**	**0.262**

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่พอใจ	Mean	S.D.
	(26)	(2)						
3. ด้านการจัดอบรม								
3.1 การประชาสัมพันธ์การจัดอบรม	46.4 (13)	35.7 (10)	17.9 (5)			-	**4.29**	**0.763**
3.2 การติดต่อประสานงานของเจ้าหน้าที่ผู้จัดฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม	64.3 (18)	32.1 (9)	3.6 (1)	-	-	-	**4.61**	**0.567**
3.3 บุคลิกภาพ ความเอาใจใส่ ความสุภาพของเจ้าหน้าที่ดูแลการฝึกอบรม	89.3 (25)	10.7 (3)				-	**4.89**	**0.315**
4. ด้านสถานที่ / อาหาร								
สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม	71.4 (20)	28.6 (8)					**4.71**	**0.460**
ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์	53.6 (15)	32.1 (9)	14.3 (4)				**4.39**	**0.737**
อาหาร มีความเหมาะสม	78.6 (22)	21.4 (6)	-	-	-	-	**4.79**	**0.418**
5. ด้านการนำความรู้ไปใช้								
มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้	35.7 (10)	60.7 (17)	3.6 (1)			-	**4.32**	**0.548**
คาดว่าสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้	42.9 (12)	50.0 (14)	7.1 (2)				**4.36**	**0.621**
ความรู้ที่ได้รับมีประโยชน์มากต่องานของท่าน	71.4 (20)	25.0 (7)	3.6 (1)				**4.68**	**0.548**
6. ความพึงพอใจในภาพรวม	78.6 (22)	21.4 (6)	-	-	-	-	**4.79**	**0.418**

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ 1.00 1.80 หมายถึง พึงพอใจระดับน้อยที่สุด

1.81-2.60 หมายถึง พึงพอใจระดับน้อย

2.61-3.40 หมายถึง พึงพอใจระดับปานกลาง

3.41-4.20 หมายถึง พึงพอใจระดับมาก

4 21-5 00 หมายถึง พึงพอใจระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความประทับใจ

1. การจัดอบรมในกลุ่มมีปริมาณที่เหมาะสม สามารถเข้าถึงและสามารถสอนได้ทั่วถึง
2. วิทยากรและทีมเป็นกันเอง
3. การจัดอบรมและให้ความรู้ดีค่ะ
4. ขอบคุณโอกาสดีๆที่ให้ได้มาอบรมนะคะ
5. อาหารอร่อยมาก 3
6. การได้รับทั้งประสบการณ์จากผู้ปกครองที่ใช้ Floortime
7. วิทยากรทั้ง 3 ท่าน สอนได้ดีมากๆ ถ่ายทอดประสบการณ์ได้เข้าใจทำให้เชื่อมโยงเนื้อหาและเข้าใจได้ดี

8. เพื่อนๆ ที่เรียนด้วยกัน วิทยากรเต็มที่กับการสอน
9. ขอบคุณอาจารย์ทุกท่านมาก
10. ประทับใจทีมวิทยากรที่ให้ความรู้แบบเต็มที่ รวมทั้งน้องๆ ทีมงานด้วย
11. ประทับใจกระบวนการจัดอบรม มีการวางแผนการสอนได้ค่อนข้างดี ทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจเนื้อหาและสามารถวิเคราะห์พฤติกรรม ความสามารถ ระดับพัฒนาการ การประเมินและการวางแผนการรักษาได้อย่างเป็นระบบ
12. ได้เรียนแล้วมี case ที่ช่วยชี้จุดให้เห็นสิ่งที่เรียนรู้ไปจึงได้เห็นภาพชัดเจน
13. ประทับใจรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ มีความสนุก เต็มไปด้วยสาระความรู้ ขอบคุณวิทยากรและพี่ๆคลินิกทุกท่านที่ให้ความรู้เต็มที่ จะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ให้กับเด็กๆทุกคน
14. ความตั้งใจ เอาใจใส่ ของวิทยากรทุกท่าน
15. เข้าใจง่าย สามารถปรับใช้ในการทำงาน
16. การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านจากประสบการณ์ของวิทยากร ทำให้มองเห็นภาพและขั้นตอนที่ชัดเจน
17. การถ่ายทอดความรู้ที่เรียบเรียงชัดเจน เข้าใจง่าย ทั้งเนื้อหาและปฏิบัติ
18. ทีมอาจารย์มีบุคลิก Open mind
19. ประทับใจความตั้งใจในการถ่ายทอดของวิทยากร
20. รูปแบบการอบรม , สถานที่
21. วิทยากรเป็นกันเองและใจดี ยินดีตอบทุกคำถาม ใส่ใจผู้เข้าอบรม
22. ประทับใจบรรยากาศในการอบรมเป็นกันเองไม่เครียดจนเกินไป มีการสอบถาม แลกเปลี่ยนความรู้ตลอด มีการยกตัวอย่างประกอบ ได้รับความรู้ชัดเจน สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในการทำงาน
23. ประทับใจที่ได้ทำความรู้จักกับ DIR/ฟลอร์ไทม์

<u>ตอนที่ 4</u> ข้อเสนอแนะอื่น

1. ช่วงการสร้างสัมพันธภาพ การละลายพฤติกรรมกับผู้เข้าร่วมอบรม น่าจะมีช่วงเวลาที่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันในทุกคนเพื่อให้สามารถรู้จักกันทั่วถึงทุกคนที่ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มทำงานเพื่อต่อไปอาจเป็นเครือข่ายในการให้การปรึกษาและสอบถามข้อมูลเป็นเหมือนเครือข่ายกันต่อไปด้วย
2. อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์มีขัดข้องนิดหน่อย ภาพไม่ชัดเจน
3. นั่งโดยไม่มีที่พิงนานๆ ทำให้เมื่อยตัวมาก
4. ควรมีหน้ากากอนามัยไว้บริการ
5. ควรแจ้งให้งดการใช้โทรศัพท์ระหว่างการบรรยาย (แชท,ถ่ายรูป)
6. น่าจะมี session ให้ได้ลองทำจริง
7. ควรมี course เพิ่ม

สรุปผลการประเมินโดย น.ส.ศุภรดา เกษร งานบริการวิชาการ การศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ